

Житомирська обласна державна адміністрація
Управління екології та природних ресурсів

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ

**Про стан
навколишнього природного середовища
Житомирської області у 2020 році**

СТРУКТУРА

Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Житомирської області у 2020 році

Вступне слово	6
1. Загальні відомості	7
1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території	7
1.2 Соціальний та економічний розвиток області	15
2. Атмосферне повітря	20
2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	20
2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	21
2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області	27
2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря	31
2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря	32
2.3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах	32
2.4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	33
2.5 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біологічного різноманіття	34
2.6 Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	35
3. Зміна клімату	36
3.1 Тенденції зміни клімату	36
4. Стан водних ресурсів	37
4.1 Водні ресурси та їх використання	37
4.1.1 Загальна характеристика	37
4.1.2 Водозабезпеченість територій та регіону	39
4.1.3 Водокористування та водовідведення	40
4.2 Забруднення поверхневих вод	43
4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	43
4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	47
4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод	48
4.3 Якість поверхневих вод	49
4.3 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	50
4.4 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	51
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	54
5.1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	54
5.1.1 Загальна характеристика	54
5.1.2 Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екологічної мережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	55

5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	56
5.1.4	Формування національної екологічної мережі	57
5.1.5	Біологічна безпека та поводження з генетично модифікованими організмами	60
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	65
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	65
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	67
5.2.3	Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів	71
5.2.4	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	71
5.2.5	Чужорідні види рослин у флорі Житомирської області	73
5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	74
5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території ПЗФ	75
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	75
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу	75
5.3.2	Стан і ведення мисливського та рибного господарств	76
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	79
5.3.4	Інвазійні чужорідні види тварин у фауні Житомирської області	81
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу	81
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	82
5.4.1	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	82
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення	85
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	86
5.4.4	Формування української частини Смарагдової мережі Європи	91
5.5	Рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду	92
6.	Земельні ресурси та ґрунти	93
6.1	Структура та стан земель	93
6.1.1	Структура та динаміка основних видів земельних угідь	93
6.1.2	Стан ґрунтів	95
6.1.3	Деградація земель	96
6.2	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	101
6.3	Охорона земель	102
6.3.1	Практичні заходи	102
7.	Надра	103

7.1	Мінерально-сировинна база	103
8.	Відходи	108
8.1	Структура утворення та накопичення відходів	110
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	112
8.3	Транскордонне перевезення небезпечних відходів	125
8.4	Державна політика у сфері поведінки з відходами	125
9.	Екологічна безпека	128
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки	128
9.2	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	128
9.3	Радіаційна безпека	130
9.3.1	Стан радіаційного забруднення території	130
9.3.2	Поводження з радіоактивними відходами	131
9.3.3	Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення	132
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	133
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва	133
10.2	Вплив на довкілля	134
10.2.1	Гірничодобувна промисловість	134
10.2.2	Металургійна промисловість	134
10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість	135
10.2.4	Харчова промисловість	136
10.3	Заходи з екологізації промислового виробництва	136
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	138
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства	138
11.2	Вплив на довкілля	139
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	139
11.2.2	Використання пестицидів	140
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	141
11.2.4	Тенденції в тваринництві	141
11.3	Органічне сільське господарство	143
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	145
12.1	Структура виробництва та використання енергії	145
12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	148
12.4	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	148
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	149
13.1	Транспортна мережа Житомирської області	149
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень	149
13.1	Транспортна мережа Житомирської області	149

	13.2 Вплив транспорту на довкілля	151
	13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	152
14.	Збалансоване виробництво та споживання	152
	14.1 Тенденції та характеристика споживання	152
	14.2 Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	153
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	155
	15.1 Національна та регіональна екологічна політика	155
	15.2 Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	155
	15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	158
	15.4 Виконання державних цільових екологічних програм	160
	15.5 Моніторинг навколишнього природного середовища	162
	15.6 Оцінка впливу на довкілля	167
	15.7 Економічні засади природокористування	167
	15.7.1 Економічні механізми природоохоронної діяльності	167
	15.7.2 Стан фінансування природоохоронної галузі	170
	15.8 Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	174
	15.9 Дозвільна діяльність у сфері природокористування	174
	15.10 Екологічний аудит	175
	15.11 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	
	15.12 Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	178
	15.11.1 Діяльність громадських екологічних організацій	178
	15.11.2 Діяльність громадських рад, об'єднань	181
	15.12 Екологічна освіта та інформування	182
	15.13 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	186
	Висновки	187

ВСТУП

Відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» громадськість має право на повну і достовірну інформацію про стан довкілля.

Закон України «Про інформацію» встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя області, а також систему інформації, її джерела, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, зобов'язує документально або публічно оголошувати відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

До вашої уваги пропонується Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області за 2020 рік. В ній узагальнено та систематизовано спостережну, статистичну та науково-дослідницьку інформацію про стан довкілля нашого регіону, про заходи щодо збереження і охорони природних ресурсів, впровадження еколого-економічного механізму природокористування, виконання регіональних та загальнодержавних екологічних програм, тощо.

Видання виконане за допомогою інформаційної підтримки управлінь, установ та організацій Житомирської області.

Сподіваємося, що дана Регіональна доповідь стане в нагоді для роботи органів виконавчої влади та самоврядування, буде цікавою і корисною для діяльності наукових установ, представників ЗМІ, громадських організацій, викладачів, студентів та окремих громадян, небайдужих до збереження та охорони довкілля.

Регіональна доповідь розміщена на офіційному вебсайті Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації (<http://www.ecology.zt.gov.ua>) в розділі «Стан довкілля».

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості області

Житомирська область утворена 22 вересня 1937 року. В своєму складі має 12 міст, у тому числі 5 міст обласного підпорядкування, 43 селища міського типу, 1 613 сільських населених пунктів. На території області створено 55 об'єднаних територіальних громад.

Область розташована на правобережжі, в центральній частині Полісся. На сході вона межує з Київською, на півдні - з Вінницькою, на заході з Хмельницькою та Рівненською областями, а на півночі з Білоруссю. Площа - 29 827 км². Населення - 1 206, 360 чоловік.

Житомирська область розташована в північно-західній частині України і займає 2 982,7 тис. га, площа сільськогосподарських угідь Житомирщини становить 1 510, 1 тис. га або 50,6 % території.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледенінь та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах - Лісостепу (19 %) та Полісся (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі райованих сільськогосподарських культур.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Ґрунти східної частини Лісостепу сформовані еолово-делювальними нанесеннями дніпровського періоду зледеніння, а західної частини Лісостепу алювіальними водно-льодовиковими відкладами вздовж річкових долин та еолово-делювальними процесами післяльодовикового періоду.

Гідрографічна сітка густа, територією області протікає 2 822 річки загальною довжиною 13,7 тис. км. В структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок - вісім: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області - 999,6 км.

Малих річок довжиною понад 10 км - 329, їх загальна довжина становить 6 692 км, малих річок довжиною менше 10 км є 2 493, їх загальна довжина 7 062 км.

В області налічується 54 водосховища об'ємом більше 1 млн м³, їх загальна площа 7,7 тис. га, сумарний об'єм 184,4 млн м³ та 827 ставків сумарним об'ємом 176,98 млн м³.

Для області характерний високий рівень залягання кристалічних порід, які у багатьох місцях виходять на денну поверхню. Область багата на різноманітні корисні копалини, за що її справедливо називають «Урал в мініатюрі». В її надрах залягають поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу та інших копалин. Запаси титану на Житомирщині складають понад 85 % усіх розвіданих запасів титанових руд України.

Вигідне фізико-географічне та економіко-географічне положення сприяє компактному заселенню, господарському освоєнню території, створює передумови для життєвої діяльності людей. Особливості економічно-географічного положення і природних факторів (грунтово-кліматичні умови, мінерально-сировинні, лісові і водні ресурси) у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства та промисловості.

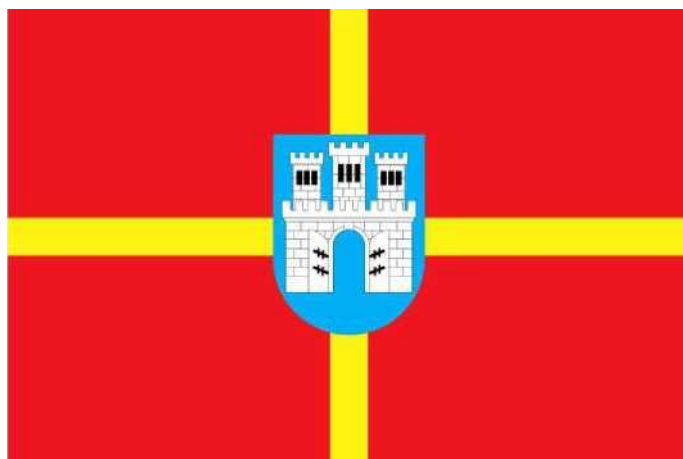


Фото 1.1. Прапор Житомирської області

Клімат Житомирської області помірно континентальний. Минулий 2020 рік перейняв естафету рекордно теплих років та з середньою температурою на рівні 9.7-10.4° і перевищенням норми на 2.9-3.5° виявився найтеплішим за всі роки спостережень. Особливістю року стала відсутність метеорологічної зими.

Середні місячні температури повітря упродовж майже всього року впевнено перевищували норму, лише середня температура травня 2020 року виявилася нижчою за кліматичну норму на 2.1-2.7° і становила 11.3-11.8° тепла. Найбільше відхилення від норми відмічалось в зимові місяці – в січні та лютому. Січень став найхолоднішим місяцем року, проте його середня температура на рівні 0.6-0.9° тепла та з перевищенням норми на 6.2-6.9° посіла другу сходинку серед найтепліших в ряду спостережень з 1945 року після 2007 року, коли середня температура на рівні 1.1-2.0° тепла виявилася вищою

за норму на 7.3-8.0°. Середня температура лютого – 1.9-2.3° тепла, яка була однією з найвищих з 1945 року, також відхилилась від норми на +6.3...+6.9°. Найнижча температура на рівні 8-10° морозу спостерігалась в лютому, а найвища – в червні (33-35°), який із середньою місячною температурою 20.1-20.8° став найтеплішим місяцем року.

Опади, як і зазвичай, розподілились в часі та по території області нерівномірно. В більшості місяців року опадів було недостатньо. Особливо сухими видались більша частина весни, серпень та листопад, коли середня по області кількість опадів не дотягувала навіть до половини норми, а найменше опадів відмічалось в квітні – по різних районах області від 4 до 23 мм, або 8-52 % норми.

За даними спостережень метеостанцій Житомирської області протягом 2020 року спостерігалось 72 небезпечних метеорологічних явища I рівня небезпечності (НМЯ I): тумани, посилення вітру, грози, значний дощ, град, шквали, заморозки на ґрунті, ожеледь), 7 стихійних метеорологічних явищ II рівня небезпечності (СМЯ II) – сильні заморозки в повітрі.

Зима

Стале надходження на Україну м'якого атлантичного повітря протягом *січня* позначилось на незвично високому, як для найхолоднішого місяця року, температурному режимі, а в деякі дати денні максимуми досягли або перевищили абсолютні значення для певних районів області.

На рівні 7-9° тепла відмічені і максимальні значення січня. В більшості ночей температура повітря опускалась до слабких морозів, мінімальні значення місяця – 4-6° морозу.

В більшості днів місяця переважала суха погода, опади носили епізодичний характер, в залежності від температурного режиму випадали дощ, мряка або сніг та мокрий сніг. Місячна кількість опадів по метеостанціям області склала 19-29 мм, що відповідає 53-70 % кліматичної норми.

М'яке атлантичне повітря обумовило надзвичайно теплу погоду і у *лютому*. Протягом місяця неодноразово відмічались нові абсолютні максимуми для певних дат: на переважній частині території області на рівні 10-11° тепла – 2 лютого; 17 числа – 11-13° тепла, які стали максимальними значеннями цьогорічного лютого; 18 лютого в південних районах – 10°; 19 та 20 в окремих районах Житомирщини – 8-9°. Лише епізодичне проникнення арктичного повітря з півночі сприяло короткочасним похолоданням до слабких морозів. А мінімальні значення температури місяця зафіксовані наприкінці першої декади лютого в межах 8-10° морозу, які виявились і найнижчими за весь холодний період 2019-2020 років.

Атмосферні процеси лютого були здебільшого малоактивними, і лише в останній тиждень місяця з переміщенням через Україну хвильового циклону на території області відмічалось ускладнення погодних умов: пройшли інтенсивні опади, переважно у вигляді мокрого снігу, внаслідок чого в

північній половині області утворився сніговий покрив висотою 3-4 см, відмічався поривчастий вітер із швидкістю 12-13 м/с.

Опади розподілились вкрай нерівномірно, як у часі, так і по території області. В більшості діб періоду їх було недостатньо, і лише наприкінці лютого ситуація значно виправилась, коли над Україною відбувалась активна циклонічна діяльність. Загальний підсумок місяця – 22-38 мм, або 62-100 % кліматичної норми.

Протягом зимових місяців сніговий покрив неодноразово утворювався, але був нетривалим – з підвищенням температурного режиму швидко руйнувався. Стійкого снігового покриву взагалі не було.

Промерзання ґрунту спостерігалось з III декади листопада 2019 року по кінець лютого 2020 року, а найбільша його глибина на полях з озимими зерновими культурами зафіксована в південних та північно-східних районах в III декаді листопада 2019 року – 18-22 см, на решті території області в I декаді лютого 2020 року – 13-19 см. Повне відтавання ґрунту датоване 5 березня 2020 року.

Весна

Періодична зміна теплих та холодних повітряних мас протягом *березня* спричинила широку амплітуду температурних коливань. З надходженням субтропічного повітря денні максимальні температури неодноразово виходили за межі абсолютних значень для відповідних дат за період спостережень з 1945 року. Найвищі значення температурного графіку березня – 18-20°. Натомість, в періоди похолодань, коли на територію Житомирщини надходило арктичне повітря, нічні температури опускались до морозів. Мінімуми березня зареєстровані в межах 7-9° морозу. Загалом внесок теплої погоди був більш вагомим, що позначилось на середній температурі місяця, яка перевищила норму на 4.3-5.5° і становила 4.5-5.4° тепла.

Опади розподілились вкрай нерівномірно. Основна їх кількість випала в першій декаді березня, в решту часу переважала суха погода, або опади були неістотними. Загальний підсумок місяця – 14-20 мм, що відповідає 39-59 % норми.

У *квітні* на Україну надходили повітряні маси північних широт, що позначилось на тривалій відсутності опадів та частих заморозках, які за інтенсивністю і площею розповсюдження досягали критерію СМЯ II. Середня температура місяця становила 7.9-9.4° тепла, що на 0.3-1.7° вище кліматичної норми.

Перевага сухої погоди протягом квітня вплинула на загальну суму опадів – за місяць випало лише 4-23 мм, або 8-52 % норми.

Відсутність опадів в сукупності з підвищенням температурного режиму сприяли зростанню пожежної небезпеки на території області до надзвичайної (5 класу). Такий стан погодних умов виявився несприятливим для економіки області та життєдіяльності населення – щодня виникали

масштабні пожежі в екосистемах: горіли лісові масиви, стихійні сміттєзвалища, сухостій, чагарники, торфовища.

Повітря північних широт, яке надходило на Україну у **травні**, обумовило понижений для цієї пори температурний режим. Загалом травень виявився єдиним місяцем, середня температура якого була нижче кліматичної норми та найвологішим місяцем 2020 року. Перевага впродовж травня прохолодної погоди позначилась на середній місячній температурі, яка становила 11.3-11.8°, що на 2.1-2.7° нижче норми.

Місяць відзначився рясними дощами в зоні атмосферних фронтів, а в окремі доби випали значні дощі – як в обмежених районах області, так і на більшій її частині. Загальний підсумок місячної кількості опадів по метеостанціям області склав 88-141 мм, що відповідає 165-262 % норми.

Із небезпечних явищ, крім вищезгаданих заморозків та значних дощів, 2 травня метеостанцією Житомир відмічене випадіння граду діаметром 8 мм (НМЯ І).

Літо

Червень відзначився бурхливими атмосферними процесами внаслідок переміщення на територію України численних атмосферних фронтів, які транспортували за собою тепле, вологе морське повітря. Такі термодинамічні умови обумовили періодичне ускладнення погодних умов – активну грозову діяльність, в окремих районах шквали, град, значні дощі.

Місяць розпочався прохолодною, як для цієї пори, дощовою погодою, яка переважала протягом попереднього травня. Мінімуми температурного графіку червня припали саме на цей період і становили всього 4-6° тепла. Ситуація кардинально змінилась наприкінці першого тижня місяця – 5 червня середня добова температура перетнула 15° межу, тобто розпочалось метеорологічне літо, забарившись на 2 тижні. Дощі стали носити поодинокий характер, температурні показники швидко пішли вгору, що сприяло встановленню спекотної погоди протягом 7-13 червня, а денні максимуми щоденно досягали або виходили за межі абсолютних значень для відповідних дат за період спостережень з 1945 року. Найвищі значення місяця в межах 33-35° відмічені 12 червня, а на метеостанції Олевськ зафіксовано новий абсолютний максимум червня за роки спостережень з 1945 року на рівні 34.8°.

По-літньому тепло, часом спекотно було і в другій половині місяця, а періоди стійкої погоди чередувалися із рясними дощами.

Перевага теплої погоди позначилась на середній температурі місяця, яка перевищила норму на 3.3-3.7° і становила 20.1-20.8°.

Дощі, як і зазвичай в літню пору, випадали строкато по території і мали полярну інтенсивність від слабких до значних. Загальна сума опадів по метеостанціям області склала 83-127 мм, що відповідає 102-143 % норми.

Протягом червня відмічались численні конвективні небезпечні явища – грози, які супроводжувались інтенсивними дощами, часом значними, в окремих районах – градом, шквалами.

Періодична зміна повітряних мас обумовила в *липні* широку амплітуду температурних коливань. Мінімуми температурного графіку місяця відмічені в межах 7-10°. Середня температура липня виявилась на 1.6-2.4° вищою за кліматичну норму і становила 19.2-20.4°.

Опади розподілись нерівномірно протягом місяця – відмічались як виключно сухі періоди, так і дощі фронтального або внутрішньомасового походження, які випадали строкато по території і мали вкрай полярну інтенсивність від неістотних до значних. Загальна сума опадів лише в північно-західних районах відповідала на 100 % нормі і становила 101 мм, на решті території області опадів було дуже мало – 26-66 мм або 28-69 % норми.

Циклічне чередування теплих та холодних повітряних мас обумовило дуже широку амплітуду температурних коливань протягом *серпня*.

Загалом середня температура місяця виявилась на 2.5-3.1° вищою за норму і становила 19.3-20.4°.

Дощі розподілились вкрай нерівномірно протягом місяця: тривалі виключно сухі періоди поступалися зливовим дощам, які випадали строкато по території, і за кількістю опадів різнилися від неістотних до значних. Сума опадів за серпень по метеостанціям області склала 18-57 мм, що відповідає 25-76 % норми.

Осінь

Як і попередні місяці, *вересень* характеризувався надзвичайно широкою амплітудою температурних коливань внаслідок чередування теплих та холодних повітряних мас, які надходили на Україну. Субтропічне повітря обумовило нехарактерно теплу для сезону погоду, а денні показники неодноразово виходили за межі абсолютних максимумів для певних дат. Середня температура місяця перевищила норму на 3.0-4.0° і становила 15.4-17.0°, а в крайніх західних і південних районах області (16.5° та 17.0° відповідно) – найвища за період спостережень з 1945 року.

Дощі розподілись вкрай нерівномірно протягом вересня: тривалі виключно сухі періоди епізодично поступалися зливовим дощам, які випадали строкато по території, лише в останні доби вересня з переміщенням серії атмосферних фронтів, пов'язаних з південним циклоном, відмічались рясні дощі, а часом – значні дощі. Кількість опадів за місяць в різних районах області дорівнювала 35-52 мм, що відповідає 68-101 % норми.

Внаслідок сталого надходження на Україну повітря південних широт протягом *жовтня* переважала тепла, як для осіннього сезону, погода з температурним режимом, більш характерним для другої половини вересня. Максимуми температури відмічені на початку місяця на рівні 22-23°. Проте в середині місяця вихід південного циклону створив умови для поширення на

територію області арктичного повітря, що призвело до тимчасового зниження температурних показників. Похолодання особливо позначилось на нічних температурах, які визначили мінімуми жовтня – 1-2° тепла. Загалом внесок тепла протягом місяця виявився значно більшим, а його середня температура становила 11.6-12.5°, що на 4.5-5.1° вище норми. Така висока середня місячна температура у жовтні спостерігалась вперше за всю історію спостережень.

Протягом місяця відмічались як сухі або з неістотними опадами періоди, так і рясні дощі, які неодноразово були значними. Загальний підсумок місяця по метеостанціям області – 52-90 мм, що відповідає 144-241 %.

Листопад відзначився контрастною погодою. На початку місяця на Україну надходили теплі повітряні маси, що обумовило підвищений, як для цієї пори, температурний режим та поодинокі дощі. Саме в цей період відмічені максимуми температури – 10-13° тепла. Надалі відбулось зниження температурних показників до значень відповідних для сезону та почастишали опади. З періодичним поширенням арктичного повітря за холодними фронтами нічна температура опускались до слабких морозів. Мінімальні значення місяця – мінус 2-4°. Середня температура листопада становила 4.0-4.3° тепла, що на 2.2-2.5° вище норми.

Зима

Грудень характеризувався нестійкою погодою: циклічна зміна холодних та теплих повітряних мас над Україною обумовила коливання температурного режиму від морозної погоди до нехарактерного для сезону тепла, а практично сухі періоди чередувались з інтенсивними опадами різного фазового стану. Мінусовий фон нічних температур переважав у першій половині місяця, коли на Житомирщину надходило повітря північних широт. Це визначило мінімуми грудня – 8-9° морозу. 5-6 грудня, із затримкою майже на 2 тижні, відбувся перехід середньої добової температури через 0° у бік зниження, що свідчить про закінчення метеорологічної осені та початок зими. В решту місяця домінували повітряні маси з півдня, що призвело до наростання температурних показників до нехарактерно високих для сезону значень, а в останній день грудня метеостанціями області відмічені нові абсолютні максимуми для цієї дати – 6-8° тепла. Загалом і середня температура місяця перевищила норму на 2.5-2.8° і становила від мінус 0.4° до плюс 0.3°.

Опади розподілились нерівномірно у часі та по території: замало їх було у першій третині місяця, а їх найбільша частка припала на останню декаду, внаслідок поживавленням атмосферних процесів. Загальна сума опадів за грудень склала 33-49 мм, що відповідає 77-104 % норми.

Кількість опадів за 2020 рік

Таблиця 1

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми
Січень	28	61	28	70	19	53	29	63	21	66
Лютий	38	100	22	63	22	69	36	95	28	100
Березень	20	54	14	40	14	41	20	54	18	58
Квітень	5	10	6	13	20	43	4	8	23	52
Травень	124	221	88	166	136	262	113	213	141	243
Червень	125	133	83	103	86	102	127	143	97	128
Липень	101	100	30	31	43	43	26	28	66	69
Серпень	28	40	18	25	37	49	23	30	57	76
Вересень	40	74	35	67	35	67	48	92	52	102
Жовтень	90	231	77	193	52	144	86	226	82	241
Листопад	15	31	12	24	11	24	16	35	25	57
Грудень	49	98	49	104	33	77	49	98	39	103
Рік	663	97	462	71	508	80	577	86	649	107

Середня місячна температура повітря за 2020 рік

Таблиця 2

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми	середня т-ра (°C)	відхил від норми
Січень	0.9	6.7	0.7	6.9	0.8	6.8	0.6	6.2	0.8	6.8
Лютий	2.0	6.4	1.9	6.7	2.0	6.6	2.1	6.3	2.3	6.9
Березень	4.5	4.3	4.6	4.7	5.0	5.0	5.1	4.8	5.4	5.5
Квітень	7.9	0.3	8.1	0.5	8.4	0.6	9.1	1.2	9.4	1.7
Травень	11.3	-2.6	11.6	-2.6	11.5	-2.7	11.6	-2.6	11.8	-2.1
Червень	20.1	3.6	20.7	3.5	20.8	3.7	20.3	3.3	20.7	3.7
Липень	19.2	1.6	19.7	1.6	19.8	1.7	20.1	2.1	20.4	2.4
Серпень	19.3	2.6	19.8	2.5	20.0	2.6	20.4	3.1	20.2	2.8
Вересень	15.4	3.0	16.3	3.5	16.4	3.5	16.5	3.4	17.0	4.0
Жовтень	11.7	4.5	11.6	4.5	12.0	4.7	12.1	4.5	12.5	5.1
Листопад	4.3	2.4	4.0	2.5	4.0	2.2	4.3	2.2	4.2	2.4
Грудень	0.1	2.7	-0.4	2.5	-0.1	2.6	0.3	2.7	0.1	2.8
Рік	9.7	2.9	9.9	3.1	10.1	3.2	10.2	3.1	10.4	3.5

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Населення

На 1 січня 2021р. в області проживало 1195495 осіб, з них 711127 осіб, або 59,5%, мешкали у містах та селищах міського типу та 484368 осіб – у сільській місцевості. За 2020р. кількість населення області зменшилась на 12717 осіб. Зменшення населення відбулося за рахунок природного та міграційного скорочень – на 12061 та 656 осіб відповідно.

Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 43 народжених.

Кількість померлих за окремими причинами смерті

Таблиця 1.2.1.

	Осіб		У % до підсумку	
	2020 ¹	2019	2020 ¹	2019
Усього померлих	21212	19933	100,0	100,0
у тому числі від				
хвороб системи кровообігу	14769	14143	69,6	71,0
новоутворень	2251	2216	10,6	11,1
зовнішніх причин смерті	1002	1044	4,7	5,2
із них від				
транспортних нещасних випадків	168	195	0,8	1,0
випадкових утоплень та занурень у воду	66	73	0,3	0,4
випадкових отруєнь та дії алкоголю	44	53	0,2	0,3
навмисних самоушкоджень	226	219	1,1	1,1
наслідків нападу з метою вбивства чи нанесення ушкодження	54	50	0,3	0,3
хвороб органів травлення	748	776	3,5	3,9
хвороб органів дихання	496	409	2,3	2,1
коронавірусної інфекції COVID-19	712	–	3,4	–
із них від				
COVID-19, вірус ідентифікований	668	–	3,2	–
COVID-19, вірус неідентифікований	44	–	0,2	–

Ринок праці

Середньооблікова кількість штатних працівників підприємств, установ і організацій (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб) у січні 2021р. становила 200,0 тис. осіб, що менше на 2,3%, ніж у грудні 2020р., та на 3,8%, ніж у січні 2020р.

Доходи населення

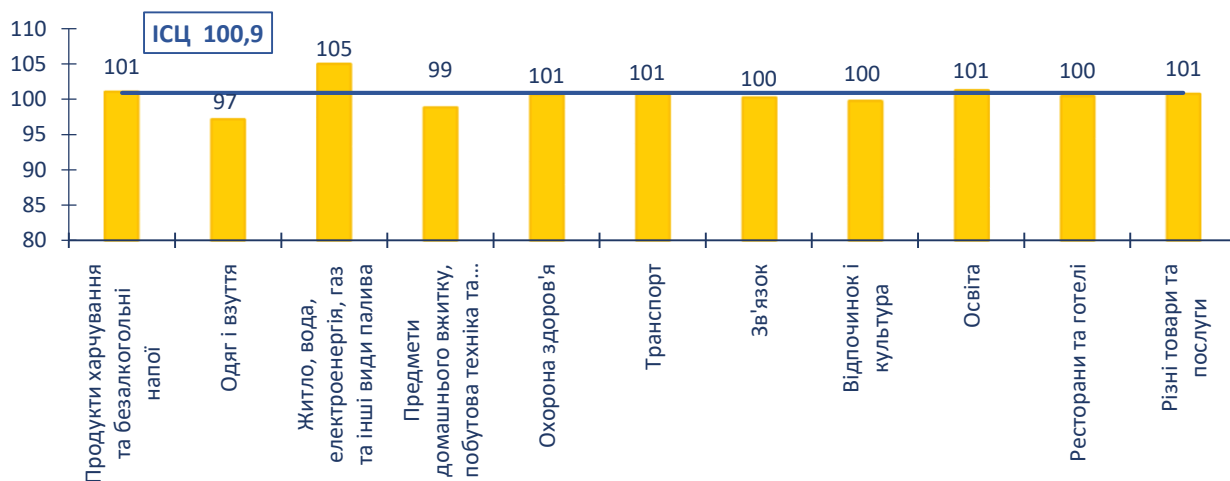
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб) у січні 2021р. становила 10111 грн, що в 1,7 раза вище рівня мінімальної

заробітної плати (6000 грн). Порівняно з груднем 2020р. розмір заробітної плати зменшився в середньому на 14,4%, а відносно січня 2020р. зріс на 18,1%.

Споживчі ціни

За розрахунками Держстату індекс споживчих цін (ІСЦ) по області за січень п.р. до грудня 2020р. склав 100,9%.

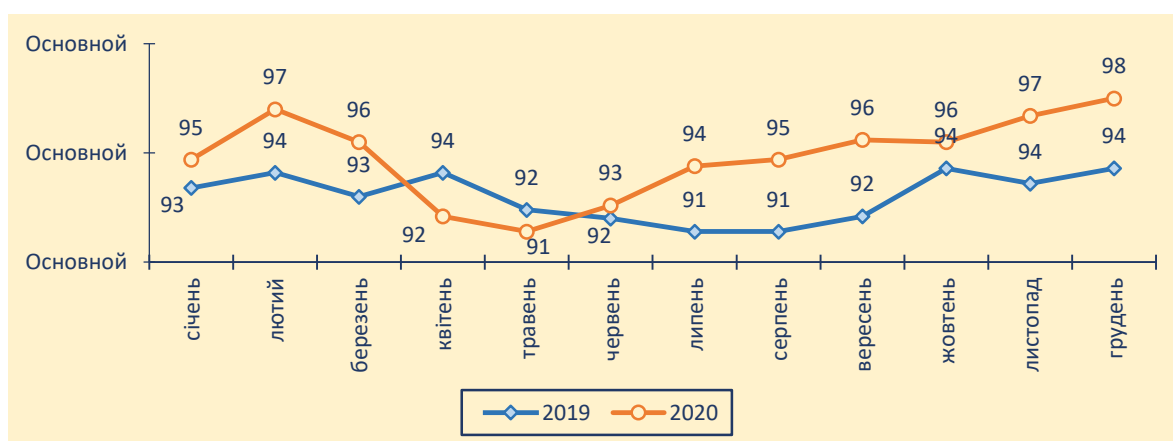
Індекси споживчих цін у січні 2021 року
(у % до грудня попереднього року)



Промисловість

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів порівняно із 2019р. індекс промислової продукції становив 107,4%, у переробній промисловості – 94,8%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 101,1%.

Індекси промислової продукції
(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)



У добувній промисловості і розробленні кар'єрів порівняно з 2019р. випуск промислової продукції зріс на 7,4%, зокрема у добуванні інших корисних копалин та розробленні кар'єрів – на 13,5% при одночасному зниженні на 7,2% у добуванні металевих руд.

У виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності обсяги продукції у 2020р. перевищили рівень 2019р. на 7,8%, що зумовлено їх зростанням у виробництві паперу та паперових виробів на 8,7%, в обробленні деревини та виготовленні виробів із деревини та корка – на 7,5%. Водночас у поліграфічній діяльності обсяги скоротились на 41,2%.

Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції зросло відносно 2019 р. на 10,3%.

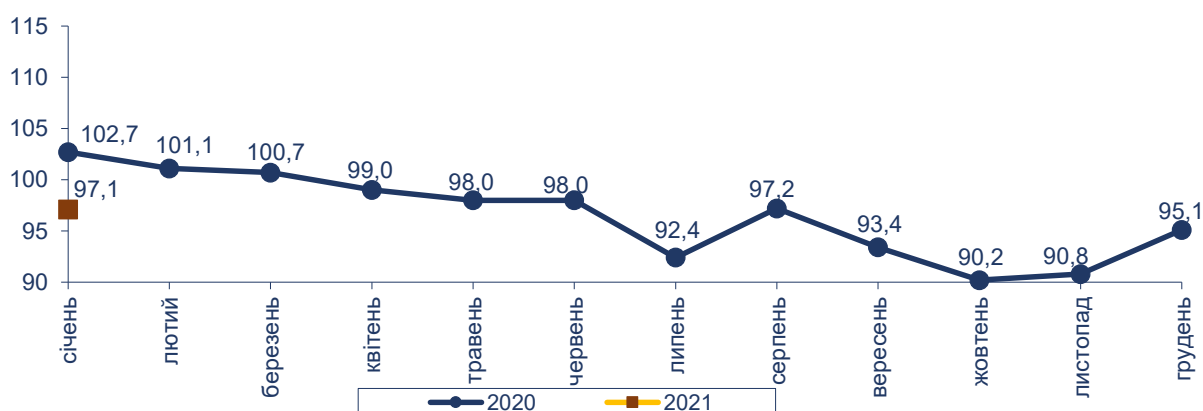
У виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції порівняно з 2019р. обсяг випуску промислової продукції скоротився на 4,8% через зниження виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції на 6,1% при одночасному зростанні випуску гумових і пластмасових виробів на 13,2%.

У січні–листопаді 2020р. промисловими підприємствами області реалізовано споживачам продукції (товарів, послуг) на 41199,2 млн.грн. Поставки продукції переробної промисловості склали 74,0% загального обсягу реалізації, підприємств з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 14,4%, добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 10,2%, підприємств із водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 1,4%.

Сільське господарство

У 2020р. за попередніми даними індекс сільськогосподарської продукції порівняно з 2019р. становив 95,1%, у т.ч. у підприємствах – 89,4%, у господарствах населення – 102,9%. Обсяг продукції сільського господарства у постійних цінах 2016р., за розрахунками, становив 26033,0 млн.грн.

Індекси сільськогосподарської продукції у 2020–2021 роках
(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)



Тваринництво

За попередніми даними у 2020р. індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з 2019р. становив 99,9%, у т.ч. у підприємствах – 106,4%, у господарствах населення – 98,5%.

Господарствами усіх категорій порівняно з 2019р. збільшено обсяги виробництва яєць птиці свійської на 1,8%. Водночас м'яса вироблено менше на 4,1%, молока – на 2,3%.

Підприємствами у 2020р. порівняно з 2019р. збільшено обсяги вирощування сільськогосподарських тварин на 12,2%, у т.ч. свиней – на 27,1%, птиці свійської – на 15,5%. Водночас зменшено на 8,0% вирощування великої рогатої худоби.

Відношення загального обсягу вирощування сільськогосподарських тварин до обсягу їх реалізації на забій у 2020р. склало 79,8% (у 2019р. – 79,7%).

Будівництво

У 2020р. загальна площа прийнятого в експлуатацію житла (нове будівництво) становила 116,8 тис.м², з них 39,4 тис.м² (33,8% загального обсягу) – відповідно до Порядку прийняття в експлуатацію об'єктів, збудованих без дозвільного документа на виконання будівельних робіт, затвердженого наказом Мінрегіону України від 03.07.2018 №158 (далі – Порядок).

Загальна площа прийнятого в експлуатацію житла у 2020р. порівняно з 2019р. зменшилась на 40,3%, при цьому без урахування площі, прийнятої в експлуатацію відповідно до Порядку, зменшилась на 31,4%.

У міській місцевості площа прийнятого в експлуатацію житла склала 65,6 тис.м², або 56,2% обласного обсягу, та зменшилась порівняно з 2019р. на 34,1%. У сільській місцевості площа прийнятого в експлуатацію житла також зменшилась на 46,8%.

Зовнішньоекономічна діяльність

У 2020р. експорт товарів становив 681454,1 тис.дол. США, імпорт – 528495,7 тис.дол. Порівняно з 2019р. експорт зменшився на 5,2% (на 37580,5 тис.дол.), імпорт – на 7,0% (на 40094,7 тис.дол.). Позитивне сальдо становило 152958,4 тис.дол. (у 2019р. – також позитивне 150444,2 тис.дол.).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,29 (у 2019р. – 1,26). Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 118 країн світу.

Основу (87,0%) товарної структури експорту зовнішньої торгівлі області склали машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання, продукти рослинного походження, деревина і вироби з деревини, вироби з каменю, гіпсу, цементу, текстильні матеріали та текстильні вироби, недорогі метали та вироби з них, мінеральні продукти.

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з 2019р. найсуттєвіше збільшилась частка деревини і виробів з деревини – з 15,4% до 17,3%, виробів з каменю, гіпсу, цементу – з 7,5% до 8,4%. Натомість зменшилась частка продуктів рослинного походження – з 24,2% до 21,5%.

Обсяг експорту товарів до країн ЄС становив 430531,0 тис.дол., або 63,2% від загального обсягу експорту (у 2019р. – 445193,7 тис.дол., або 61,9%), та зменшився порівняно з 2019р. на 14662,7 тис.дол., або на 3,3%.

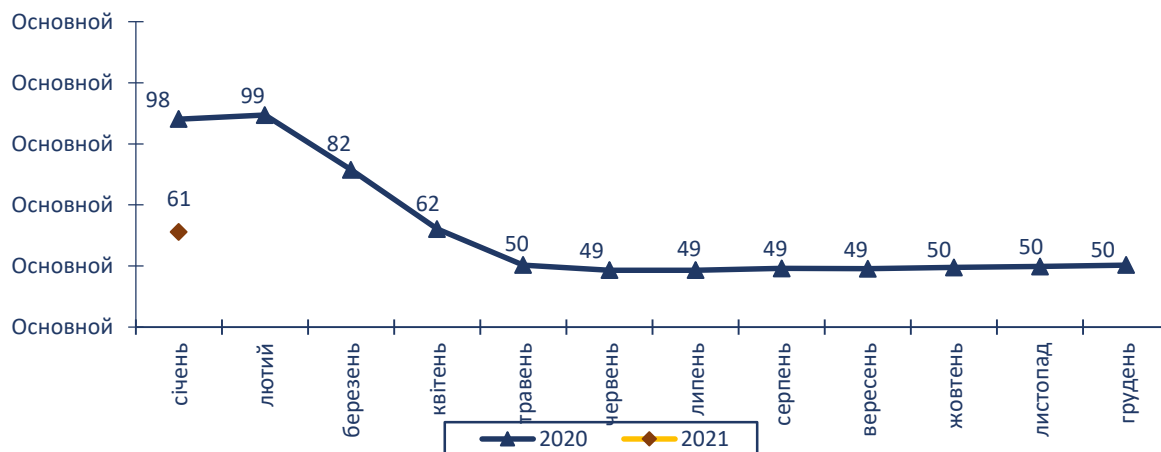
Імпорт товарів із країн ЄС становив 318934,6 тис.дол., або 60,3% від загального обсягу імпорту (у 2019р. – 328636,6 тис.дол. та 57,8%), та зменшився проти 2019р. на 9702,0 тис.дол., або на 3,0%.

Транспорт

У січні–листопаді 2020р. вантажообіг підприємств транспорту Житомирської області становив 3626,2 млн.ткм, або 88,0% від обсягу січня–листопада 2019р. Підприємствами транспорту перевезено 17221,3 тис.т вантажів, що становить 89,4% від обсягів січня–листопада 2019р.

У січні–листопаді 2020р. пасажирообіг підприємств транспорту становив 1041,2 млн.пас.км, або 49,8% від обсягу січня–листопада 2019р. Послугами пасажирського транспорту скористалося 58211,1 тис. пасажирів, або 61,5% від обсягу січня–листопада 2019р.

Пасажирообіг підприємств транспорту у 2020–2021 роках
(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)



2. СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища. Як природний об'єкт воно являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами жилих, виробничих та інших приміщень.

Атмосфера, як елемент глобальної екосистеми, виконує кілька основних функцій: захищає живі організми від впливу космічних випромінювань та метеоритів; регулює сезонні й добові коливання температури; є носієм тепла й вологи; є депо газів, які беруть участь у фотосинтезі й забезпечують дихання; зумовлює низку складних екзогенних процесів (вивітрювання гірських порід, діяльність природних вод, мерзлоти, льодовиків тощо).

Основними компонентами атмосфери є: азот (78,08%), кисень (20,95 %) та аргон (0,93 %). Важливу роль відіграють і так звані малі домішки: вуглекислий газ, метан тощо. Такий хімічний склад атмосфери є результатом життєдіяльності живих організмів.

Атмосферне повітря використовується як елемент природного середовища існування і як природна умова життя. Воно є також цінним економічним природним ресурсом, елементи, що входять до його складу, використовуються для виробництва продукції в різних сферах діяльності, зокрема у хімічній та металургійній промисловості, машинобудуванні, енергетиці та ін. До його складу входить ряд важливих компонентів (азот, аргон, криптон, ксенон та ін.).

Атмосферне повітря використовується і як природний резервуар для викидів забруднюючих речовин, основні споживачі атмосферного повітря виступають і його забруднювачами.

Забруднення атмосферного повітря – це будь-яка зміна складу і властивостей повітря, що негативно впливає на здоров'я людей і тварин, стан рослинного покриву та екосистеми, та полягає у викиді в атмосферу хімічних речовин, твердих частинок і біологічних матеріалів, здатних викликати шкоду для людини та інших живих організмів. Часто ефект забруднювачів є непрямим та проявляється лише через тривалий час, наприклад, певні речовини здатні зменшувати товщину озонового шару, впливаючи таким чином на більшість земних екосистем. Забруднення атмосфери може бути природним і штучним.

До природних забруднювачів повітря належать вулканічна діяльність, вивітрювання гірських порід, вітрова ерозія, пилок квіткових рослин, дим від лісових і степових пожеж.

Штучне забруднення пов'язане із викидами різних забруднюючих речовин у процесі діяльності людини.

За агрегатним складом викиди шкідливих речовин в атмосферу поділяються на газоподібні (діоксид сірки, оксиди азоту, озон, тощо), рідкі (кислоти, розчинники та ін.) і тверді (органічний і неорганічний пил, сажа,

метали і їх сполуки, тощо).

На сьогодні основними антропогенними забруднювачами повітря є різні галузі промисловості: теплоенергетика, підприємства металургійного комплексу, нафтовидобувна промисловість, нафтохімічна промисловість, автотранспорт, виробництво будівельних матеріалів

Як зазначається в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем.

На сьогодні рівень забруднення атмосферного повітря є високим, незважаючи на спад виробництва в Україні та зниження обсягів викидів стаціонарних джерел у 2020 році по Україні на 91,0 тис.т або на 2,22% у порівнянні з 2019 роком.

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну Житомирської області, потрібно відмітити також зменшення загальної кількості викидів від стаціонарних джерел в атмосферне повітря в 2020 році у порівнянні з минулим роком. Обсяг викидів стаціонарними джерелами у минулому році становив 11,8 тис. т., що на 7,1 % менше ніж у 2019 році.

Одночасно в області, яку і в цілому по Україні, спостерігається значне збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел, що в 2020 році скли 63,107 тис.т. - на 2,367 тис.т або 3,75% більше ніж в минулому році.

До основних антропогенних джерел забруднення атмосфери належать теплове та енергетичне устаткування, промислові підприємства, добувна та обробна галузь господарства, всі види транспорту.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

У 2020 році в атмосферу області надійшло 74.91 тис.т. забруднюючих речовин, що на 1,47 тис.т. (2 %) більше ніж у 2019 році.

Одночасно слід відмітити деяке зменшення обсягів викидів у 2020 році від підприємств, узятих на державний облік відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.2001 №1655 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря», у повітряний басейн області від стаціонарних джерел викидів (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що становить 11,8 тис.т. забруднюючих речовин, що на 0,9 тис.т. менше ніж у 2019 році.

На стаціонарні джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в 2020 році припало 15,75% сумарних обсягів забруднення повітря області, на пересувні (автомобільний, залізничний, авіаційний, водний транспорт та виробнича техніка) – 84,24 %.

Важливими узагальнюючим показником, який характеризує стан повітряного басейну в цілому є загальний обсяг забруднюючих речовин, що надійшли в розрахунку на одного мешканця та в розрахунку на 1 км² території.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 0,396 т/км² проти 3,882 т/км² в середньому по Україні (21 місце по Україні).

В розрахунку на душу населення щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення області склала 9,8 кг/чол. проти 53,6 кг/чол. в середньому по Україні (19 місце серед областей країни).

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел Житомирської області в порівнянні із показником по Україні у 2020 році

Табл.2.1.1.

Регіон	Кількість викидів			Кількість викидів на одиницю площі, кг	Кількість викидів на одну особу, кг
	тис.т	у % до 2019р.	у % до підсумку		
Україна	2238,6	91,0	100,0	3882,4	53,6
...					
Житомирська	11,8	92,8		396,0	9,8

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел наведена в таблиці 2.2. та проілюстровано на діаграмі 1 та діаграмі 2.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Табл.2.1.2.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв. км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП (тис.т на млн. грн.)
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	61,80	12,3	49,5	2072,1	43,45	0,0046
2010	87,49	18,38	69,11	2941,2	68,41	0,0039
2011	86,81	19,01	67,79	2913,1	68,19	-
2012	85,74	18,49	67,25	2882,3	67,34	0,0036
2013	88,44	17,21	71,23	2965,1	70,05	0,0035
2014	77,42	10,93	66,49	2597,9	61,64	0,0026
2015	69,70	8,98	60,72	2336,8	55,7	0,0018

2016	69,84	9,27	60,57	2343,6	55,9	0,0015
2017	74,45	10,33	64,12	2498,3	60,01	0,0012
2018	72,97	13,0	59,97	2448,7	59,28	0,0009
2019	73,44	12,7	60,74	2464,4	60,19	0,0008
2020	74,91	11,8	63,11	2511,5	62,66	-*

- Значення валового регіонального продукту за 2020 рік на офіційному вебсайті Держстату відсутня*

Автотранспорт, як і раніше є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря Житомирської області. Слід зазначити, що в умовах переходу до ринкової економіки необхідність постійного збільшення автотранспортних перевезень обумовила зростання до 50–80 % внеску відпрацьованих газів у забруднення атмосферного повітря великих міст області, а відтак – і збільшення ризику для здоров'я населення.

У відпрацьованих газах автомобільних двигунів налічується біля 100 різних компонентів, більшість з яких токсичні. Серед токсичних компонентів, які викидаються автотранспортом 73 % становлять оксиди вуглецю, 11 % - неметанові леткі органічні сполуки, 13 % - оксиди азоту, 1,6 % - сажа, 1,4 % - сірчистий ангідрид. Великий обсяг викидів від автотранспорту пояснюється, насамперед, збільшенням кількості приватного автотранспорту, експлуатацією технічно–застарілого автомобільного парку, використанням палива низької якості, аварійним станом доріг.

Загальним збільшенням обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами області, що склало у 2020 році близько 4% (на 2,37 тис.т), пояснюється і збільшення навантаження на 1 особу та на 1 км² території області у минулому році.

Так, щільність викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 2511,5 кг/км² (при 6655,3 кг/км² по Україні), що на 47 кг. на км² (2%) більше ніж у минулому році.

В розрахунку на душу населення щільність викидів забруднюючих речовин від джерел забруднення області склала 62,66 кг/чол. (при 96,7 кг/чол. по Україні), що на 2,47 т. на особу (4%) більше ніж у 2019 році.

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел

Діаграма 1



Динаміка викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел

Діаграма 2



Динаміка викидів основних забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря у 2016-2020 році

Таблиця 2.1.3.

1	Обсяги викидів, т					У %
	2016	2017	2018	2019	2020	2020 до 2019р.
1	2	3	4	5	6	7
Усього, т	9272,5	10334,2	12970,6	12734,7	11819,4	92,8
у тому числі						
метали та їх сполуки	14,1	18,1	13,9	14,1	13,3	94,1
з них						
свинець	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	100,8
нікель	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	90,1
хром	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	92,8
метан	2356,4	2438,7	3712,8	3492,6	3259,3	93,3
неметанові леткі органічні сполуки	492,8	475,1	512,7	531,4	476,9	89,8
оксид вуглецю	1554,1	1810,5	2438,6	2344,6	2091,6	89,2
діоксид та інші сполуки сірки	938,9	1025,4	1000,3	752,5	750,8	99,8
з них						
діоксид сірки	921,6	1007,2	981,2	735,1	734,3	99,9
сполуки азоту	1694,7	1885,3	2023,9	2024,8	1914,9	94,6
з них						
діоксид азоту	1472,1	1560,4	1659,2	1561,2	1443,3	92,5
оксид азоту	27,4	16,2	19,2	6,9	24,2	349,9
аміак	194,6	307,4	344,9	455,5	420,1	92,2
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	2213,5	2672,0	3259,2	3542,5	3283,1	92,7
інші	8,0	9,1	9,2	32,2	29,5	91,6
Крім того, діоксид вуглецю, млн.т	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	104,2

Аналіз динаміки викидів за окремими компонентами показав відсутність однозначного темпу зниження чи збільшення викидів у період 2016-2020 р.р.

Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2020 році становив 11819,4 т, з яких, зокрема, метан (3259,3) та сполуки азоту (1443,3 т) належать до парникових газів. Крім цих речовин, в атмосферне повітря надійшло 0,7 млн. т діоксиду вуглецю.

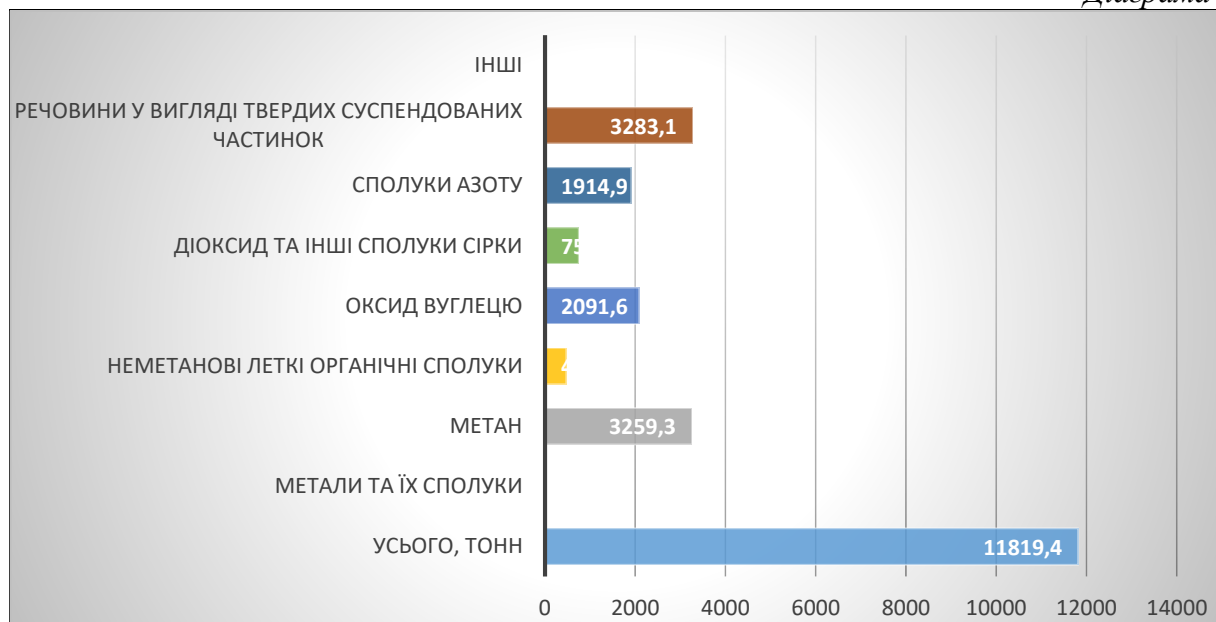
Щодо компонентного складу викидів (%) у минулому році, то найбільша частка належить викидам речовин у вигляді твердих суспендованих частинок та метану відсоткова частка яких становила відповідно – 27,8 та 27,6% загального обсягу викидів. Велику частку обсягів викидів від загальної становили викиди оксиду вуглецю – 17,71%, сполук азоту – 16,2% та сполук сірки – 6,4%,

Разом з тим, слід зазначити, що Планом державних статистичних спостережень. статистичні спостереження та систематизація інформації щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря окремо по компонентам

забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення в області, не передбачені і не проводяться.

Розподіл обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2020 році за окремими компонентами

Діаграма 3.



Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (діоксид сірки, діоксид азоту) за 2000, 2016 – 2020 роки

Табл.2.1.4.

	Обсяги викидів діоксиду сірки				
	усього, тис.т	у тому числі		у розрахунку	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2000	2,5	2,3	0,2	1,7	82,3
2016	0,9	0,9	...	0,7	30,9
2017	1,0	1,0	...	0,8	33,8
2018	1,0	1,0	...	0,8	32,9
2019	0,7	0,7	...	0,6	24,6
2020	0,7	0,7	...	0,6	24,6

*Примітка: планом державних статистичних спостережень розробка інформації щодо викидів забруднюючих речовин по компонентам пересувними джерелами забруднення, не передбачена.

	Обсяги викидів діоксидів азоту				
	усього, тис.т	у тому числі		у розрахунку	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами*	на 1 особу, кг	на 1 км ² площі області, кг
2000	5,4	2,3	3,1	3,8	1,8
2016	1,5	1,5	...	1,2	49,4
2017	1,6	1,6	...	1,3	52,3
2018	1,7	1,7	...	1,4	55,6
2019	1,6	1,6	...	1,3	52,3
2020	1,4	1,4	...	1,2	46,93

*Примітка: планом державних статистичних спостережень розробка інформації щодо викидів забруднюючих речовин по компонентам пересувними джерелами забруднення, не передбачена.

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області.

Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря області збільшився у 2020 році у порівнянні із 2019 роком за рахунок збільшення обсягів викидів пересувних джерел області на 4,1 % і склав 74,91 тис.т.

Одночасно необхідно відмітити зниження викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами області у порівнянні з минулим роком, що склало 7,2% (зниження на 0,9 тис.т).

Оцінюючи стан забруднення атмосферного повітря підприємствами в містах та районах Житомирської області необхідно відмітити, що найбільший внесок у забруднення атмосфери області складають: м. Житомир - 1,626 тис.т, Новоград-Волинський район –1,652 тис.т, Коростенський район - 1,08 тис.т., Бердичівський – 0,969 тис.т, Попільнянський район – 0,953 тис.т. Це забруднення склало відповідно 13,69%, 13,97 %, 9,14%, 8,2%, 8,07% від загального обсягу по області (табл. 2.5).

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в Житомирській області протягом двох останніх років залишаються ПП «Галекс Агро» викиди в атмосферне повітря якого складають біля 67,49% від викидів Новоград-Волинського району та Філія УМГ "Київтрансгаз" ПАТ "Укртрансгаз" викиди якого складають 96.69% викидів Бердичівського району. Частка викидів забруднюючих речовин цих підприємств до загального обсягу викидів склала відповідно 9,43 та 7,93%.

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2020 рік

Таблиця 2.1.2.1.

Назва об'єкту	Усього викидів, т/рік	Частка викидів забруднюючої речовини	
		до загального обсягу викидів області, %	до загального обсягу викидів відповідного населеного пункту або району, %
Загальний викид по області	11819,35		
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГАЛЕКС-АГРО"	1114,65	9,43	67,49
ТОВ "ОПЕРАТОР ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ" БЕРДИЧІВСЬКЕ ЛВУМГ	936,95	7,93	96,69
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "АГРОВЕСТ ГРУП"	510,79	4,32	60,80
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОБІО"	465,87	3,94	28,78
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА КОРПОРАЦІЯ "ГРАНІТ"	419,21	3,55	38,81
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СІГНЕТ-МІЛК"	411,33	3,48	43,15
АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МАЛИНСЬКИЙ КАМЕНЕДРОБИЛЬНИЙ ЗАВОД"	355,69	3,01	52,88

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЦЕРСАНІТ ІНВЕСТ"	277,21	2,35	16,78
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮНІГРАН"	233,96	1,98	34,78
ТОВ "БЕХІВСЬКИЙ ГРАНІТНИЙ КАР'ЄР"	231,08	1,96	21,39
КП "ЖИТОМИРТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО" ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	226,67	1,92	14,00
ФІЛІЯ "ІРШАНСЬКИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ" АТ "ОБ'ЄДНАНА ГІРНИЧО-ХІМІЧНА КОМПАНІЯ"	213,35	1,81	53,06

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах та містам області, тис. т

Табл. 2.1.2.2.

Назва населених пунктів	2000	2016	2017	2018	2019	2020	Внесок у загальний викид %
<i>Всього</i>	<i>12,3</i>	<i>9,272</i>	<i>10,33</i>	<i>12,97</i>	<i>12,73</i>	<i>11,82</i>	
м. Житомир	2,147	1,296	1,420	1,538	1,626	1,619	13,69
м. Бердичів	1,458	0,234	0,251	0,209	0,182	0,145	1,23
м. Коростень	1,182	0,550	0,574	0,800	0,681	0,613	5,19
м. Малин	1,05	0,249	0,234	0,304	0,411	0,349	2,95
м. Новоград-Волинський	0,711	0,193	0,194	0,243	0,256	0,315	2,66
Андрушівський	0,302	0,102	0,148	0,151	0,175	0,131	1,11
Баранівський	0,759	0,355	0,661	0,640	0,832	0,840	7,11
Бердичівський	0,062	1,191	0,732	1,370	0,741	0,969	8,20
Брусилівський	0,007	0,012	0,012	0,020	0,039	0,037	0,31
Ємільчинський	0,094	0,098	0,085	0,087	0,076	0,063	0,53
Житомирський	0,19	0,601	0,602	0,591	0,449	0,366	3,10
Коростенський	0,652	0,312	0,494	1,147	1,316	1,080	9,14
Коростишівський	0,233	0,092	0,124	0,090	0,052	0,118	1,00
Лугинський	0,093	0,007	0,076	0,039	0,053	0,042	0,36
Любарський	0,052	0,008	0,022	0,060	0,100	0,068	0,58
Малинський	0,087	0,215	0,467	0,684	0,652	0,673	5,69
Народицький	0,003	0,0001	0,001	0,009	0,0002	0,000	0,00
Нов.-Волинський	0,224	1,204	1,428	2,337	2,112	1,652	13,97
Овруцький	0,879	0,342	0,292	0,263	0,268	0,247	2,09
Олевський	0,209	0,043	0,066	0,047	0,056	0,049	0,42
Попільнянський	0,228	0,967	1,110	1,113	1,038	0,953	8,07
Пулинський	0,215	0,004	0,018	0,004	0,154	0,200	1,69
Радомишльський	0,227	0,207	0,213	0,213	0,286	0,225	1,91
Романівський	0,254	0,335	0,165	0,117	0,145	0,131	1,11
Ружинський	0,052	0,267	0,253	0,214	0,131	0,113	0,95
Хорошівський	0,488	0,249	0,303	0,166	0,247	0,402	3,40
Черняхівський	0,141	0,044	0,273	0,251	0,481	0,242	2,05
Чуднівський	0,299	0,096	0,114	0,265	0,174	0,178	1,51

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в порівнянні з 2019 роком відбулося у 20 районах та містах області, але найсуттєвіше зниження за обсягом викидів у Новоград - Волинському (на 0,460 тис.т або 78,22%), Черняхівському (на 0,239 тис.т або 50,31 %), Коростенському (на 0,236 тис.т або 82,06%) районах.

Одночасно спостерігалось збільшення порівняно з минулим роком обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у 8 районах та містах області, але найсуттєвіше у Бердичівському (на 0,228 тис.т або 130,77%), Хорошівському (на 0,155 тис.т або 162,75%), Коростишівському (на 0,066 тис.т або 226,9%). (табл. 2.1.7.).

Порівняльний аналіз обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по районах та містам області у 2020р. до 2019р. (тис.т)

Табл. 2.1.2.3.

	Обсяги викидів, тон		Обсяги викидів у 2020р. до 2019р. %	Збільшення/ зменшення у 2020 р. проти 2019 р., тис.т
	у 2019 р.	у 2020 р.		
м. Житомир	1,626	1,619	99,569	-0,007
м. Бердичів	0,182	0,145	79,670	-0,037
м. Коростень	0,681	0,613	90,015	-0,068
м. Малин	0,411	0,349	84,915	-0,062
м. Новоград-Волинський	0,256	0,315	123,047	0,059
Андрушівський	0,175	0,131	74,857	-0,044
Баранівський	0,832	0,84	100,962	0,008
Бердичівський	0,741	0,969	130,769	0,228
Брусилівський	0,039	0,037	94,872	-0,002
Ємільчинський	0,076	0,063	82,895	-0,013
Житомирський	0,449	0,366	81,514	-0,083
Коростенський	1,316	1,08	82,067	-0,236
Коростишівський	0,052	0,118	226,923	0,066
Лугинський	0,053	0,042	79,245	-0,011
Любарський	0,1	0,068	68,000	-0,032
Малинський	0,652	0,673	103,221	0,021
Народицький	0,0002	0	0,000	-0,0002
Новоград-Волинський	2,112	1,652	78,220	-0,46
Овруцький	0,268	0,247	92,164	-0,021
Олевський	0,056	0,049	87,500	-0,007
Попільнянський	1,038	0,953	91,811	-0,085
Пулинський	0,154	0,2	129,870	0,046
Радомишльський	0,286	0,225	78,671	-0,061
Романівський	0,145	0,131	90,345	-0,014
Ружинський	0,131	0,113	86,260	-0,018
Хорошівський	0,247	0,402	162,753	0,155
Черняхівський	0,481	0,242	50,312	-0,239
Чуднівський	0,174	0,178	102,299	0,004
				0
Разом по області	12,97	11,82	92,92	-1,15

**Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин (діоксиду сірки та діоксиду азоту)
в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення
по містах обласного значення та районах у 2017-2020р.р.**

табл. 2.1.2.4.

	Обсяги викидів діоксиду сірки						Обсяги викидів діоксиду азоту					
	2020	2019	2018	2017	% 2020 до 2019	Зменш/збільш 2020 до 2019, тон	2020	2019	2018	2017	% 2020 до 2019	Зменш/збільш 2020 до 2019, тон
Житомирська область	734,3	735,10	981,20	1007,20	99,9	-0,8	1443,3	1561,20	1659,20	1560,40	92,5	-117,9
м.Житомир	247,4	198,30	178,50	110,10	124,8	49,1	529,6	550,10	558,70	525,40	96,3	-20,5
м.Бердичів	0,1	0,20	2,10	1,40	42,2	-0,1	50,5	56,70	57,90	67,50	89,1	-6,2
м.Коростень	2,6	4,10	3,90	15,30	62,6	-1,5	111,5	150,60	198,60	160,70	74	-39,1
м.Малин	1,3	14,30	12,50	12,80	8,8	-13	96,1	101,70	56,80	88,60	94,4	-5,6
м.Нов-Волинський	39	50,40	55,80	60,70	77,5	-11,4	27,1	36,30	27,90	37,70	74,8	-9,2
райони												
Андрушівський	2,7	15,50	19,30	23,70	17,4	-12,8	16,7	17,60	12,90	12,90	94,9	-0,9
Баранівський	10,5	11,50	12,40	17,00	90,6	-1	45,5	44,70	40,20	47,00	101,7	0,8
Бердичівський	0	0,00	7,10	1,40	77,4	0	223,2	246,70	312,60	221,40	90,5	-23,5
Брусилівський	0	0,20	0,10	0,00	13,4	-0,2	1,6	1,60	0,90	0,70	101	0
Ємільчинський	12,1	12,10	1,20	1,20	100	0	9,3	11,70	14,90	13,90	79,5	-2,4
Житомирський	35,4	62,30	212,20	264,40	56,9	-26,9	29,3	35,00	50,40	54,90	83,7	-5,7
Коростенський	23,8	69,80	107,80	46,00	34,2	-46	18,4	35,00	41,50	16,30	52,6	-16,6
Коростишівський	3,7	4,90	2,80	4,90	76,2	-1,2	5,1	6,20	10,60	12,50	81,9	-1,1
Лугинський	3,7	12,80	1,00	30,60	28,7	-9,1	7,6	7,40	9,40	13,00	101,6	0,2
Любарський	0,1	0,10	0,00	0,00	146,4	0	4,4	4,10	5,10	2,50	107,6	0,3
Малинський	0,2	0,20	0,30	0,60	99,1	0	7	11,70	8,20	9,80	60	-4,7
Народицький	-	-	-	-	-	-	-	-	1,20	0,20	-	-
Нов.-Волинський	48,5	44,30	32,50	34,10	109,5	4,2	98	108,30	111,10	109,40	90,5	-10,3
Овруцький	42,8	42,80	42,00	41,70	100,1	0	23,6	24,30	24,70	22,00	97	-0,7
Олевський	2,7	2,70	2,80	4,00	98,5	0	11,2	11,20	9,60	16,40	100,3	0
Попільнянський	20	20,40	20,50	20,60	97,9	-0,4	23,5	23,30	38,20	40,60	100,8	0,2
Пулинський	0,1	0,20	-	-	100	-0,1	18,8	1,00	-	0,30	1875,2	17,8
Радомишльський	106,6	100,20	120,50	130,40	106,4	6,4	20,7	23,40	22,80	18,90	88,4	-2,7
Романівський	-	-	-	-	-	-	9,8	9,10	9,00	9,70	108	0,7
Ружинський	17,7	24,00	39,90	49,30	73,5	-6,3	7,4	8,60	5,70	7,70	86,5	-1,2
Хорошівський	106,5	21,20	37,40	114,20	501,8	85,3	25	10,00	5,90	28,40	249,6	15
Черняхівський	1,4	15,80	12,70	17,20	9,1	-14,4	5,3	5,60	5,50	3,70	94,1	-0,3
Чуднівський	5,4	6,80	55,90	5,60	78,6	-1,4	17,1	19,30	18,90	18,30	88,7	-2,2

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишається сільське, лісове та рибне господарство – більше 31,15 від загального; переробна промисловість – 25,48%, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 20,1%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,88%, викиди забруднюючих речовин яких складають більше майже 84 відсотків від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Дещо меншу частку в загальний рівень забруднення вносить галузь Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування і складає відповідно 4,08 та 3,54% від загального.

В той же час найменший вплив на якість атмосферного повітря мають галузі невиробничої сфери (охорона здоров'я, надання комунальних послуг, освіта, фінансова діяльність тощо).

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності за 2020 рік

Табл.2.1.3.1.

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном*	
		тис. т	% до загального підсумку
1	2	3	4
	Усього	11,8194	100,0
1	За видами економічної діяльності, у тому числі:		
1.1	Сільське, лісове та рибне господарство	3,6817	31,15
1.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2,3756	20,10
1.3	Переробна промисловість	3,0110	25,48
1.4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,4852	4,08
1.5	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,1181	0,91
1.6	Будівництво	0,0749	0,63
1.7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,2335	1,98
1.8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1,0497	8,88
1.9	Інформація та телекомунікації	0,0117	0,11
1.10	Фінансова та страхова діяльність	0,0012	0,01
1.11	Операції з нерухомим майном	0,0046	0,04
1.12	Професійна, наукова та технічна діяльність	0,0074	0,01
1.13	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,0128	0,12
1.14	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,4189	3,54

1.15	Освіта	0,1193	1,02
1.16	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,2059	1,75
1.17	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,0079	0,08

* від стаціонарних джерел забруднення.

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Однією з найважливіших умов успішної боротьби з транскордонним забрудненням повітря є наявність достовірної і повної інформації про стан навколишнього середовища і руху потоків забруднювачів.

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані вимагає від сторін здійснення обміну наявною інформацією про викиди забруднювачів повітря, що були здійснені з площ (за узгодженою мережею квадратів 50×50 км), дані про потоки забруднювачів повітря через національні кордони і за узгоджені періоди.

Керівним органом Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенції 1979 року розроблені та направлені Сторонам Конвенції Керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП.

На території Житомирської області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря не проводиться.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ № 1, який розташований на вул. Вітрука, 31; ПСЗ № 2 - на вул. Михайла Грушевського, 14/20. Відібрано 5832 проби атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту та важких металів були проаналізовані в лабораторіях спостережень за забрудненням атмосферного повітря Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Вміст оксиду вуглецю визначався фахівцями Житомирського ЦГМ на місці.

Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2020 році оцінювався, як низький.

Середньорічні концентрації забруднювальних домішок, що визначались, не перевищували середньодобові гранично допустимі концентрації, за винятком діоксиду азоту, середня концентрація якого дорівнювала 2,5 ГДК с.д.

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст
Житомирської області у 2020 році

Табл.2.3.1.

Назва забруднюючої речовини	Місто	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, * мг/м ³
1	2	3	4	5	6
Завислі речовини	Житомир	0,08	0,15	0,50	0,15
Діоксид сірки	Житомир	0,040	0,050	0,500	0,093
Оксид вуглецю	Житомир	0,5	3,0	5,0	3,3
Діоксид азоту	Житомир	0,10	0,04	0,20	0,36
Свинець	Житомир	0,02 x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,04 x10 ⁻³
Манган	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,03 x10 ⁻³
Хром	Житомир	0,01 x10 ⁻³	1,5x10 ⁻³	-	0,02 x10 ⁻³
Залізо	Житомир	0,74 x10 ⁻³	40,0x10 ⁻³	-	1,30 x10 ⁻³
Кадмій	Житомир	0,002 x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,004 x10 ⁻³
Мідь	Житомир	0,06 x10 ⁻³	2,0x10 ⁻³	-	0,19 x10 ⁻³
Нікель	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,04 x10 ⁻³
Цинк	Житомир	0,08 x10 ⁻³	50,0x10 ⁻³	-	0,14 x10 ⁻³

* - для важких металів – максимальна з середньомісячних концентрацій

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Атмосферне повітря є найважливішим і найнеобхіднішим компонентом навколишнього природного середовища. Воно, як невичерпний природний ресурс, необхідне для життя людей, тварин, рослин, більшості мікроорганізмів і, навіть, підводних мешканців. Наприклад, відомо, що без харчування людина може прожити до п'яти тижнів, без води - до п'яти днів, а без повітря - лише до п'яти хвилин. Водночас, кисень, що входить до складу атмосфери, є не тільки головним фактором життя, а й невід'ємним компонентом при згорянні палива у різноманітних технологічних установках і двигунах внутрішнього згорання.

Атмосфера є кліматоутворюючим середовищем на планеті, а її стан на певній території формує місцеві погодні умови.

Найбільш поширеними забруднювачами атмосфери є: оксид вуглецю CO₂, діоксид сірки SO₂, оксид азоту NO_x, вуглеводні C_xH_y та пил.

Не менш шкідливим є радіаційне забруднення атмосфери.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи атмосфера була середовищем поширення радіоактивних ізотопів на значні відстані.

На даний час радіоактивне забруднення атмосфери радіоактивними елементами чорнобильського походження на території області відбувається переважно внаслідок лісових пожеж на радіоактивно-забруднених і радіаційно-небезпечних землях.

За інформацією Житомирського обласного центру з гідрометеорології (Житомирський ЦГМ) стан радіаційного забруднення атмосферного повітря у

Житомирській області за даними щоденних спостережень по рівню експозиційної дози гама випромінювання, які проводяться підпорядкованими центру метеостанціями: Житомир, Овруч, Новоград-Волинський, Олевськ, Коростень за середньомісячними значеннями у 2020 році становив (мкР/год):

Пункт спостережень/місяць	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Житомир	12	12	13	12	12	11
Новоград-Волинський	12	12	12	12	12	12
Коростень	18	18	18	18	18	18
Овруч	12	12	13	13	12	13
Олевськ	13	12	12	12	13	12
Житомир	12	11	12	12	12	12
Новоград-Волинський	12	12	12	12	12	12
Коростень	18	18	18	18	19	19
Овруч	12	13	13	13	13	13
Олевськ	12	12	12	12	12	12

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря за ступенем хімічної небезпеки для живих організмів посідає одне з перших місць. Це обумовлено в першу чергу тим, що забруднюючі речовини з атмосферного повітря мають найбільш широке розповсюдження та випадають у різні середовища. Наприклад, атмосферні опади дають до 10 % забруднення водних об'єктів, значно забруднюють ґрунти. Крім того, людина споживає за добу і в цілому за життя в об'ємному відношенні повітря набагато більше, ніж води і їжі.

В той же час, природа поставила істотні захисні бар'єри для шкідливих речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, не забезпечивши таким же надійним захистом легені. Забруднення повітря супроводжується утворенням стійких аномалій забруднювачів у ґрунтах, воді та рослинах.

Основними викидами в нашій області є діоксид сірки, оксиди азоту, пил (аерозолі) та оксид вуглецю. Окиси азоту знищують рослинність. Встановлено, що в лісі, наприклад, липа росте до 150 років, а на вулицях міст - відповідно 45 і 50 років. Для рослин шкідливі такі забруднювачі повітря, як сполуки сірки, окис вуглецю, хлор і вуглеводи. Відмічено випадки загибелі рослин поблизу

цементних заводів. Проникаючи у продири і всередину листків, цементний пилю утруднює їх функції, руйнує хлорофіл і ніби «спалює» тканини рослин.

Живі організми надзвичайно чутливі, як до діоксиду сірки, так і до сірчистої та сірчаної кислот, що утворюються при контакті цього оксиду з вологою в атмосфері. Діоксид сірки розноситься на великі відстані, випадаючи в остаточному підсумку у вигляді кислотних дощів.

В нашій області протягом останніх років не зафіксовано осадів з кислотою реакцією (рН був у межах 6,9-7,2).

Особливу небезпеку для навколишнього середовища поряд з іншими мають канцерогенні сполуки, зокрема, такі високотоксичні речовини, як бенз(а)пирен і свинець. Підраховано, що з вихлопними газами в атмосферу потрапляє 25-7 % свинцю, що знаходиться у паливі. Причому, біля 40 % часток свинцю у відпрацьованих газах мають діаметр менше 5 мкм і здатні тривалий час знаходитися в завислому стані, проникати з повітрям в організм людини.

За минулі роки в області не виявлено чіткої кореляції між рівнями забруднення довкілля і рівнем захворюваності.

2.6. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.

У повітряний басейн області (без урахування викидів діоксиду вуглецю) надійшло 11,08 тис. т забруднюючих речовин. Із загальної кількості викидів речовини, що належать до парникових газів, становили: метану – 3,26 тис. т, а також в атмосферу надійшло 653,4 млн т діоксиду вуглецю.

Визначальний вплив на стан довкілля області мають підприємства, зосереджені у місті Житомир, Новоград-Волинського та Коростенського районів якими викинуто в повітря стаціонарними джерелами відповідно 13,7 % (1,6 тис. т), 13,97 % (1,7 тис. т) та 1,1 тис.т (9,13%) забруднюючих речовин від загального викиду суб'єктів області.

Основними напрямками зменшення надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря є, насамперед, виконання природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення промислових викидів.

Підприємства, установи, організації, діяльність яких пов'язана з негативним шкідливим впливом на атмосферне повітря, повинні вживати заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів, здійснювати контроль за обсягом та складом забруднюючих речовин, забезпечувати безперебійну та ефективну роботу очисного обладнання. Одним із головних напрямків природоохоронних технологій, спрямованих на захист атмосфери, є очистка газоподібних відходів перед їх викидом в атмосферу. Також, переведення транспортних засобів на безпечніші види палива, забезпечення постійного контролю за якістю палива на нафтопереробних підприємствах та автозаправних станціях, а також ефективне впровадження роботи контрольно-регулювальних і діагностичних пунктів та комплексних систем перевірки нормативів екологічної безпеки транспортних

засобів призведе до мінімізації забруднення атмосферного повітря викидами від пересувних джерел забруднення.

Згідно з наказом Державної статистичної служби України від 06.07.2018 № 124 статистичною формою 2-ТП (повітря) за 2020 рік не передбачено звітність про заходи щодо скорочення обсягів викидів в атмосферу, тому інформація про наявність та виконання заходів щодо скорочення обсягів викидів підприємствами області відсутня.

3. Зміна клімату

3.1. Тенденції зміни клімату

Клімат Житомирської області помірно-континентальний. Минулий 2020 рік перейняв естафету рекордно теплих років та з середньою температурою на рівні 9.7-10.4° і перевищенням норми на 2.9-3.5° виявився найтеплішим за всі роки спостережень. Особливістю року стала відсутність метеорологічної зими, тобто восени 2019 року взагалі не було стійкого переходу середньої добової температури через 0°, що відмічалось вперше з 1945 року, а календарні зима (грудень 2019-лютий 2020 року) та осінь 2020 року були найтеплішими за всю історію спостережень.

Середні місячні температури повітря упродовж майже всього року впевнено перевищували норму, лише середня температура травня 2020 року виявилася нижчою за кліматичну норму на 2.1-2.7° і становила 11.3-11.8° тепла. Найбільше відхилення від норми відмічалось в зимові місяці – в січні та лютому.

Опади, як і зазвичай, розподілились в часі та по території області нерівномірно. В більшості місяців року опадів було недостатньо. Особливо сухими видались більша частина весни, серпень та листопад, коли середня по області кількість опадів не дотягувала навіть до половини норми, а найменше опадів відмічалось в квітні – по різних районах області від 4 до 23 мм, або 8-52 % норми. Загальна кількість опадів за рік склала 462-663 мм, що відповідає 71-107 % кліматичної норми.

За даними спостережень метеостанцій Житомирської області протягом 2020 року спостерігалось 72 небезпечних метеорологічних явища I рівня небезпечності (НМЯ I): тумани, посилення вітру, грози, значний дощ, град, шквали, заморозки на ґрунті, ожеледь), 7 стихійних метеорологічних явищ II рівня небезпечності (СМЯ II) – сильні заморозки в повітрі.

4. Стан водних ресурсів



Фото 4.1 р.Случ с.Нова Чорторія Любарський район Житомирської області

4.1. Водні ресурси та їх використання

Водний об'єкт - природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, лиман, річка, струмок, озеро, водосховище, ставок, канал, а також водоносний горизонт).

За даними Головного управління Держгеокадастру у Житомирській області станом на 01.01.2020 року загальна площа земель водного фонду становить 205,68 тис. га (6,9 % від території області - 2990 тис.га), в тому числі під водосховищами та ставками - 20,886 тис. га, під річками та струмками - 7,21 тис. га, під озерами та іншими природними замкнутими водоймами-0,691 тис.га, під штучними водотоками (каналами, колекторами, канавами) - 19,834 тис. га, під прибережними захисними смугами - 55,865 тис. га та під болотами - 101,194 тис. га.

На території області протікає 2822 річки загальною довжиною 13,7 тис. км.

В структурі гідрографічної сітки області 8 середніх річок: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області - 999,6 км. Малих річок довжиною понад 10 км- 321, їх загальна довжина становить 5695 км, малих річок довжиною менше 10 км є 2493, їх загальна довжина 7062 км.

4.1.1 Загальна характеристика

Житомирська область розташована в північно-західній частині України, межує на півночі з Гомельською областю республіки Білорусь, на заході з

Хмельницькою і Рівненською, на сході - з Київською, на півдні з Вінницькою областю.

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей. Лише Гуйва, Гнилоп'ять та Роставиця беруть початок в Вінницькій області, Случ в Хмельницькій та Здвиж в Київській області і приносять незначні транзитні ресурси.

Середня величина річкового стоку складає 3300 млн.куб.м, з них на території області формується 2800 млн.куб.м води.

Прогнозні запаси підземних вод становлять - 242,498 млн.м³ та затверджені експлуатаційні - 86,845 млн.м³.

Найбільші за довжиною річки в суббасейні середнього Дніпра: Тетерів – протяжність у межах області 276 км та площею водозбору 10981 км² та її притока р.Гнилоп'ять протяжністю 95 км та площею водозбору 1312 км²; річка Ірша -126 км, площа водозбору 3064 км² та Ірпінь - 43 км, площа водозбору 897 км².

Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних, до 70 % стоку річок припадає на весняну повінь, або літні паводки і лише до 30% - на решту періоду року.

Водозабезпеченість в області в середній по водності рік становить 2,6 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,9 тис. м³/чол.

В літню межень значна частина рік в південних районах області пересихає, що робить неможливим забір води без будівництва підпірних споруд, ставків та водосховищ.

В області нараховується 53 водосховища, загальною площею 7,51 тис. га та сумарним об'ємом 175,51 млн. м³.

Наявність водосховищ та ставків дозволяє певною мірою здійснювати сезонний перерозподіл стоку, створювати необхідні запаси води, забезпечувати потреби населення і галузей економіки у водних ресурсах. Річки Роставиця і її притоки, Ірпінь, Унава, Гуйва, Гнилоп'ять, Тетерів (вище м. Житомира) та р. Ірша мають значну зарегульованість стоку, тому на них уже не доцільно будувати нові водойми. Разом з тим, відсутні водосховища достатньої ємності на річках Случ, Уборть, Словечна, Норинь, Уж та Тетерів (нижче м. Житомира).

В області побудовано 1827 ставків сумарним об'ємом 151,29 млн.м³.

Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30-60%.

Загальна кількість озер в області -9 шт., площа дзеркала яких становить 515,9 га.

Першочерговими завданнями сьогодення є забезпечення всебічної економії води, відтворення та утримання в належному стані водних ресурсів, забезпечення інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Основні показники використання і відведення води, млн.м³

Таблиця 4.1.1.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	207,8	111,7	104,6	110,2	111,1	110,7	93,95
у тому числі для використання	157,6	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78	55,80
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	157,6	66,41	63,06	67,24	69,77	68,78	55,80
виробничі потреби	49,69	42,87	39,62	42,51	44,94	45,86	34,36
побутово-питні потреби	24,94	21,86	21,90	22,96	22,61	20,70	19,53
зрошення	-	-	-	-	-	-	-
сільськогосподарські потреби	1,297	1,674	1,55	1,774	2,217	2,222	1,869
ставково-рибне господарство	81,61	-	-	-	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	15,34	13,04	15,20	14,09	13,65	12,38	9,97
Загальне водовідведення з нього	161,6	69,76	66,36	74,41	75,02	73,64	60,71
у поверхневі водні об'єкти у тому числі	159,3	67,57	63,99	72,01	72,53	71,32	58,47
забруднених зворотних вод	3,271	2,565	2,384	1,995	2,066	1,894	1,903
з них без очищення	0,79	0,009	0,019	0,098	0,020	0,07	0,044
нормативно очищених	32,81	30,53	30,88	32,27	31,36	30,46	1,859
нормативно чистих без очистки	123,2	25,58	23,26	28,02	29,30	28,21	28,95
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	128,08	136,9	104,0	89,48	99,70	93,0	108,62
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	81,27	76,79	73,06	68,36	69,66	67,84	57,48
Потужність очисних споруд	105,7	105,0	102,6	101,6	101,5	101,6	92,385

4.1.2 Водозабезпеченість територій та регіону

Гідрографічна мережа Житомирської області розміщена в районі річкового басейну річки Дніпро, у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %), або 16, 58 тис. кв.км та середнього Дніпра (44 %) – 13,20 тис. кв.км.

Робота водогосподарських систем (водосховищ, каналів та інших зв'язаних між собою водних об'єктів) регулювалась шляхом встановлення відповідних режимів для кожного водного об'єкта системи з урахуванням прогнозу водності.

БУВР Прип'яті протягом року було надано 1118 пропозицій територіальному органу Держводагентства України щодо встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ та ставків, у тому числі для 452 - наданих в оренду, 54-водосховища та 65 водних об'єктів, які знаходяться на

балансі водогосподарських організацій та здійснювався постійний контроль за їх виконанням, що дало змогу забезпечити потребу населення та галузей економіки в умовах маловоддя в повному обсязі.

За даними державного водообліку за 2020 рік з водних об'єктів області всього забрано 93,95 млн.м³ води, із них з поверхневих джерел – 72,145 млн.м³ (77 %), підземних 21,805 млн.м³ (23 %), що на 16,75 млн.м³ менше за попередній рік (110,70 млн.м³).

4.1.3 Водокористування та водовідведення

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води - 77 % та підземні води - 23 %.

Найбільшим джерелом водопостачання являється басейн річки Тетерів, з якого у 2020 році було забрано 58,14 млн.м³, або 61,9 % відсотка від загального водозабору області.

В галузевій структурі водокористування на промисловість приходиться 19,6 відсотків забраної води (18,438 млн.м³), комунальне господарство – 38,6 відсотків (36,246 млн.м³), сільське і рибне господарство – 38,3 відсотка (36,028 млн.м³), інші галузі – 3,5 відсотка (3,238 млн.м³).

Всього за 2020 рік у поверхневі водні об'єкти відведено 58,468 млн.м³ зворотних вод, із них із них категорії: "нормативно-чисті без очистки" – 28,947 млн.м³, "нормативно очищені на очисних спорудах" - 27,618 млн.м³, "недостатньо очищені" - 1,859 млн.м³, "забруднені без очистки" - 0,044 млн.м³ зворотних (стічних) вод.

Основні показники забору води по басейнах основних річок за 2020 рік

Таблиця 4.1.3.1

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн.м ³	93,95	72,145	21,805
	% від загального забору	100	77	23
у тому числі:				
Суббасейн середнього Дніпра	млн.м ³	74,773	62,428	12,345
	% від загального забору	100	83	17
Суббасейн Прип'яті	млн.м ³	19,177	9,717	9,46
	% від загального забору	100	51	49

Забір, використання та відведення води 2020 рік

Таблиця 4.1.3.2., млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
2020 рік				
р. Дніпро в тому числі:	93,95	55,796	58,468	1,903
р. Тетерів від витоку до г/п Житомир	36,196	24,694	23,573	1,045
р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	21,711	10,844	12,213	0,77
р.Тетерів від гирла р.Ірша до гирла	0,233	0,219	0	0
р. Ірпінь	2,971	1,115	0,917	-
р. Рось	13,661	8,63	7,391	-
р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	0,779	0,251	0,477	0,019
р.Случ від витоку до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	1,932	1,212	0,969	0,036
р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	4,487	3,269	2,628	
р.Уборть від витоку до державного кордону	0,471	0,366	0,128	0
р.Уж	11,508	5,197	10,172	0,034
Разом по області:	93,95	55,796	58,468	1,903

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2020 рік

Таблиця 4.1.3.3.млн. м³

Галузь економіки	Викорис- тано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневідводні об'єкти		
		побутово- питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Електроенергетика	0,291	0,023	0,268	-	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	1,829	0,044	1,785	-	-	-
Житлово- комунальне господарство	24,887	17,706	7,178	26,376	1,505	0,004
Сільське господарство	19,364	0,07	17,427	16,355	-	-
Харчова промисловість	1,779	0,148	1,629	0,349	-	-
Транспорт	0,094	0,06	0,034	0,02	-	-
Інші галузі					0,398	0,04
Всього	55,796	19,532	34,364	58,468	1,903	0,044

Забір, використання та відведення води 2020 рік

Таблиця 4.1.3.4.

№ з/п	Назва підприємства	Загальний забір води за 2020 рік, тис.м ³	Обсяг втрат води в мережі при транспортуванні, тис.м ³	% втрат питної води	
				2019	2020
1	ДКП «Малин Енергоінвест» (водозабір № 1)	1114,2	444	41,2	39,9
2	КП «Новоград-Волинської міської ради» ВУВКГ	2689,6	820,0	32,7	30,5
3	КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради	22396,5	6614,8	33,1	29,5
4	КП «Водоканал» м.Овруч	648,6	194,4	24,3	30,0
5	МКП «Водоканал» Коростишівської міської ради	682,9	161,8	25,1	23,7
6	МКП «Бердичівводоканал»	3031,9	592,8	24,0	19,6
7	Коростенське КП «Водоканал»	2605,5	517,7	19,4	19,9

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Протягом 2020 року скиди стічних вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 155 точкових джерел. Загалом відведено 58,468 млн.м³ стічних вод, із них 29,477 млн. м³ пройшли очистку на очисних спорудах каналізації.

Експлуатували очисні споруди каналізації 115 підприємств загальною потужністю 92,385 млн.м³ та 49 із них після очистки скидали зворотні води у поверхневі водні об'єкти (потужність ОСК перед скидом у водні об'єкти – 90,366 млн.м³).

Загалом у 2020 році у поверхневі водойми відведено 1,903 млн. м³ забруднених зворотних (стічних) вод, що на 0,009 млн. м³ (0,5 %) більше порівняно з 2019 роком.

Скидання зворотних вод, млн. куб. м на рік

Таблиця 4.2.1.1

Рік	Категорія очищення	Річковий басейн	Скид зворотних вод:		із них:			
			У поверхневі водні об'єкти	У підземні горизонти	Промисловість	Сільське господарство	Комунгосп	
1	2	3	4	5	6	7	8	
2020	О	Басейн р. Дніпро	27,618	-	3,508	-	24,110	
	НО		0,044	-	0,040	-	0,004	
	НДО		1,859	-	0,358	-	1,501	
	НЧБО		28,9471	-	11,8321	16,355	0,760	
	Разом по області			58,468	-	15,737	16,355	26,376
	В тому числі							
	О	р. Тетерів від витоку до г/п Житомир	18,300	-	0,198	-	18,102	
	НО		0,044	-	0,04	-	0,004	
	НДО		1,001	-	0,160	-	0,841	
	НЧБО		4,228	-	4,037	3,177	0,191	
	Разом по області			23,573	-	1,258	3,177	19,138
	О	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла	3,298	-	3,107	-	0,191	
	НО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,770	-	0,175	-	0,595	
	НЧБО		8,145	-	5,149	2,996	-	
	Разом по області			12,213	-	8,433	2,996	0,784
	О	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	-	-	-	-	-	
	НО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,019	-	-	-	0,019	
	НЧБО		0,458	-	0,458	-	-	
	Разом по області			0,477	-	0,458	-	0,019
	О	р.Случ від витоку до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	-	-	-	-	-	
	НО		-	-	-	-	-	
НДО	0,036		-	-	-	0,036		
НЧБО	0,933		-	0,016	0,917	-		
Разом по області			0,969	-	0,016	0,917	0,036	

О	р.Случ від гирла	2,108	-	0,117	-	1,991
НО	р.Хомора до гирла	-	-	-	-	-
НДО	р.Корчик	-	-	-	-	-
НЧБО	(включаючи р.Корчик)	0,521	-	0,033	0,226	0,262
Разом по області		2,628	-	0,148	0,226	2,254
О	р.Уборть від витоку	0,072	-	0,019	-	0,053
НО	до державного	-	-	-	-	-
НДО	кордону	-	-	-	-	-
НЧБО		0,055	-	-	0,055	-
Разом по області		0,128	-	0,019	0,055	0,053
О	р.Уж	3,833	-	0,068	-	3,765
НО		-	-	-	-	-
НДО		0,034	-	0,022	-	0,012
НЧБО		6,305	-	5,053	0,945	0,307
Разом по області		10,172	-	5,143	0,945	4,084

За результатами аналітичного контролю у 2020 році визначено 16 підприємств, які скинули в поверхневі водні об'єкти стічні води з порушенням встановлених нормативів гранично-допустимого скиду.

Найбільші обсяги зворотних вод з перевищенням нормативів ГДС на водогосподарській ділянці М5.1.2.05 (р. Тетерів від витоку до г/п Житомир) скинули: ТОВ «Комплекс екологічних споруд» м.Бердичів -572,3 тис.м³; Комунальне підприємство "Озерне" Новогуївинської селищної ради-184,0 тис.м³; Будинкоуправління №3 Житомирської квартирно-експлуатаційної частини району смт.Озерне Житомирського району-160,2 тис.м³; Вакуленчуківське селищне комунальне підприємство Чуднівського району – 82,4 тис.м³ та Обслуговуючий кооператив "Житлово-комунальний кооператив "Джерело" с.Стара Котельня Андрушівського району, а взагалі без очистки відводили у р. Гнилоп'ять дощові води з території м.Бердичів МКП "Бердичівкомунсервіс" в обсязі 40,0 тис.м³ та мали місце аварійні скиди зворотних вод з каналізаційних насосних станцій м.Житомира КП «Житомирводоканал» в обсязі 4,0 тис.м³ у р. Тетерів та її притоку р.Кам'янка.

Значного впливу зазнає р.Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (М5.1.2.06) з боку водокористувачів, які скинули зворотні води з перевищенням нормативів гранично допустимого скиду: Коростишівське міське комунальне підприємство «Водоканал»- 351,0 тис.м³; Комунальне підприємство «Іршанське комунальне підприємство» смт. Іршанськ Хорошівського району – 195,7 тис.м³; Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району, смт. Городок та (В/Ч) м. Радомишль – 176,6 тис.м³; Хорошівське житлово-комунальне підприємство – 43,4 тис.м³ та КП «Головино-Добробут» Черняхівського району – 2,9 тис.м³.

Обсяги забруднюючих речовин за 2020 рік, які потрапили у поверхневі водойми із зворотними водами складають 19,17 тис.т, що на 3,83 тис. т. менше порівняно із попереднім роком.

Порівняно з 2019 роком зменшилось надходження у поверхневі водойми наступних забруднюючих речовин:

Хлориди на 659 т (16,1 %) – в основному за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 540,9 т, ТОВ «КЕС» на 24,6 т, Коростишівського МКП «Водоканал» на 14,2 т, разом з тим збільшились по Макарівській КЕЧ району на 11,7 т.

Нітрати на 70,2 т (8,7 %) -за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 77,0 т та зростання по ТОВ «КЕС» на 5,5 т.

Нітриди на 8,5 т (15,2 %) -в основному за рахунок їх зменшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 8,4 т.

Біологічне споживання кисню на 77,8 т (20,5 %) - за рахунок його зниження у зворотних водах Коростишівського МКП «Водоканал» на 37,5 т та «Житомирводоканал» на 35,1 т, разом з тим збільшилось по Макарівській КЕЧ району на 4,7 т.

Фосфати на 8,8 т (7,1 %) - за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 10,7 т; ТОВ «КЕС» на 0,76 т; Коростишівського МКП «Водоканал» на 0,21 т, разом з тим збільшились по Вакулинчуківському СКП на 0,06 т та МКП «Бердичівкомунсервіс» на 0,02 т.

Сульфати на 522,6 т (23,7%) -за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 553,0 т, КП «Експлуатація штучних споруд» Житомирської МР на 58,8 т, Новоборівського ЖКП на 40 т та ТОВ «КЕС» на 21,0 т та зросли по Вакулинчуківському СКП на 63,4 т, МКП «Бердичів-комунсервіс» на 19,6 т.

Залізо загальне на 0,691 т (17 %) - за рахунок його зниження у зворотних водах ТОВ «КЕС» на 0,15 т, Коростишівського МКП «Водоканал» на 0,1 т, при цьому вміст заліза зріс по Іршанському КП на 0,12 т та Макарівській КЕЧ району на 0,06 т.

Цинк на 0,334 т (28 %) - за рахунок його зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,334 т.

Хром загальний на 0,393 т (47 %) - за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,24 т та ТОВ «КЕС», м. Бердичів на 0,16 т.

**Скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти за 2020 рік,
тонн на рік**

Таблиця 4.2.1.1

Рік	Водний об'єкт	Разом	Скидання забруднюючих речовин						
			В тому числі						
			БСК	ХСК	Завислі речовини	N (сума мінеральних форм)	P (ортофосфати)	Мінералізація	Нафтопродукти
1	2	3	4	5	2	7	8	9	10
2020	Басейн р. Дніпро Разом по області	14053,46	301,2	1143	208,7	851,76	115,8	11431	1,997
	в тому числі:								
	р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	11073,43	218,1	683,5	149,2	700,5	98,25	9221,9	1,98
	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	1335,23	40,3	172,6	30,1	47,1	4,03	1041,1	0,0
	р.Тетерів від гирла р.Ірша до гирла	2,4	0,0	0,2	0,1	0	0,0	2,1	0
	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	3,015	0,5	1,9	0,3	0,2	0,115	0,0	0,0
	р.Случ від витoku до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	19,87	0,6	2,8	0,4	0,4	0,07	15,6	0
	р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	900,268	22,4	111,0	5,3	82,9	5,163	673,5	0,005
	р.Уборть від витoku до державного кордону	17,817	0,6	2,9	0,1	0,7	0,017	13,5	0
	р.Уж	701,367	18,7	168,4	23,2	19,96	8,1	463,0	0,007

Типи очищення зворотних вод у 2020 році, млн. куб. м.

Таблиця 4.2.1.2.

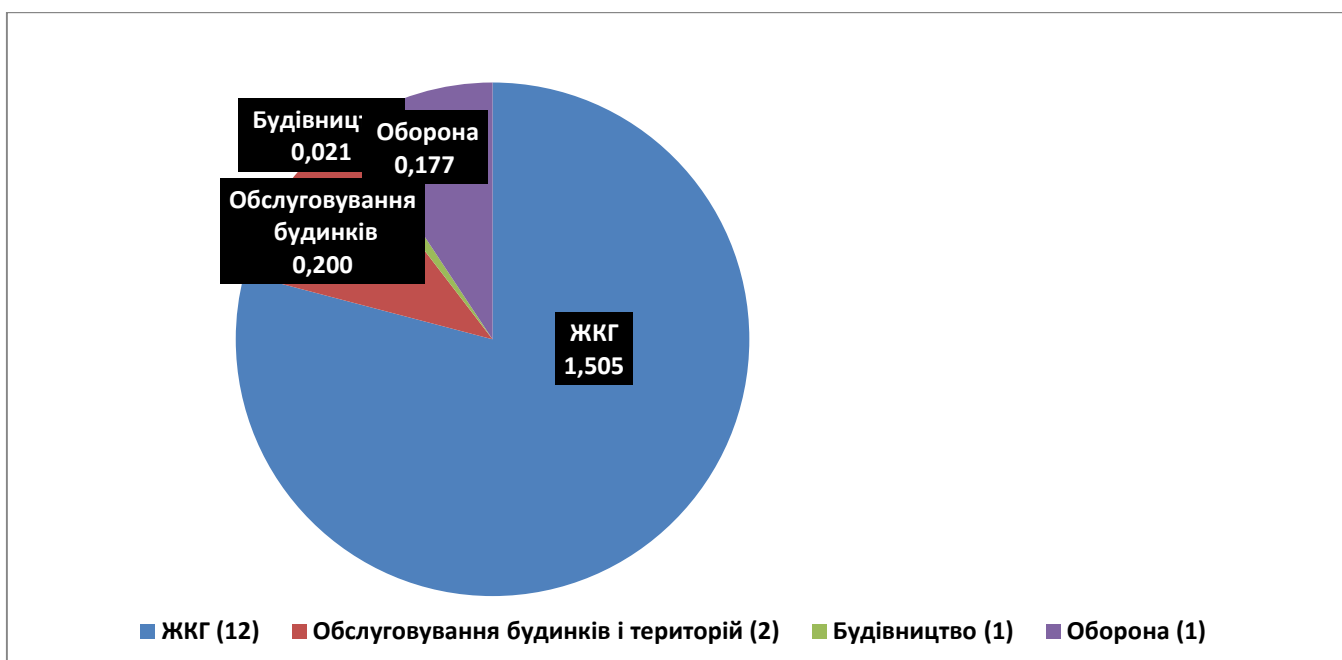
Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
		Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механічна очистка	Разом	В т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
Басейн р. Дніпро	58,468	27,618	25,135	-	2,483	92,385	90,366
Разом по області:	58,468	27,618	25,135	-	2,483	92,385	90,366

4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Протягом 2020 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 155 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 58,468 млн.м³, із них 1,903 млн.м³ забруднених.

Скид забруднених зворотних (стічних вод) у поверхневі водні об'єкти здійснили 16 підприємств (2019-18 підприємств).

Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (12 водокористувачів) - 1,505 млн.м³ (79 %).



Малюнок 4.2.2.1. Забруднювачі по галузях економіки, млн.м³

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

Із загального об'єму зворотних (стічних) вод, які потребують очищення на очисних спорудах (29,477 млн.м³) 93,7 % були відведені в поверхневі водні об'єкти як нормативно очищені (27,618 млн.м³), решта 6,3 % - не досягли нормативної очистки стоків (1,859 млн.м³).

Моніторинг поверхневих вод у межах області БУВР Прип'яті проводиться на 7 масивах, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення та 1 транскордонній ділянці водотоку, визначеної відповідно до міждержавних угод про співробітництво на транскордонних водних об'єктах.

За результатами аналітичних визначень рівень забруднення поверхневих вод у порівнянні з минулим роком істотно не змінився. Разом з тим в річці Ірша (Малинське водосховище) фіксується зростання вмісту марганцю з 0,155 до 0,18 мг/дм³ та Уборті з 0,088 до 0,125 мг/дм³, а в річці Уж заліза загального з 0,955 до 1,082 мг/дм³ та Возні з 0,450 до 0,817 мг/дм³.

Необхідні першочергові заходи щодо покращення якісного стану поверхневих вод на найближчі роки:

1. Охорона поверхневих і підземних вод від забруднення.
2. Відродження і підтримання сприятливого гідрологічного стану річок та заходи боротьби із шкідливою дією вод.
3. Паспортизація малих та середніх річок.
4. Вирішення на законодавчому рівні проблеми всебічної екологічної освіти громадян і пропаганди екологічної інформації.
5. Проведення реконструкції очисних споруд каналізації, 12 підприємств житлово-комунального господарства відводять зворотні (стічні) води з порушенням гранично-допустимого скиду.
6. Проведення ремонтів водопровідних мереж, так як втрати свіжої води при транспортуванні становлять 27,5 % від загального забору води житлово-комунальною галуззю.

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять, у межах компетенції, здійснює контроль за якістю поверхневих вод у транскордонному створі з республікою Білорусь на р. Уборть, 122 км від гирла, с. Рудня Хочинська.

Якість води визначалась щоквартально за 21 показником, 13 із них - основні хімічні та фізико-хімічні показники визначені постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 та 8 показників, що можуть вплинути на якість питної води.

За результатами аналізів вміст розчиненого кисню знаходився на рівні 9,04-12,32 мгО₂/дм³. Показники, які характеризують органічне забруднення порівняно з 2019 роком знизились: ХСК з 50,19 до 37,62 мгО/дм³, а БСК₅ з 3,68 до 3,15 мгО₂/дм³.

За середніми показниками порівняно з минулим роком у р. Уборть відмічається незначне зниження заліза загального з 2,098 до 1,859 мг/дм³, що обумовлено впливом болотних вод водозбірного басейну, який містить багато органомінеральних сполук заліза, у зв'язку з чим для р. Уборть характерна висока кольоровість води, яка у поточному році підвищилась до 65-350 градусів, для порівняння, в інших річках області вона складає 35-45 градусів.

Вміст марганцю зріс з 0,088 до 0,125 мг/дм³. Сполуки органічних елементів знаходились у межах норми: нітроген амонійний становив 0,19-0,52 мг/дм³, нітроген нітритний 0,003-0,031 мг/дм³, нітроген нітратний 0,29- 1,86 мг/дм³, фосфор ортофосфатів 0,01- 0,04 мг/дм³. Головні іони у межах норми: сульфати-29,0-51,0 мг/дм³; хлориди- 13,0-20,0 мг/дм³.

Вище пункту спостереження організований скид стічних вод у межах області відсутній.

4.3. Якість поверхневих вод

Об'єкти, створи і періодичність відбору проб визначені «Порядком здійснення державного моніторингу вод», затвердженим наказом Держводагентства України від 10.01.2020 № 21 (із змінами від 24.06.2020 року та № 587).

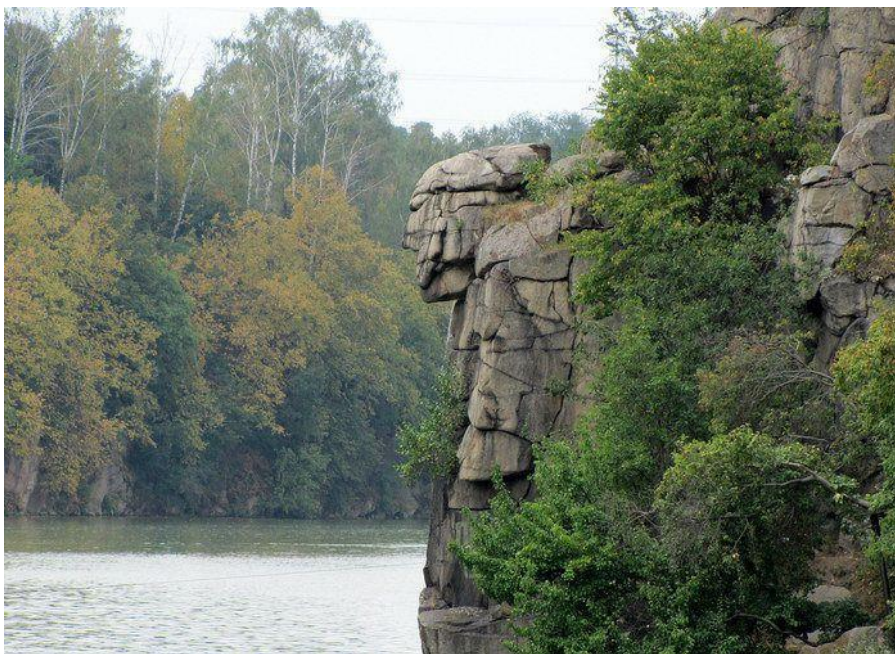


Фото 4.3.1. р.Тетерів, м.Житомир

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками
Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах водних об'єктів
регіону за звітний рік (в одиницях кратності відповідних ГДК)

Таблиця 4.3.1.1

Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей																
	завислі речовини	БСК ₅	мінералізація	сульфати	хлориди	амоній сольовий	нітрати	нафтопродукти	ХСК	розчинений кисень	фосфати	цинк	марганець	фториди	залізо	нітриди	мідь
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Контрольні створи водного об'єкту господарсько-побутового призначення:																	
р.Тетерів, права притока р. Дніпро																	
р.Тетерів, 259 км від гирла, в-ще «Відсічне», питний в/з м.Житомира	-	1,10	0,3	0,07	0,09	0,10	0,01	-	2,26	0,0	0,0	0,0	0,83	-	1,19	0,0	-
р.Ірша, ліва притока р.Тетерів																	
р.Ірша, 93км від гирла, Іршанське в-ще, питний в/з смт.Іршанська, смт. Нова Борова	-	0,86	0,23	0,09	0,08	0,07	0,0	-	1,77	0,0	0,0	0,0	0,57		0,89	0,0	0,0
р.Ірша, 31км від гирла, Малинське в-ще, питний в/з м.Малина	-	0,88	0,30	0,20	0,08	0,08	0,0	-	1,84	0	0,01	-	1,8		1,15	0,0	-
р.Возня, права притока р.Ірша																	
р.Возня, 8 км від гирла, Вознянське в-ще, питний в/з м.Малина	-	0,88	0,24	0,07	0,08	0,09	0,0	-	1,86	0,0	0,01	-	1,36		2,72	0,0	-

р.Случ, права притока р.Горинь																	
р.Случ, 203 км від гирла, Н-Волинське в-ще питний в/з м.Н- Волинський	-	0,92	0,34	0,08	0,10	0,11	0,0	-	1,95	0	0,01	-	0,99	-	1,48	0,0	-
р.Уж, права притока р.Прип'ять																	
р.Уж, 172 км від гирла, в/з м.Коростеня	-	0,85	0,21	0,1	0,07	0,09	0,0	-	1,7	0	0,0	-	1,34	-	3,61	0,0	-
р.Гнилоп'ять, права притока р.Тетерів																	
р.Гнилоп'ять, 59 км від гирла питний в/з м.Бердичева	-	1,11	0,37	0,1	0,14	0,13	0,0	-	2,49	0,0	0,01	0,0	0,81	-	0,91	0,0	-
Контрольні створи водного об'єкту рибогосподар ського призначення:																	
ОБРВ (1990 р.)*	25	3,0		100	300	0,5	40	0,05	50		2,14		0,01		0,1	0,08	0,001 до фону
р.Уборть, права притока р.Прип'ять																	
р.Уборть, 122 км від гирла, с.Рудня Хочинська Олевський р-н	-	1,05	0,20	0,37	0,05	0,70	0,01	-	0,75	0,0	0,01	-	12,5	-	18,52	0,11	-

4.4. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Відповідно до Указу Президента України від 13.04.2011 року №453/2011 «Про положення про Державне агентство водних ресурсів України» БУВР Прип'яті втратило статус контролюючого органу, а саме зняті повноваження щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю). Тому з метою охорони поверхневих вод від забруднення та застосування заходів впливу до суб'єктів господарювання, які допустили їх забруднення було надано Перелік підприємств забруднювачів Державній екологічній інспекції Поліського округу, місцевим органам виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Крім того, направлені листи усім підприємствам, які допустили забруднення поверхневих вод з метою вжиття заходів щодо досягнення нормативів гранично-допустимого скиду.

Як результат, протягом 2020 року 180686 Новоборівське житлово-комунальне підприємство смт. Нова Борова Хорошівського району та 180725 КП «Експлуатація штучних споруд» м.Житомир провели заходи щодо недопущення забруднення поверхневих вод в результаті яких досягли нормативної очистки стічних вод.

З метою припинення негативного впливу на якісний стан річки Тетерів, за рахунок коштів Міністерства оборони, проведено демонтаж відпрацьованого обладнання та монтаж залізобетонних конструкцій, біофільтрів, електрообладнання на очисних спорудах каналізації на 180672 Макарівській КЕЧ району, с. Городок на суму 12,7 млн. грн. На даний час проводяться пуско-налагоджувальні роботи очисних споруд.

180725 КП "Експлуатація штучних споруд" м.Житомир за рахунок коштів місцевого бюджету проведено очищення, промивку, поточний ремонт та будівництво зливової мережі, колодязів та решіток на суму 7,73 млн.грн.

180495 180МКП «Водоканал» м.Коростишів за рахунок коштів місцевого бюджету проведено капітальний ремонт мулових полів очисних споруд каналізації на суму 2,2 млн.грн.

180692 ТОВ «Комплекс екологічних споруд» м. Бердичів за рахунок власних коштів проведена реконструкція камери гідроударів, чистка 3-ого аеротенку та очистка від осаду чотирьох мулових майданчиків та проведені інші роботи на суму 384,0 тис.грн.

180511 Хорошівське житлово-комунальне підприємство - розроблена проектна документація на реконструкцію очисних споруд каналізації з внесенням в даний проект сучасної технологічної очистки та знезараження.

180490 Комунальне підприємство "Житомирводоканал" проведено:

- ремонт насоса СД 2400/75, ремонт засувки аварійного скиду D = 600- 2 шт. та 800 мм, ремонт насоса СД 2400/75 - 2 шт. в середині станції ГКН станції пров.Гонти, 16 а;

- ремонт засувки аварійного скиду D = 900 мм та запірної арматури D = 300 мм в середині станції КНС "Парникова" вул.Парникова,28 в;

Крім того проведені ремонтні роботи на КНС "Богунія" вул.Богунська, 27, КНС "Короленко" вул. Короленко,42 та КНС "Інститут" вул.Чуднівська, 109.

Вартість виконаних робіт за рахунок КП «Житомирводоканал» 97,0 тис.грн.

Загалом за 2020 рік на виконання заходів, щодо досягнення нормативів гранично-допустимого скиду підприємствами, які допустили забруднення поверхневих вод залучено 25503,1 тис.грн., із них 2842,2 тис.грн. власні кошти підприємств, 9959,9 тис.грн. кошти місцевого бюджету та 12701,0 тис.грн. кошти державного бюджету.

За результатами комісійних обстежень очисних споруд каналізації та місць скидів зворотних вод у поверхневі водойми зафіксовано, що зворотні води у зв'язку із малою кількістю та маловодним роком накопичувались на біоставах по наступних підприємствах:

- КП «Пролісок» с.Новоівницьке Андрушівський район;
- МКП «Водоканал» м.Радомишль;
- КП «Черняхів-Добробут», смт.Черняхів;
- Чуднівське комунальне підприємство «Теплокомуненерго», м.Чуднів.

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі



Фото 5.1.1. Парк культури та відпочинку ім.Ю.Гагаріна

5.1.1. Загальна характеристика

Біологічне різноманіття - різноманіття живих організмів Землі на всіх рівнях організації живого і в усіх просторово обмежених середовищах існування (наземних, прісноводних, морських), є результатом тривалого процесу еволюцій органічного світу. Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами тощо.

Його збереження й невиснажливе використання в області розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємна складова збалансованого економічного і соціального розвитку регіону.

Географічне положення, орографічні та кліматичні особливості Житомирської області зумовили формування на її території різноманітної рослинності, яка закономірно змінюється з півночі на південь.

Рослинний світ Житомирщини характеризується великою різноманітністю дикорослих компонентів і є джерелом цінних рослинно-

сировинних ресурсів: лікарських, технічних, вітамінних тощо. На її території водиться близько трьох тисяч видів тварин, із них 131 занесений до Червоної книги України.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», статті 7 Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000-2015 роки» рішенням двадцять четвертої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 11.05.10 №1080 «Про затвердження регіональної схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирської області.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками, тис.га

Таблиця 5.1.1.1

<i>Категорії землекористування</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Землі природоохоронного призначення	136,5	136,5	137,07	137,6	138,2
Сіножаті та пасовища	312,1	312,1	311,9	311,9	312,1
Землі водного господарства (рибні ставки)	19,99	19,99	19,99	19,99	19,9
Землі водного фонду	55,4	55,4	55,4	55,4	55,4
у т.ч. площа рибних ставків	16,9	16,9	16,9	16,9	16,9
Землі оздоровчого призначення	0,2	0,2	0,1	0,1	
Землі рекреаційного призначення	0,5	0,5	0,5	0,5	
Землі історико-культурного призначення	-	-			
Ліси	1096,39	1096,39	1096,19	1096,09	

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенне навантаження - показник величини постійного узагальненого впливу людської діяльності на біогеоценози, ландшафтні, зональні, гірські, океанічні, інші екосистеми та на біосферу загалом, які зумовлюють певні (маловідчутні, відчутні чи декструкційні) зміни в їхній структурно-функціональній організації. Починаючи із минулого сторіччя, природа Житомирської області під дією антропогенних факторів зазнала значних змін.

Велика концентрація населення в більшості промислових районів області, розміщення промислових комплексів і військових об'єктів та їх об'єднання в єдину структуру призвели до побудови численних шляхів сполучень, прокладання трубопроводів, ліній електропередач; що суттєво змінило ландшафти й місця існування дикої флори і фауни.

У складі області налічується 23 райони, 5 міст обласного і 6 – районного значення, 46 селищ міського типу, 1625 сільських населених пунктів – всього понад 1680 населених пунктів.

Основними джерелами забруднення довкілля на Житомирщині продовжують залишатися промислові атмосферні викиди.

Забруднення довкілля призводить до включення забруднюючих речовин до біохімічних ланцюгів рослин і тварин та їх хронічної інтоксикації

У результаті широкомасштабних осушувальних робіт значних втрат зазнали водно–болотні угіддя Полісся, які перебувають під загрозою зникнення.

Лісові масиви області є одними із найбільш постраждалих в Україні. Ситуація в лісових масивах, що зазнали радіоактивного забруднення, залишається складною: неможливе ведення лісового господарства в повному обсязі, продовжується накопичення радіоізотопів в деревині, лісопродуктах, лікарській сировині. А без проведення, наприклад, рубок догляду за лісом погіршується санітарний стан лісових масивів та умови росту деревостанів, зменшується приріст, збільшується пожежна небезпека. На сьогоднішній день технічна експлуатація цих лісів обмежена і вони в основному виконують водозахисні, ґрунтозахисні, санітарно-гігієнічні функції.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Сучасна ситуація у Житомирській області є такою, як і в Україні в цілому, таким чином, що рідкісні види відомі переважно в тих районах, де їх вивчають. Для ілюстрації цієї теми науковцями Поліського філіалу Українського науково-дослідного інституту лісового господарства і агролісомеліорації проведено порівняльний аналіз реперезентативності рідкісних видів в околицях м. Житомира (найкраще флористично вивчений район) та п'яти лісостепових районах Житомирщини - Чуднівському, Любарському, Бердичівському, Ружинському, Брусилівському (найменше вивчені райони). Результати цього аналізу наочно демонструють, що з 147 рідкісних видів судинних рослин Житомирської області в околицях м.Житомира відомий 101 вид, в той же час, у наведених вище районах відомі лише 26 видів. На підставі вивчення стану та загроз рослинному, як складової біорізноманіття, науковцями області запропоновані першочергові завдання з вивчення й охорони рідкісних видів судинних рослин, а саме:

- вивчення біорізноманіття лісостепової частини Житомирської області та виявлення у цьому регіоні рідкісних видів судинних рослин;
- вивчення репрезентативності мережі об'єктів природно-заповідного фонду Житомирської області у відношенні до рідкісних видів судинних рослин і флори області в цілому;
- пошуки у типових місцезростаннях популяцій видів, які нині вважаються зниклими в області, відомих за старими даними, з метою їх заповідання;
- заповідання ряду популяцій рідкісних видів, які заслуговують на індивідуальну охорону і яким загрожує зникнення;
- моніторинг за станом популяцій рідкісних видів.

Основними заходами щодо зниження загроз біорізноманіттю є зменшення суцільного вирубування лісів, рекреаційного навантаження, випасання худоби та витопування нею рослин, заготівлі біоресурсів із медичною й харчовою метою, екологічно вмотивоване ведення сільського і промислового виробництва, протидія браконьєрству й забрудненню навколишнього середовища. Отже, як свідчить практика, найбільш ефективними способам збереження видів природної фауни, флори і локальних популяцій є організація у місцях їхнього зростання заповідників, заказників та інших категорій об'єктів природно-заповідного фонду, широка просвітницька робота, введення системи заохочень.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для відновлення довкілля, забезпечення сталого розвитку регіону через досягнення екологічної рівноваги, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин – через поєднання об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до Законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

На виконання вимог Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки у 2010 році рішенням 24 сесії Житомирської обласної ради V скликання від 11.05.10 № 1080 «Про затвердження схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирщини.

Її основні завдання-збереження, розширення, відтворення та охорона єдиної системи територій з природним станом ландшафту та інших природних комплексів і територій, створення на їх основі природних об'єктів, які підлягають особливій охороні, що сприятиме зменшенню, запобіганню та ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності людей на навколишнє природне середовище, збереженню природних ресурсів, генетичного фонду живої природи.

Конфігурація екологічної мережі Житомирської області обумовлена об'єктивними факторами: реально існуючим просторовим поєднанням більш-менш збережених природних, перш за все лісових та болотних екосистем і об'єднанням їх у широтні смуги значної протяжності; формуванням на окремих ділянках осередків біорізноманіття завдяки унікальному поєднанню природних умов (наприклад, Словечансько-Овруцький кряж, середні течії річок Случ і Тетерів) ; наявністю сформованої мережі об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Схема екомережі Житомирської області враховує суттєву різницю у збереженості природної рослинності Полісся та Лісостепу області, формує рівномірну мережу ключових та сполучних територій з метою формування та підтримки екологічної рівноваги у регіоні та збереження ландшафтного і біологічного різноманіття. Суттєвою рисою регіональної екомережі є об'єднання в ній близько 95% об'єктів природно-заповідного фонду області, а також вдале поєднання її з регіональними екомережами сусідніх адміністративних областей України, а також Республіки Білорусь (з останньою-через проєктований білатеральний біосферний резерват «Прип'ятське Полісся»). У схемі також об'єднані всі ІВА-території міжнародного рівня, які знаходяться на території області, найбільш цінні для охорони птахів, а також водно-болотні угіддя, які охороняються на цій території за міжнародними угодами.

Загальна площа регіональної екомережі Житомирської області становить 342,2 тис. га (близько 12% території області), в т.ч.: ключових територій національного рівня - 161 тис. га, сполучних територій національного рівня-132 тис. га, ключових територій регіонального рівня - 26,7 тис. га, сполучних територій регіонального рівня - 21,5 тис. га, відновлювальних ділянок - 11,5 тис. га. Частина відновлювальних ділянок входить до складу ключових територій різних рівнів, а ключові території регіонального рівня - до сполучних територій національного рівня.

Перелік структурних елементів екологічної мережі Житомирської області:

Ключові території (ядра) національного рівня

- I- Убортське;
- II- Чорнобильське (Народицьке суб'ядро);
- III- Коростишівське;
- IV- Надслучанське;
- V- Словечанський кряж;

Сполучні території (екокоридори) національного рівня

- I- Убортсько-Вільчанський;
- II- Городницько-Перганський;
- III- Надслучансько-Коростишівський;
- IV- Довбисько-Мальованський;
- V- Убортсько-Народицький;

Ключові території (ядра) регіонального рівня

- 1- Піщаницьке;
- 2- Червоно вольське;
- 3- Липницьке;
- 4- Радогощанське;
- 5- Ушомирське;

- 6- Малинське;
- 7- Барашівське;
- 8- Баранівсько-Романівське;
- 9- Житомирсько-Тригірське;
- 10- Коровинецьке;
- 11- Андрушівське.

Сполучні коридори (екокоридори) регіонального рівня

- 1- Усівсько-Бучманська;
- 3 Білківсько-Барашівська;
- 4- Голубієвицько-Вепринська;
- 5 Кропивнянсько-Іршанська;
- 6- Церемська (долинна);
- 7- Новоград-Волинська Надслучанська (долинна);
- 8- Кропивнянсько-Новопільська;
- 9- Черняхівсько-Житомирська;
- 10- Тростяницька (долинна);
- 11-Бистриївська (долинна);
- 12- Верхненадслучанська (долинна);
- 13- Любарсько-Трошанська;
- 14- Верхнететерівська (долинна);
- 15- Пустоська (долинна);
- 16- Верхньоздвиська (долинна);
- 17- Верхньоірпінська (долинна);
- 18- Верхньоунавська (долинна);
- 19- Роставицька (долинна).

Відтворювальні ділянки

- 1- Болота «Бучмани» (колишні торфорозробки);
- 2- Болото «Озерянське» та оз. Корма (колишні торфорозробки);
- 3- Заказник «Глушець» (відтворення фауни, вторинне заболочування);
- 4- Заказник «Кутне» - (колишні торфорозробки);
- 5- Військовий полігон Житомирський;
- 6- Військовий полігон Новоград-Волинський;
- 7- Рекультивовані ділянки після розробок ільменіту (м. Іршанськ);
- 8- Район сіл Рижани-Неділище (Ємільчинський р-н) – відновлення лучної та лісової рослинності, відслонення гранітів на перелогах;
- 9- Червоноармійський р-н, с. Стрибіж- відновлення лісів на перелогах.

Основні складові структурних елементів екологічної мережі Житомирської області наведені в таблиці 5.1.4.1

Складові структурних елементів екологічної мережі

Таблиця 5.1.4.1

№з/п	Одніцидні-ніст-ратив-но-тери-тори-аляногосустрою	За-га-ль-на-плагоца, тис. га	За-га-ль-на-плагоцаекомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, винесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та іншілісовокрипиплоці	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Житомирська область	2982,7	1831,19*	137,601	30,3	101,2	163,3	55,4	1096,39	0,1	0,5	0,1	38,3	312,1	33,5

* Загальна площа екологічної мережі становить 1831,19 тис. га у зв'язку із урахуванням того, що території ПЗФ одночасно перебувають у інших складових елементах.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

У сучасних умовах науково-технічного прогресу, поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування невід'ємною складовою екологічної безпеки Житомирщини стає біологічна безпека при поводженні з генетично модифікованими організмами. В аспекті її правової регламентації слід урахувувати, що забезпечення біологічної безпеки можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів, що запобігають виникненню небезпечних для здоров'я людини та довкілля наслідків генно-інженерних маніпуляцій; досягнення біобезпеки у межах області має здійснюватись із дотриманням принципу застереження, зумовленого відсутністю науково обґрунтованих даних щодо міри можливої небезпеки генетично модифікованих організмів для біорізноманіття і здоров'я людини, та принципу запобігання заподіяння екологічної шкоди; біобезпека допускає наявність прийняттого рівня ризику при здійсненні генетично-інженерної діяльності; забезпечення біобезпеки зумовлює необхідність вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил і нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Аналіз поняття «біобезпека» тісно пов'язаний із проблемою її забезпечення. Досягнення певної мети (в даному випадку - запобігання можливому негативному впливу генетично модифікованих організмів на

довкілля та людський організм) можливе шляхом застосування певної сукупності засобів різнопланового характеру, що реалізуються здійсненням відповідних заходів. Вибір конкретних засобів та процедури їх втілення в життя залежить від того, що потрібно отримати, яка кінцева мета такої діяльності, а також від особливостей об'єктів (суб'єктів), щодо яких ці засоби застосовуються. Мета правового регулювання генетично-інженерної галузі в частині забезпечення її біобезпеки є зрозумілою - захист довкілля та людини від можливих небезпечних наслідків такої діяльності шляхом її належного впорядкування. При цьому необхідно виділити та врахувати особливості розвитку і функціонування цієї галузі, що підлягає правовому регулюванню, а отже, має бути закріплена та впорядкована за допомогою правових норм. Генетично модифіковані організми та продукція з їх вмістом є результатом застосування методів генної інженерії - одного із напрямів новітніх біотехнологій, який, починаючи з 70-х років минулого століття і до сьогодні, інтенсивно розвивається.

Досягнення в галузі біотехнології відкривають Житомирщині широкі перспективи і знаходять своє застосування сьогодні у медицині, виробництві фармацевтичних препаратів, сільському господарстві, харчовій промисловості, зберіганні продуктів, запобіганні захворюваності тварин, переробці сміття, біологічному відновленні або очищенні довкілля тощо; але переміщення продуктів генної інженерії за межі лабораторій і поширення їх у найрізноманітніших сферах людського життя сприймається досить неоднозначно як вченими, так і широкою громадськістю. Зумовлено це різними причинами, передусім відсутністю науково доведеного факту безпечності застосування генетично модифікованих організмів для людини та довкілля, тобто використання досягнень генної інженерії з одного боку надає людині значні можливості як у науково-дослідній, так і у прикладній сферах, з іншого - пов'язане із певним ризиком.

Тому на даному етапі необхідним є забезпечення запобігання потенційним негативним наслідкам (у тому числі віддаленим у часі) здійснення генетично-інженерної діяльності. Важлива роль у цьому процесі належить засобам правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Саме тому протягом останніх десятиліть в екологічному праві (насамперед міжнародному) в рамках інституту правового забезпечення збереження біологічного різноманіття розвивається новий напрям - правове регулювання забезпечення біобезпеки при поводженні з генетично модифікованими організмами.

Регулювання питань забезпечення біобезпеки у генно-інженерній галузі на міжнародному рівні здійснюється передусім у рамках природоохоронної

діяльності ООН, а також у межах регіональних міждержавних утворень (наприклад, Європейський Союз).

Аналіз норм міжнародно-правових актів, які регулюють відносини у сфері поводження з генетично модифікованими організмами, свідчить, що вони розроблені з урахуванням загальноновизнаних положень та принципів екологічного права. Основні з цих принципів у загальному вигляді були сформовані ще у 1972 р. на Стокгольмській конференції з навколишнього середовища у відповідних деклараціях і надалі розвинені у Всесвітній стратегії розвитку (1980 р), Всесвітній хартії природи (1982 р), документах, розроблених Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку (створена у 1987 р), Конференцією з навколишнього середовища та розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро) тощо. Саме в них були сформульовані зобов'язальні засади збереження живої та іншої природи, які стали свого роду стратегічним дороговказом при формуванні нормативної бази, покликаної врегульовувати розвиток і впровадження у практику досягнень однієї з новітніх технологій - біотехнології та її складової - генної інженерії.

Головною думкою цих міжнародних документів є те, що природні ресурси Землі, включаючи повітря, ґрунти, флору і фауну та особливо репрезентативні зразки природних екосистем, мають бути збережені на благо теперішніх та прийдешніх поколінь шляхом детального планування діяльності людини й управління нею в міру необхідності; при здійсненні людиною будь-якої діяльності не повинні порушуватися важливі екологічні процеси і системи підтримання життя, слід зберігати генетичне різноманіття та забезпечувати стаке використання видів та екосистем.

Особливе значення для регулювання відносин у сфері поводження з генетично модифікованими організмами мають положення окремих документів, прийнятих у 1992 р. на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро. Серед них слід виділити Декларацію з навколишнього середовища та розвитку (Декларація Ріо) та Конвенцію про біологічне різноманіття.

Важливу роль відіграє Конвенція про біологічне різноманіття, прийнята 5 червня 1992 р. та ратифікована Україною 29 листопада 1994 р.. Її метою є збереження та стаке використання біологічного різноманіття, спільне отримання на справедливій та рівній основі вигод, пов'язаних із використанням генетичних ресурсів. Низка положень цієї конвенції стосується здійснення діяльності у сфері сучасної біотехнології, у тому числі генної інженерії. Зокрема у ній визначається доступ до генетичних ресурсів; передача біотехнологій; розподіл вигод, пов'язаних із використанням біотехнології; питання біобезпеки. У ст. 19 Конвенції звертається увага на необхідність прийняття додаткового документа, який визначав би порядок безпечної передачі, використання та застосування генетично модифікованих організмів; умови міждержавного обміну наявною інформацією про правила використання таких організмів та порядок дотримання

техніки безпеки при поводженні з ними, а також про потенційно можливий шкідливий вплив генетично модифікованих організмів на довкілля тощо.

Крім безпосередньої вказівки на необхідність прийняття спеціального документа, який регламентував би порядок поводження з генетично модифікованими організмами, потреба у прийнятті такого роду нормативного акта пояснювалася цілою низкою причин. Серед них можна виділити такі взаємозумовлені обставини як швидкий розвиток та поширення сучасної біотехнології; надходження продуктів генної інженерії на світовий ринок товарів; ймовірність неконтрольованого вивільнення генетично модифікованих організмів у довкілля; наявність потенційного ризику для здоров'я людини та навколишнього природного середовища при поводженні з генетично модифікованими організмами й продукцією із вмістом генетично модифікованих компонентів. Оскільки зупинити розвиток біотехнології сьогодні неможливо, то важливим фактором стає розробка заходів її безпеки щодо довкілля та здоров'я людини, а також механізму їх ефективної реалізації. Це було ще одним чинником, який зумовлював потребу прийняття спеціального документа. Оскільки на час обговорення питання про доцільність чи недоцільність прийняття відповідного спеціального міжнародного документа щодо генетично модифікованих організмів розміщення на ринку продуктів біотехнології вже відбулося, то, безумовно, виникла потреба у виробленні таких міжнародно-правових норм, які б, не перешкоджаючи розвиткові торговельних відносин на світовому ринку продукції, забезпечували при цьому належний захист довкілля та здоров'я людей.

У результаті тривалої роботи, яка супроводжувалася бурхливими дебатами, 29 січня 2000 р. у Монреалі (Канада) було підписано Протокол з біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття, який набув чинності 11 вересня 2003 р. Основною метою Протоколу є забезпечення належного рівня захисту людини та навколишнього природного середовища у сфері передачі, обробки та використання генетично модифікованих організмів, які є результатом сучасної біотехнології, при цьому основна увага приділяється транскордонному переміщенню.

Цей документ розроблений з урахуванням принципу застереження, який має застосовуватись у разі "прийняття рішень в умовах наукової невизначеності щодо шкідливих наслідків запропонованої діяльності для навколишнього середовища та здоров'я людей" і є одним з найважливіших у процесі запобігання заподіяння шкоди довкіллю ще до того, як вона виникне.

Щодо сфери дії Протоколу з біобезпеки, то він застосовується до транскордонного переміщення, транзиту, обробки та використання усіх генетично модифікованих організмів, які можуть несприятливо вплинути на збереження та стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням також ризиків для здоров'я населення. Проте є окремі випадки, на які сфера дії документа не поширюється. Наприклад, згідно зі ст.5 положення Протоколу не

застосовуються до генетично модифікованих об'єктів, що мають форму фармацевтичних препаратів для людини.

Отже, Протокол з біобезпеки встановлює правила поведження з генетично модифікованими організмами. При цьому вони є різними залежно від типу діяльності щодо генетично модифікованих організмів, зокрема виділяються такі: транзит генетично модифікованих організмів; використання їх у закритих системах; транскордонне переміщення для цілеспрямованого вивільнення у довкілля; транскордонне переміщення генетично модифікованих організмів, що призначені для використання як продовольства, кормів або для переробки. Ці види діяльності вчиняються із застосуванням процедури попередньої обґрунтованої згоди; процедури щодо генетично модифікованих організмів, які призначені для використання як продовольства, корму або для переробки; обробки, транспортування, упаковки та ідентифікації; інформування громадськості та її участі.

У 2002 р. Україна приєдналася до Протоколу з біобезпеки. Це лише один із перших кроків на шляху до формування сукупності нормативно-правових актів, призначених врегульовувати відносини у сфері поведження з генетично модифікованими організмами. В українському законодавстві немає спеціального закону про забезпечення біобезпеки при здійсненні генетично-інженерної діяльності.

Оскільки протягом 90-х років минулого століття генетично модифіковані організми з'явилися на території України, виникла нагальна потреба у виробленні та нормативному затвердженні певних правил, які регламентували б діяльність щодо них. Серед перших документів, покликаних врегулювати цю сферу суспільних відносин, можна виділити кілька урядових актів - це розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 березня 1998 р. про створення Міжвідомчої ради з питань регламентації випробувань, реєстрації і використання трансгенних рослин в Україні при Державній комісії по випробуванню та охороні сортів рослин Мінагропрому України. Наступним кроком стало затвердження урядом 17 серпня 1998 р. Тимчасового порядку ввезення, державного випробування, реєстрації та використання трансгенних сортів рослин в Україні. Даний документ приймався для посилення правового регулювання відносин, що виникали у результаті розвитку генетично-інженерної галузі. 14 грудня 2001 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову "Про утворення Міжвідомчої ради з питань новітніх біотехнологій". Фактично цими кількома нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України й обмежується законодавство, призначене для регулювання відносин у сфері генетичної інженерії.

Поряд із цим протягом останніх років до ряду законів були внесені зміни та доповнення, якими частково врегульовано й відносини у сфері поведження з генетично модифікованими об'єктами. Йдеться, зокрема, про Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", ст.1

якого після внесення змін і доповнень серед ряду факторів середовища життєдіяльності виділяє й біологічні, до яких віднесено вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні тощо.

Про можливість виробництва продуктів за допомогою генної інженерії йдеться також у Законі України "Про тваринний світ". Відповідно до ст. 51 цього Закону створення нових штамів мікроорганізмів, біологічно активних речовин, виведення генетично змінених організмів, виробництво інших продуктів біотехнології здійснюється лише на підставі позитивних висновків державної екологічної експертизи. Використання цих організмів і речовин без позитивних висновків екологічної експертизи забороняється. До того ж, як зазначено у ст.53 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", їх виробництво й використання здійснюється тільки після проведення комплексних досліджень їх впливу на здоров'я та навколишнє природне середовище за дозволом Міністерства охорони здоров'я України і Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. Отже, зазначені організми є об'єктами екологічної експертизи. Таким чином, до них мають застосовуватися положення, закріплені в інших законах України екологічного спрямування. Зокрема, йдеться про Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (ст.53, 57) та Закон України "Про екологічну експертизу" (ст.13).

Важливими є норми, що містяться в Законі України "Про захист прав споживачів". Їх належне застосування також сприятиме досягненню необхідного рівня біобезпеки. Так ст.18 Закону закріплює право споживачів на інформацію про товари (роботи, послуги). Згідно зі змінами, внесеними до цього закону 10 січня 2002 р., до такої інформації належить також обов'язкова позначка на відповідному товарі, яка свідчить про "застосування генної інженерії під час виготовлення товарів". Це положення закону співзвучне з відповідними вимогами міжнародних документів, наприклад, Картахенського протоколу з біобезпеки (ст.18), де закріплені вимоги щодо обов'язкового маркування продукції, яка містить або складається з генетично модифікованих організмів.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

На Житомирщині зустрічається близько 1500 видів судинних рослин, 294 мохоподібних, 240 видів лишайників та ліхенофільних грибів. Серед судинних рослин в області першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (151 вид), злакові (95 видів), осокові (76), губоцвіті (59), бобові (57), ранникові (57), гвоздичні (54), капустяні (52), розові (50), зонтичні (50). Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин, На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна, водяного жовтецю струмкового, глоду дюнного.

З метою охорони й збереження рослинного світу регіону рішенням двадцять шостої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 05.09.10 №1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» затверджено загальний перелік рідкісних і зникаючих видів судинних рослин усіх рівнів охорони та Положення про них.

Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників, яким загрожує небезпека

Таблиця 5.2.1.1

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2016	2017	2018	2019	2020
Судинні рослини	599	258	264	264	264	264
Мохи	9	9	9	9	9	9
Гриби	126	2	2	2	2	2
Водорості	6	8	8	8	8	8
Лишайники	140	3	3	3	3	3
Разом:	880	280	286	286	286	286



Фото 5.2.1. Любка двуліста (лат. *Platanthera bifolia*)

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Лісове господарство є стратегічно важливою галуззю для житомирської області, а лісогосподарські підприємства забезпечують збалансований та поступальний її розвиток, виконують заходи із охорони, раціонального використання та відтворення лісів.

Лісова галузь Житомирщини – це реальний сектор економіки, що має значний матеріально-технічний і кадровий потенціал, який робить значний внесок у розвиток її економіки. Від діяльності лісогосподарських підприємств в значній мірі залежить соціально-економічний розвиток місцевих територіальних громад. Переважно лісгоспи є найбільшими платниками податків у регіоні та вирішують низку важливих соціальних питань.

Площа земель лісогосподарського призначення становить області становить 1093,459 тис. га, у тому числі:

- державних лісогосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства – 793,2 тис. га;

- комунальних лісогосподарських підприємств – 300,259 тис. га.

До складу Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства входять 13 лісгоспів, 3 спецлісгоспи, 4 лісомисливських господарств, Поліський природний заповідник. Державні лісогосподарські підприємства області забезпечують роботою близько 6 тисяч осіб, дають гарантований соціальний захист своїм працівникам та члена їх сімей.

До складу Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради входять 10 дочірніх підприємств.

Землі лісогосподарського призначення

Таблиця 5.2.2.1

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість
1	2	3	4
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	1093,459
	у тому числі:		
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	793,2
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	300,259
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	-
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	955,91
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	34,1

Підвищення лісистості України для лісівників Житомирщини є одним із важливих завдань при виконанні державної програми «Ліси України» й орієнтиром досягнення оптимальної лісистості області – 37%.

Для виконання лісокультурних робіт в стислі агротехнічні строки підприємства в повному обсязі забезпечені силами, засобами, садивним і посівним матеріалом. Для цього вирощено 40,89 млн. шт стандартних сіянців, що повністю задовільняє потребу.

У 2020 році державними лісогосподарськими підприємствами, що належать до сфери управління Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства забезпечили виконання всього комплексу лісокультурних робіт в передбачених обсягах. Проведено відтворення лісів на площі 6478 га, з них методом садіння і висівання лісу створено 4597 га лісових культур і на площі 1859 га проведено природне поновлення.

Відповідно до вимог Інструкції з проектування технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів, лісогосподарськими підприємствами облуправління лісового та мисливського господарства проведено осінню інвентаризацію лісових розсадників, шкілок, плантацій, лісових культур та ділянок природного поновлення.

Дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради у 2020 році проведено лісовідновлення на загальній площі 1992,6 га, в тому числі створено лісових культур на площі 1258,8 га, а також природне поновлення на площі 733,8 га.

Динаміка лісовідновлення, лісорозведення та створення захисних насаджень із 2016 по 2020 роки наведена в таблиці 5.2.2.2.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Таблиця 5.2.2.2.

	2016	2017	2018	2019	2020
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	10527,5	11868	8463	8096	8470,6
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	50	-	-	-	
Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	

Питання охорони лісів від пожеж є одним із найважливіших завдань сьогодення. Зміна кліматичних умов, швидке потепління, зниження рівня ґрунтових вод, відсутність снігового покриву та сильні вітри, підпали, необережне поводження громадян з вогнем сприяють підвищенню пожежної небезпеки в лісах та екосистемах Житомирщини.

Як свідчать статистичні дані, за останні десять років кількість пожеж у природних екосистемах України щороку збільшується.

Так, у 2020 році на території області виникло 1939 пожеж в екосистемах загальною площею більше 46 тис. га. З них:

в лісових масивах – 503 пожежі, загальною площею більше 43 тис. га;

на торфополях – 51 пожежа, загальною площею – 117 га;

суха трава – 1385 пожеж, загальною площею 2911 га.

Одна з масштабних пожеж в екосистемах області виникла 5 квітня 2020 року на території Народицького, Кліщивського, Базарського лісництв ДП «Народицьке спеціалізоване лісове господарство» на площі 6995 га.

Для ліквідації наслідків лісової пожежі були залучені сили та засоби ДП «Народицьке СЛГ», Управління ДСНС України в області, підрозділи ДСНС Вінницької, Хмельницької, Рівненської, Сумської, Полтавської, Кіровоградської та Черкаської областей.

10 квітня 2020 року на території Торфобрикетного заводу Лугинського району виникло загоряння торфу окремими осередками на загальній площі 31 га.

В ніч з 16 на 17 квітня поточного року на території Овруцького району виникла лісова пожежа на площі близько 35 тис. га, яку в подальшому було кваліфіковано як надзвичайної ситуації регіонального рівня за кодом НС 20610.

Ліквідація пожежі тривала більше двох тижнів, і 4 травня її повністю було ліквідовано.

28.04.2020 року виникла ще одна лісова пожежа на площі 0,5 га в Перганському лісництві Поліського природного заповідника на території Олевського району. Через сильні пориви вітру полум'я швидко поширилось на велику площу. Станом на 05.05.2020 року пожежу було ліквідовано.

Одним із основних чинників виникнення та розповсюдження таких пожеж, крім кліматичних змін, є несвоєчасне виявлення їх осередків, неготовність ліквідувати їх на першочерговому етапі.

Основною причиною пожеж в екосистемах, і зокрема в лісових масивах, залишається людський фактор, а саме: порушення вимог пожежної безпеки, низька свідомість та обізнаність населення під час перебування в лісах при збиранні грибів та ягід, у місцях відпочинку громадян, під час проведення сільськогосподарських робіт та сезонних робіт на присадибних ділянках.

16 та 20 квітня 2020 року проведено позачергові засідання обласної комісії з питань ТЕБ та НС (протоколи № 14 і 15), на яких прийнято ряд термінових рішень, у тому числі звернення до Кабінету Міністрів України щодо виділення коштів з державного бюджету для ліквідації наслідків НС та відшкодування збитків постраждалому населенню та лісогосподарським підприємствам. Для координації дій з організації виконання заходів протидії пожежам у природних екосистемах області протягом пожежонебезпечного періоду 2020 року затверджено склад обласного штабу.

24 квітня 2020 року на позачерговому засіданні обласної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій було розглянуто питання про надання матеріальної допомоги з резервного фонду обласного

бюджету постраждалому населенню Овруцького району внаслідок надзвичайної ситуації, спричиненої лісовою пожежею (протокол №17 від 24.04.2020), з прийняттям відповідних рішень.

Відповідно до рішення обласної ради від 05.03.2020 №1835 «Про внесення змін до обласного бюджету Житомирської області на 2020 рік» на протипожежні заходи Програми виділено 660 000 грн.

З метою удосконалення взаємодії лісогосподарських підприємств та пожежно - рятувальних підрозділів Управління ДСНС України в області видано спільний наказ Управління Державної служби надзвичайних ситуацій України у Житомирській області і Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства від 12.04.2017 №135/01-01/37 «Про затвердження Порядку взаємодії Управління Державної служби надзвичайних ситуацій України у Житомирській області та Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства у разі загрози і виникнення надзвичайних ситуацій».

Крім того, на міжрегіональному рівні налагоджена взаємодія із спеціалізованими службами цивільного захисту суміжних областей та Гомельською областю Республіки Білорусь.

Лісогосподарськими підприємствами області розроблені мобілізаційно-оперативні плани ліквідації лісових пожеж на 2020 рік.

Інформацію щодо загибелі лісових насаджень від пожеж наведено в табл. 5.2.2.3.

Загибель лісових насаджень від пожеж

Таблиця 5.2.2.3

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га Площа на 1 випадок, га				Завдані збитки, тис. грн.		
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні **
			всього	в т.ч. верховими					
1.	Житомирська область	636	47526,22	6513,3	-	74,7	1,97	1304242,9	84705,8

Державними підприємствами Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства і дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради рубки головного користування проводилися в межах затверджених розрахункових лісосік.

Інформація щодо спеціального використання лісових ресурсів державного значення за минулий рік наведена в табл. 5.2.2.4.

Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення у 2019 році

Таблиця 5.2.2.4

Район	Затверджено розрахункова лісосіка, тис. м ³	Фактично зрубано разом, тис.м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	Розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³
Житомирська область	1713,91	1353,379	1010,888	920,1	162,711	134,679	540,311	298,6

5.2.3 Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів.

Заготівля лісових ресурсів побічного користування та другорядних лісових матеріалів здійснювалося на підставі лімітів, затверджених розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 27.06.2019 № 239 «Про затвердження лімітів на використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань і заготівлі другорядних лісових матеріалів на 2019-2024 роки для лісогосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства».

Інформація щодо використання лісових ресурсів при здійсненні побічного користування і заготівлі другорядних лісових матеріалів лісогосподарськими підприємствами Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства наведена у таблиці 5.2.3.1.

Таблиця 5.2.3.1.

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Лісові ресурси побічного користування					Другорядні лісові матеріали			
		Ліміт фактично заготовлено					Ліміт фактично заготовлено			
		гриби, тонн	ягоди, тонн	лікарські рослини, тонн	плоди, тонн	горіхи	деревні соки, тонн	деревна зелень	новор. ялинки, тис. шт.	тощо
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Житомирське обласне управління лісового та мисливського господарства	6418	8798 3122,5	752 214,3	153 11,0	0,0 0,0	0,0 0,0	0,0 0,0	185 28,15	0,0 0,0

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Житомирська область нині є однією з найкраще вивчених у флористичному відношенні адміністративних областей України. Ми маємо досить повні дані відносно місцезнаходжень більшості видів судинних рослин, починаючи з 1820-х років, кінчаючи 2011 р.

За результатами наукових досліджень, проведеними науковцями Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького був створений Список рідкісних та зникаючих видів судинних рослин Житомирської області. При відборі видів до списку рідкісних застосований загальний принцип обов'язковості охорони в області видів судинних рослин, які вже мають високий статус охорони – міждержавний (занесені до світового Червоного списку; Бернської конвенції, Європейського Червоного списку) або загальнодержавний (занесені до «Червоної книги України» (2009)). Крім того, до списку рідкісних в області включена численна група регіонально рідкісних видів, популяції яких у Житомирській області є рідкісними, проте в інших регіонах України є більш звичайними.

З використанням зазначених принципів формування в регіоні розроблено й затверджено рішенням XXVI сесії обласної ради V скликання від 08.09.10 № 1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» сучасний Список регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирської області, який включає 154 види, що становить близько 10% видів флори судинних рослин на цій території.



Фото 5.2.4.1. Пальчатокорі́нник травне́вий (*Dactylorhiza majalis*)

Всього рослинний світ області налічує близько 1550 видів, із яких підлягають особливій охороні за Бернською конвенцією (1979) 13 видів; занесені до Європейського червоного списку рідкісних видів, які зникають у Всесвітньому масштабі (1991), - 4 види; занесені до Червоної книги України (2009) 99 видів тощо.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Таблиця 5.2.4.1.

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Житомирська область	102	26	76	16
			Підсніжник звичайний (<i>Galanthus nivalis</i> L.), любка зеленоквітова (<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (<i>Eriactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (<i>Utricularia minor</i> L.), гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.), пухирник середній (<i>Utricularia intermedia</i> Hayne), любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.), лілія лісова (<i>Lilium martagon</i> L.), гудієра повзуча (<i>Goodyera repens</i> (L.) R. Br.), ситняк карніолійський (<i>Eleocharis carniolica</i> W.D.J.Koch), журавлина дрібнопліда (<i>Oxycoccus microcarpus</i> Turcz. ex Rupr.), росичка середня (<i>Drosera intermedia</i> Hayne).	-

5.2.5. Чужорідні види рослин у флорі Житомирської області

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами - трансформерами, які не просто витісняють один два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

Інформація про інвазійні (чужорідні види рослин)

Таблиця 5.2.5.1.

Назва виду	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдження виду
Амброзія полинолиста	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин до цвітіння; застосування гербіцидів
Повитиця польова	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин, випалювання ділянок трав'яних угруповань з заростями повитиць

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень Житомирської області

Зелені насадження є важливим чинником формування мікроклімату населених пунктів. Вони насичують повітря киснем, затримують пил, дим, захищають від вітру, а влітку – від прямого сонячного проміння, поглинають звукову енергію. Збереження зелених насаджень є пріоритетним напрямом діяльності багатьох громадських екологічних організацій.

Загальна площа зелених насаджень Житомирщини становить 28983,6 га, серед них загального користування – 3866,2 га, у тому числі парки культури та відпочинку – 269,5 га; парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках – 504,43 га, сквери – 52,8 га, набережні й бульвари – 54,8 га; гідропарки, лугопарки, лісопарки – 1191,37 га тощо.

У межах області здійснюють діяльність з утримання зелених насаджень територій загального користування всього 15 підприємств, у тому числі 14 комунальних та 1 приватне. Облікова кількість штатних працівників яких становить 271 особа, у тому числі 268 осіб комунальних підприємств та 3 особи приватних. Підприємства, які вирощують садивний матеріал квітково-декоративних рослин, що використовуються при утриманні територій загального користування – всього 6, з яких комунальні - 3, приватні - 3. Три приватні підприємства вирощують розсаду квітів, насіння квіткових культур закритого ґрунту, що використовуються при утриманні територій загального користування. Чотири підприємства вирощують насіння квіткових культур відкритого ґрунту та газонних трав, що використовуються при утриманні територій загального користування, з них комунальне – 1, приватні – 3.

Озеленення населених пунктів, га

Таблиця 5.2.6.1

Заходи	Рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Створено нових зелених насаджень, га	-	-	-	-	
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	-	-	-	
Проведено догляд за насадженнями, га	-	2405,6	2527	2405,6	2405,6

Житомирський міський голова підписав розпорядження про створення робочої групи з питань розробки модулів «Реєстр зелених зон та насаджень». За грантові кошти буде розроблено модуль реєстр зелених зон та насаджень.

Наразі це лише програмна оболонка, яка буде поступово наповнюватися даними, навчання спеціалістів входить у закупівлю по розробці цього модуля, буде ряд навчань для внутрішніх користувачів, презентація для зовнішніх

користувачів. Заплановано залучити громадськість до заповнення реєстру зелених насаджень, провести навчання.

Найближчим часом у м. Житомирі з'явиться реєстр зелених зон та насаджень. Це фактично перший крок до проведення інвентаризації зелених насаджень у м. Житомирі.

Розпорядженням затверджено план заходів щодо розробки та впровадження даного модуля, який планується реалізувати до 2022 року.

5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно – заповідного фонду

При створенні нових об'єктів природно-заповідного фонду необхідно враховувати наявність детального наукового обґрунтування, розробки режиму використання та збереження об'єкту.

Головним принципом створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території Житомирської області став принцип комплексного аналізу цінності кожного пропонованого для заповідання об'єкту: наукової, естетичної, виховної, рекреаційної тощо.

Більша частина територій природно-заповідного фонду загальнодержавного значення використовуються для проведення наукових досліджень.

З усіх об'єктів загальнодержавного значення найбільш детально вивчені та опубліковані природні умови, охарактеризовані біорізноманіття рослин та тварин, а також стан їх охорони по Поліському природному заповіднику, а також по Верхівнянському, Городницькому, Івницькому, Новочорторийському та Трощанському парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.

Природна флора Древлянського природного заповідника за попередніми підрахунками налічує близько 800 видів судинних рослин, що складає близько 53% флори Українського Полісся в цілому.

Тваринний світ Древлянського заповідника вивчений лише фрагматично.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ Житомирщини багатий і різноманітний. Він нараховує близько 400 видів, у тому числі ссавців – 67, птахів – 270, риб – 30. Особливо цінними є мисливські тварини: олень благородний, козуля, дикий кабан. У заплавах річок водяться бобри, видра, норка європейська. У північних районах області розмножуються такі цінні види птахів як глухар, тетерук, рябчик. З рідкісних птахів тут трапляються лелека чорний, орлан білохвіст, змієїд.

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств

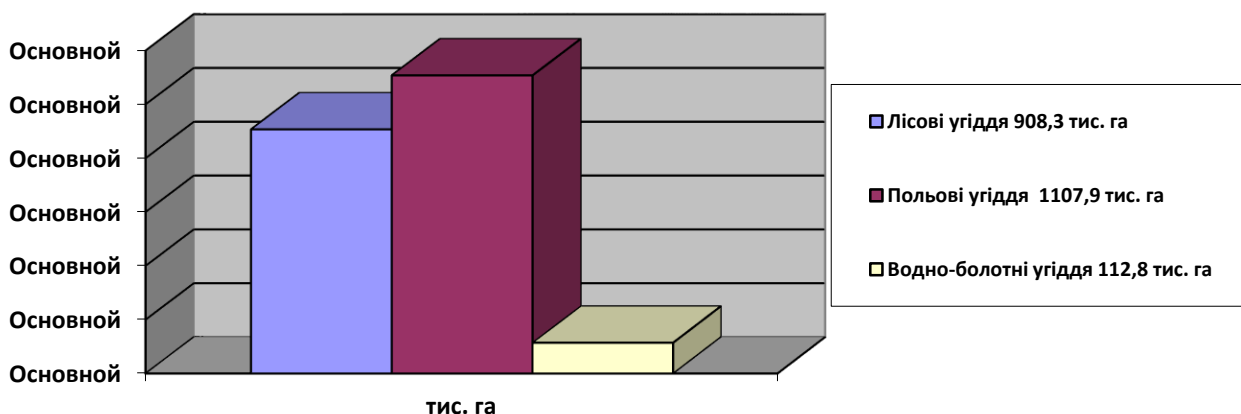
Мисливське господарство в Житомирській області ведуть 97 користувачів мисливських угідь, а саме: 14 державних підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства, Житомирська обласна організація УТМР та 8 окремих районних організацій УТМР, ГО "Житомирська гарнізонна організація ТВМР ЗСУ", 74 інші користувачі..

Загальна площа закріплених мисливських угідь області становить 2129,0 тис. га у тому числі: лісові – 908,3 тис. га, польові – 1107,9 тис. га, водно-болотні – 112,8 тис. га.

При веденні мисливського господарства користувачами мисливських угідь задіяно 505 чоловік, з них 48 – мисливствознавці (7- УТМР, 18 – ДЛГ, ТВМР – 1, інші – 22) та 386 – штатні єгері (181 – УТМР, 46- ДЛГ, 5- ТВМР, 154 – інші). В середньому на одного штатного єгеря припадає 5,5 тис. га мисливських угідь.

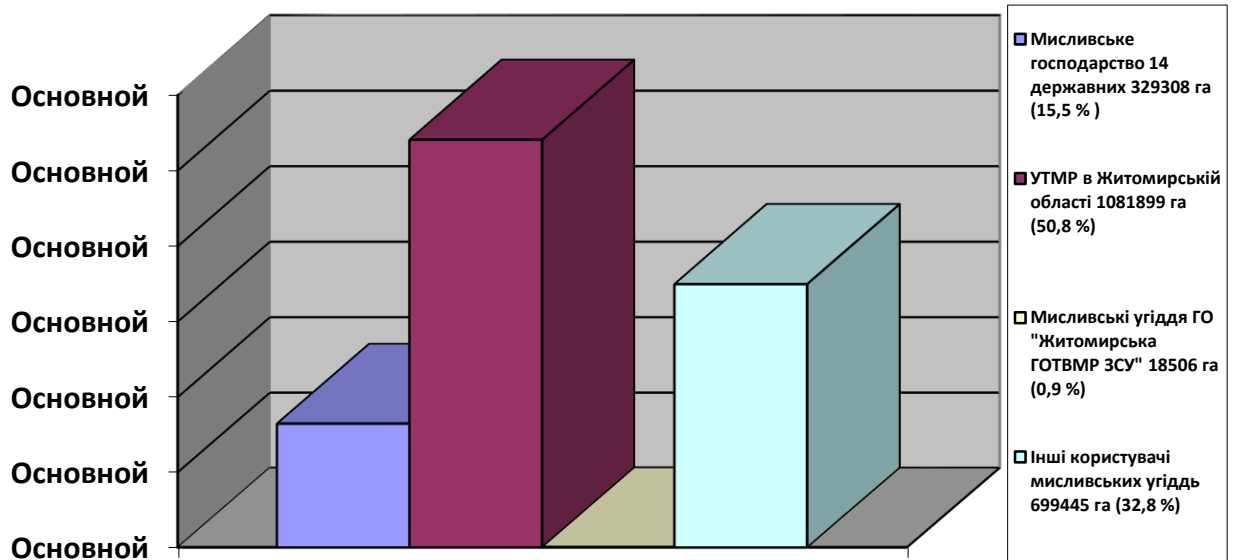
На виконання вимог статті 28 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» мисливське впорядкування проведено на загальній площі 2128,7 тис. га, що становить 99,9 %.

Мисливські угіддя Житомирської області



Мисливське господарство 14 державних підприємств управління займає площу 329308 га (15,5 % від загальної площі угідь області), УТМР в Житомирській області господарює на площі 1081899 га (50,8 %), площа мисливських угідь ГО "Житомирська ГОТВМР ЗСУ" складає 18506 га (0,9 %), іншим користувачам надано 699445 га (32,8 га).

Площа мисливських господарств Житомирської області



На ведення мисливського господарства користувачами мисливських угідь області у 2020 році витрачено 46857,3 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 27367,2 тис. грн., на біотехнічні заходи, на відтворення тварин, біотехнію – 12228,2 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 14188,93 тис. грн.

Державними лісогосподарськими підприємствами на ведення мисливського господарства з минулий рік витрачено 8977,9 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 4719,4 тис. грн., з них витрати на відтворення тварин, біотехнію – 1626,1 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 523,4 тис. грн.

В Житомирській обласній організації Українського товариства мисливців і рибалок (УТМР) протягом 2020 року загальні витрати на ведення мисливського господарства склали 12224,6 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин склали 7477,0 тис. грн, з них витрати на відтворення тварин, біотехнію 1441, 2 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 10364,8 тис. грн.

Користувачами різних форм власності на ведення мисливського господарства у звітному періоді витрачено 25148,0 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин – 14900,5 тис. грн, з них витрати на відтворення тварин, біотехнію – 9000,5 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 2790,9 тис. грн.

У 2020 році користувачами мисливських угідь проведено 1320 рейдів з охорони державного мисливського фонду, під час яких було задіяно 5280 чоловік. На порушників правил полювання складено 119 протоколів, до

адміністративної відповідальності притягнуто 119 осіб, накладено штрафів на загальну суму 41634 грн, стягнуто штрафів 40784 грн.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.1

Види мисливських тварин	2016	2017	2018	2019	2020
Копитні	22370	23023	22976	23933	23991
Хутрові	72864	75000	74883	76719	75897
Пернаті	292930	294753	294753	347029	342339

Користувачами мисливських угідь з метою ефективного ведення мисливського господарства впровадженій вольєрний метод їх утримання та розведення. Так у вольєрному господарстві ДП «Баранівське ЛМГ» на площі 56,2 га утримується 46 голів оленя плямистого, ДП «Лугинське ЛГ» на площі 1.5 га утримується 14 голів кабана дикого, ТОВ «УТМР» на площі 29,0 га утримується оленя плямистого 8 голів, оленя європейського 9 голів, лані – 5, муфлона - 21. ТОВ «Андрушівське МГ» на площі 500 га утримується оленя європейського 160 голів, лані - 120, муфлона - 180, кабан - 4, козуля - 2. Бердичівської МРО УТМР на площі 2,0 га утримується 80 качок, на площі 0,7 га – 11 голів кабана. СФГ «Земля Полісся» на площі 228 га утримується 66 голів оленя європейського, ТОВ «МК Хантер» на площі 40 га утримується 3 голови оленя європейського, 17 - лані, 28 - муфлона, ТОВ «Престиж О» на площі 4,0 га утримується 7 голів оленя плямистого.

Добування основних видів мисливських тварин

Таблиця 5.3.2.2.

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2018	Олень європейський	51	32	24	8	Незадовільний рівень стрільби у мисливців
	Олень плямистий	10	3	3	-	
	Козуля	1439	1144	998	146	
	Кабан	1291	522	388	134	
2019	Олень європейський	68	50	37	13	
	Олень плямистий	11	10	9	1	
	Козуля	1524	1342	1095	247	
	Кабан	1111	610	323	287	
2020	Олень європейський	83	50	42	8	
	Олень	25	16	16	-	

<i>Рік</i>	<i>Види мисливських тварин</i>	<i>Затверджений ліміт добування</i>	<i>Видано ліцензій</i>	<i>Добуто</i>	<i>Не використано ліцензій</i>	<i>Причина невикористання</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
	плямистий					
	Козуля	1615	1209	1080	129	
	Кабан	1091	495	318	177	

Стан та ведення рибного господарства

На території області промисловий вилов риби не здійснюється.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Тваринний світ Житомирщини відрізняється значним розмаїттям складу. На території області багато унікальних природних комплексів, де водяться рідкісні і зникаючі види тварин. Охорона і відновлення їх завжди розглядалися як загальнодержавна справа.

Із видів, занесених до Європейського Червоного списку, на території області знаходяться вовчок ліщиновий, рись, деркач, мінога українська тощо.

Із видів, занесених до Червоної книги України, - лелека чорний, зацьбіляк, мінога українська, глухар, видра річкова, рись, норка європейська тощо.

З великої кількості безхребетних зазначимо рідкісні види, занесені до Червоної книги України. Це бабки красуня-діва та дозорець-імператор; твердокрилі – красотіл пахучий, стафілін волохатий, жук-олень, вусачі мускусний та великий дубовий західний; лускокрилі – поліксена, махаон, мнемозина, райдужниця велика, сінниця Геро, синявець Мелеагр, бражники мертва голова, скабіозовий, прозерпіна, шовкопряди березовий та кульбабовий, ведмедиця господиня, стрічкара блакитна; з перетинчастокрилих – абія блискуча, бджола-тесляр, джміль моховий, ктир шершнеподібний; з молюсків - ставковик булавовидний.

Слід зауважити, що для окремих представників Червоної книги України, які значаться у списку таких, що зустрічаються в межах Житомирської області, є потреба в уточненні. Зокрема для сови довгохвостої, золотомушки червоночубої, вовчка садового, kota лісового.

Впродовж ХХ століття у зв'язку з інтенсивним господарюванням людини відбулись значні зміни, які вплинули на стан тваринного світу. Живі організми, які в процесі еволюційного розвитку пристосувались до певних умов, не можуть за відносно короткий термін змінити свій спосіб життя, а тому без допомоги людини приречені на вимирання. Порушення екологічної рівноваги може докорінно змінити видовий склад фауни, викликати різке зменшення чисельності окремих видів, переводячи їх із статусу звичайних у рідкісні. Неабияке значення має і безпосереднє використання тварин людиною, у тому числі і інтродукованих видів. У фауні Житомирщини з'явилися собака снотовидний, ондатра, норка

американська, яка успішно освоїла життєвий простір і, можливо, є однією із причин витіснення нині рідкісного аборигенного виду – норки європейської. Локальне поширення має завезена з Кавказу вірменська скельна ящірка а також, як нині з'ясувалося, і ящірка Даля. В умовах ретельного нагляду та відповідних біотехнічних заходів зустрічаються олень плямистий та фазан. Безрезультатною виявилась акліматизація білки-телеутки.

Серед природоохоронних територій Житомирщини, які безпосередньо спрямовані на охорону рідкісних і зникаючих видів тварин важливе значення мають Поліський природний заповідник; природний заповідник «Древлянський»; заказники загальнодержавного значення: «Казява», «Кутне», «Часниківський»; заказники місцевого значення: «Барвінкове», «Боброве болото», «Довгий Брід», «Довгий Мох», «Заболоття», «Кленовський», «Страхов», «Тетерукове токовище», «Токов Мох», «Токовище», «Чернеча», «Щабель», «Колонія chapel», «На чаплях», «Берльоне», «Мусієвка» та «Власенки».

Для підтримання життєдіяльності глобально та регіонально вразливих видів птахів в межах області є ІВА території: Поліський природний заповідник, долина р.Уж, ДП «Радомишльське лісомисливське господарство», ДП «Новоград-Волинське досвідне лісомисливське господарство», ДП «Коростенське лісомисливське господарство». ДП «Баранівське лісомисливське господарство».

Охорона та відтворення тваринного світу

Таблиця 5.3.3.1

	<i>Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.</i>	<i>Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва</i>	<i>Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва</i>
Житомирська область	131	Лелека чорний	-

Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Таблиця 5.3.3.2

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека			
		2017	2018	2019	2020
1	2	4	5	6	
Хребетні	301	54	54	54	
ссавці	67	15	15	15	
птахи	180	36	36	36	
плазуни	7	1	1	1	
земноводні	11	1	1	1	

риби	30	-	-	-	
круглороті	6	1	1	1	
Безхребетні	69	26	26	26	
Разом:	370	134	134	134	

5.3.4. Інвазивні види тварин у фауні Житомирської області

Розповсюдження інвазивних видів і збудників хвороб зростає внаслідок розширення обсягів торгівлі і зростання туристичної діяльності. Підвищений ризик біотичного обміну є невід’ємним наслідком глобалізації. Інтродуковані інвазивні види можуть викликати різкі зміни у структурі і функціях екосистем.

Зростання конкуренції за їжу та місце зростання призводить до зниження чисельності і втрат цінного аборигенного генофонду.

Інтродукція та занесення чужорідних видів в Україну, зокрема й на Житомирщину, є однією з причин зникнення місцевих видів, що пов’язано з негативними проявами збіднення навколишнього середовища.

Серед інвазійних видів тварин, що мають певний негативний вплив, на території області зустрічаються найчастіше хребетні, такі як сріблястий карась (*Carassius auratus gibelio*), ондатра (*Ondatra zibethicus*), норка американська (*Mustela vison*), собака єнотоподібний (*Nyctereutes procyonoi*).

5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу

У сучасних умовах антропогенного впливу на мисливські угіддя біотехнічні заходи є ефективним засобом інтенсифікації мисливського господарства, що сприяє не тільки зберіганню, але і збільшенню чисельності мисливських тварин. Тільки при проведенні комплексу біотехнічних заходів у мисливських господарствах можливо підтримувати високу чисельність мисливських тварин.

Біотехнічні заходи поділяються на дві основні групи:

- заходи загальної конструктивної дії (А) – кардинально (реформуючі) змінюють корисні та захисні властивості мисливських угідь на значний проміжок часу;
- заходи окремої (обмеженої) дії (Б) – призводять до тимчасової (сезонної) зміни ємкості угідь.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Житомирщини



Фото 5.4.1. Поліський париродний заповідник

Одним із головних і найдієвіших методів збереження біорізноманіття на території Житомирської області є створення природоохоронних територій. Саме вони забезпечують умови, необхідні для зменшення шкідливого антропогенного впливу на біологічні об'єкти, сприяють збереженню цілісності екологічних систем, у яких можуть підтримуватися природні механізми відносин між біологічними видами, необхідними для їх існування.

Станом на 01.01.2021 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 242 об'єкти загальною площею 138213,1724 га, з них загальнодержавного значення – 20 об'єктів загальною площею 57940,04 га та місцевого значення – 222 об'єкти загальною площею 80273,1324 га. Відсоток заповідності становить 4,6 %.

Природно-заповідний фонд області має таку структуру:

- природні заповідники – 2, площа – 50976,84 га;
- заказники загальнодержавного значення – 10, площа - 6757 га;
- заказники місцевого значення – 164, площа – 79932,6676 га;
- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 37, площа - 96,89 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;

- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;

- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 228,6748 га.

*Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками
(загальнодержавного та місцевого значення)*

Таблиця 5.4.1.1

Категорія об'єкта ПЗФ	Кількість					Площа, га					Площа територій суворої заповідності				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Біосферні заповідники	-	-				-	-				-	-			
Природні заповідники						50976,84	50976,84	50976,84	50976,84	50976,84	-	-			
Національні природні парки	-	-	-	-		-	-	-	-		-	-			
Заказники	155	155	156	169	174	85061,66	85061,66	85231,33	86081,0686	86689,6676	-	-			
Заповідні урочища	-	-				-	-				-	-			
Пам'ятки природи	37	37	37	37	39	144,69	144,69	144,69	144,69	147,	-	-			
Ботанічні сади	1	1	1	1	1	35,4	35,4	35,4	35,4	35,4	-	-			
Дендропарки	3	3	3	3	3	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	-	-			
Парки-пам'я тки садово- паркового мистецтва	23	23	23	23	23	348,47	348,47	348,47	348,47	348,4748	-	-			

На виконання Указу Президента України від 21 листопада 2017 року № 381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду», з метою розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, для забезпечення збереження біорізноманіття в області проводиться відповідна організаційна робота.

З метою розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та забезпечення збереження біорізноманіття рішенням тридцятої сесії обласної ради VII скликання від 05.03.2020 № 1883 утворено лісовий заказник місцевого значення «Миропільський» площею 265 га.

Рішенням тридцять першої сесії обласної ради VII скликання від 25.06.2020 № 1977 оголошено ландшафтний заказник місцевого значення «Заплава пам'яті Небесної Сотні» площею 12,7073 га.

Рішенням тридцять другої сесії обласної ради VII скликання від 08.10.2020 №2041 оголошено ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Базарські в'язи» площею 0,2 га.

Рішенням тридцять другої сесії обласної ради VII скликання від 08.10.2020 №2042 оголошено ландшафтний заказник місцевого значення «Зелена Лагуна» площею 97,9917 га.

Рішенням тридцять другої сесії обласної ради VII скликання від 08.10.2020 №2043 оголошено гідрологічну пам'ятку природи місцевого значення «Урочище «Нивки» площею 3,0 га.

Рішенням тридцять другої сесії обласної ради VII скликання від 08.10.2020 №2044 оголошено ботанічний заказник місцевого значення «Урочище «Пісковня» площею 22,8 га.

Рішенням другої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 24.12.2020 № 53 «Про оголошення лісового заказника місцевого значення «Курчицький» та розширення меж гідрологічного заказника місцевого значення «Мицьківський» оголошено лісовий заказник місцевого значення «Курчицький» площею 129,6 га та розширено межі гідрологічного заказника місцевого значення «Мицьківський» на 80,5 га, встановивши його загальну площу у розмірі 119,9 га.

Таким чином, у 2020 році площу природно-заповідного фонду області збільшено на 611,799 га.

*Структура природно-заповідного фонду області
станом на 01.01.2021 року*

Таблиця 5.4.1.2

№ з \п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, га	Кількість	Площа, тис га
1.	Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
2.	Національні природні парки	-	-	-	-	-	-
3.	Дендрологічні парки	-	-	3	14,9	3	0,0149
4.	Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	-	-	-
5.	Заказники – всього, в т.ч.:	10	6757,0	164	79932,6676	174	86,689
	ландшафтні	1	460,0	23	16195,9676	24	16,655
	лісові	2	358,0	58	32814,1	60	33,172
	ботанічні	1	352,0	32	8252,6	33	8,604
	загальнозоологічні	2	2781,0	19	14031,7	21	16,81
	орнітологічні	1	612,0	3	367,4	4	1,06
	іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	3	2194	28	8175,4	31	10,369
	загальногеологічні	-	-	1	15	1	0,015
6.	Пам'ятки природи – всього, в т.ч.:	2	51,0	37	96,89	39	0,09689
	комплексні	-	-	-	-	-	-
	ботанічні	2	51,0	18	80,61	20	0,131
	лісові	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	-	-	4	3,15	4	0,0031
	джерела	-	-	-	-	-	-
	зоологічні	-	-	-	-	-	-
	геологічні	-	-	15	13,13	15	0,013
7.	Ботанічні сади	1	35,4	-	-	1	0,04
8.	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	5	119,8	18	228,6748	23	0,35
9.	Заповідні урочища	-	-	-	-	-	-
	РАЗОМ	18	6963,2	222	80273,1324	240	87,236
* Крім того:							
	Природні заповідники	2	50976,84	-	-	2	50,98
	Всього	20	57940,04	222	80373,1324	242	138,213

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Частина боліт Поліського природного заповідника під назвою «Поліські болота» має міжнародне значення згідно з Конвенцією про водно-болотні угіддя, їх загальна площа складає 2145 га.

Угіддя є типовим водно-болотним комплексом для одного з найбільш заболочених регіонів Європи – Полісся і включає ділянку верхових і перехідних боліт Міроші та ділянку перехідних низинних боліт у заплавах малих річок Болотниці і її притоки Жолобниці, що входять до складу Поліського природного заповідника.

Угіддя знаходиться у межах природоохоронної території, і тому тут здійснюються лише наукові дослідження, природоохоронні заходи. Поліський

природний заповідник щорічно в план роботи включає організацію робіт щодо контролю за станом водно-болотного угіддя міжнародного значення «Поліські болота».

Головний напрямок досліджень - моніторинг за станом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.



Фото 5.4.2.1 Древянський природний заповідник

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На території Житомирської області планується створити Поліський біосферний заповідник на базі Поліського природного заповідника, що знаходиться у північній частині області у межах двох адміністративних районів – Овруцького та Олевського.

Питання необхідності створення Поліського біосферного заповідника ставилося різними вченими. При цьому планувалось, окрім центрального ядра біосферного заповідника, створити додатково ще п'ять філіалів на площі 87,9 тис. га.

Перспективи створення транскордонного біосферного резервату «Прадолина Прип'яті» (ТБР) на базі пректованого Поліського біосферного заповідника (ПБЗ) (Україна) та Прип'ятського національного парку (Білорусь) можна розглядати як обґрунтовані й давноочікувані. Для цього є всі необхідні передумови. Околиці ППЗ мають вкрай низьку щільність населення, майже нерозвинену сітку доріг, низьку або й нульову інтенсивність використання багатьох земель у лісовому чи сільському господарстві. Площа ПБЗ складатиме близько 50 тис. га (49257га), в т. ч. з вилученням земель у землекористувачів – 32932 га.

У наукових дослідженнях проекту брали участь переважно ботаніки, і тому зоологічні та етнокультурні аспекти виявилися малопредставленими. При

виборі критеріїв відбору перспективних територій для ТБР враховувалося таке: проєктовані ділянки ПБЗ не будуть разюче відрізнятися від навколишньої лісової місцевості, і велика кількість рослин чи дрібних видів тварин може успішно існувати й на прилеглих до ПБЗ територіях. Тому пріоритети при проєктуванні ПБЗ та ТБР, як і, очевидно, в цілому екомережі на півночі Центрального Полісся, доцільно надавати охороні проблемних видів ссавців і птахів великого розміру, котрі потребують великих за площею стацій проживання. Створення єдиного великого масиву ПБЗ недоцільне з ряду причин і передусім через неминуче зниження показників природнобіорізноманіття й потрапляння до його складу населених пунктів. А це в свою чергу викличе протидію з боку органів влади, місцевих жителів до впровадження проєкту створення ПБЗ. Наявність ряду природоохоронних територій у напрямку схід-захід буде сприяти посиленню значимості реально існуючого коридору вздовж кордону з Білоруссю, котрий має надзвичайно суворий режим охорони і мінімальний фактор непокоєння.

Для створення ПБЗ є всі необхідні передумови. Лісовий масив на півночі Центрального Полісся є унікальним не тільки для України, але і для Європи. Це один із найбільших рівнинних лісових масивів у Центральній Європі. Тут є велика кількість життєздатних популяцій рідкісних видів тварин і рослин. Лісистість Овруцького і Олевського районів сягає 65 %, а району місця розташування ПБЗ – 80-100 %. Тут окремі лісові масиви нефрагментовані і протягуються безперервною смугою практично від р. Горинь на заході до р. Дніпра на сході.

Розширення території ППЗ при створенні ТБР проєктується переважно за рахунок приєднання земель заказників, розміщених поблизу ПЗ на території Олевського і Овруцького районів. При відборі перспективних територій для розширення заповідника враховувалися такі чинники:

- висока природоохоронна цінність і збереженість проєктованих для заповідання ландшафтів;

- нові території повинні являти собою переважно відсутні в нинішньому Поліському заповіднику природні ландшафти Полісся (дубові, вільхові, грабові, ялинові деревостани, природні долини річок, заплавні луки, витoki річок, озера тощо);

- цінні природоохоронні та етнокультурні території (древлянське городище, Святі криниці, камені), розміщені в густо населених місцях Овруцько – Словечанського кряжу та на південь від основного масиву;

- залишені сільськогосподарські землі Жолобницької осушувальної системи повинні увійти до складу ПБЗ через їх розміщення в центрі основного масиву (зони антропогенних ландшафтів);

- перспективи створення ТБР вимагають надання пріоритетного значення ділянкам ПБЗ саме вздовж українсько – білоруського кордону.

Спочатку проєкт створення ППЗ включав переважно північну частину ДП «Олевське ЛГ» на лівому березі р. Уборть. У зв'язку

зважкодоступністю багатьох ділянок лісу даної території тут збереглася в хорошому стані значна частина соснових, березових, вільхових, дубових деревостанів. Центральний масив ПБЗ буде мати набагато більшу за розміром і компактнішу форму території в порівнянні з наявною територією ППЗ, а це в свою чергу буде сприяти покращенню збереженості екосистем. Межі ПБЗ при цьому будуть проходити по добре помітних на місцевості та важкодоступних для проїзду транспорту місцях, що буде протидіяти незаконному проникненню порушників на територію ПБЗ.

В структурі ПБЗ проектується виділення трьох зон з підзонами:

1) заповідна з підзонами:

- 1.а) абсолютна заповідність,
- 1.б) заповідність регульована;

2) буферна;

3) зона антропогенних ландшафтів:

- 3. а) підзона ренатуралізації (Жолобницька осушувальна система),
- 3. б) підзона рекреації та еколого-просвітницьких маршрутів,

- 3. в) об'єкти етнокультурної і природної спадщини (сакральні природні об'єкти тощо).

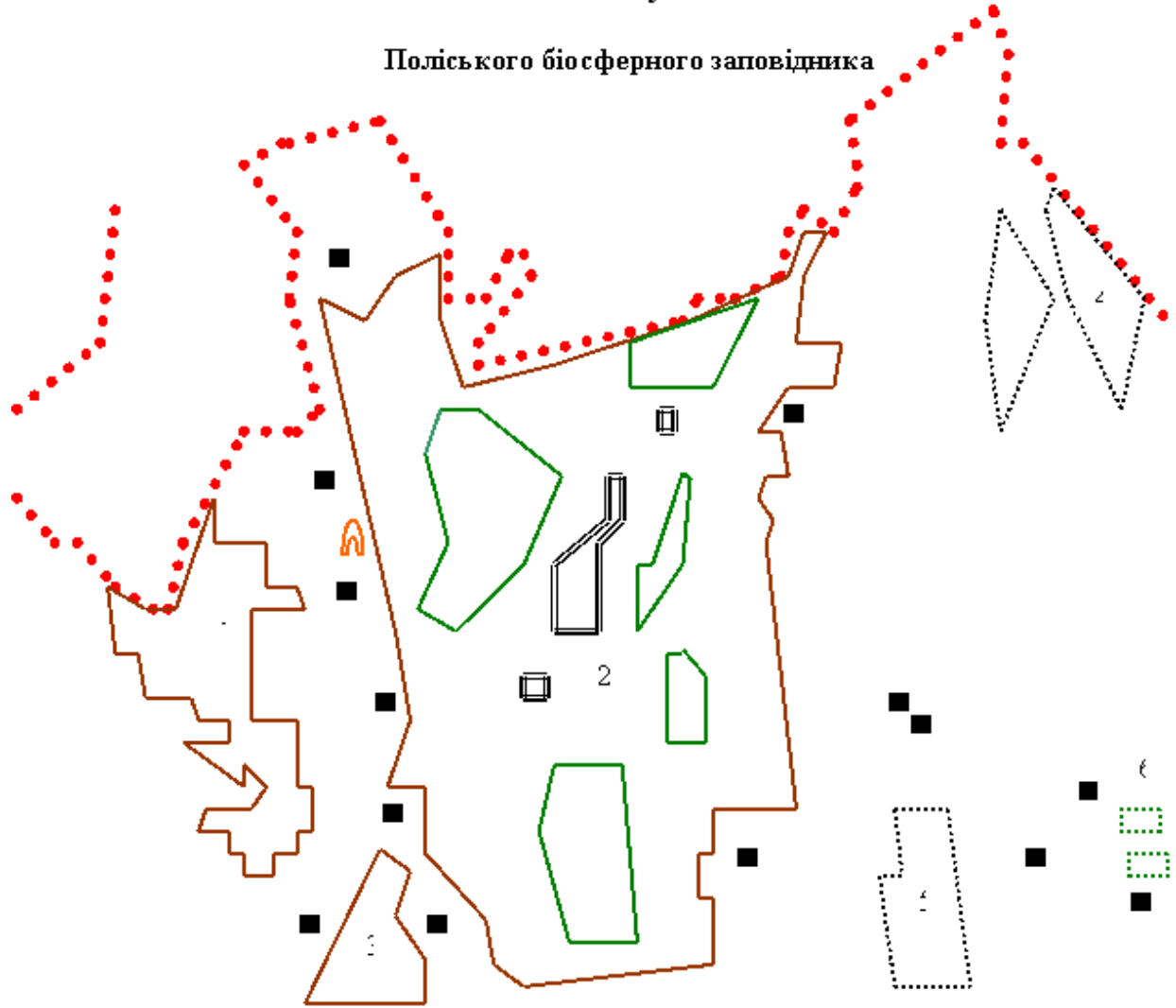
При зонуванні території використовувати класичний варіант, коли ядро знаходиться в центрі, у випадку з проєктованим Поліським заповідником недоцільно, тому що в центрі заповідника знаходяться землі сільськогосподарського призначення Жолобницької осушувальної системи, і неможливо виокремити єдине заповідне ядро. В наш час тут відбуваються дуже інтенсивні резерватогенні сукцесійні зміни. Ліси, що входять в Жолобницьку осушувальну систему, в 2002 р. на більшій частині території згоріли, і тут відсутні старовікові деревостани. При розробці проєкту зонування були враховані рекомендації Л. С. Балашова (1978), в яких були виділені цінні і малопорушені ділянки болотних природних екосистем заповідника та встановлений на них абсолютно заповідний режим, який вже існує близько 30 років. У підзону абсолютно заповідного режиму будуть віднесені різноманітні болотні угруповання вздовж річки Жолобниці, мезо-евтрофні болота, великі болотні масиви - Міроша, Погоня, Мале Довге і т. д. Деревостани сосни і вільхи природного походження, котрі за своєю структурою близькі до природних лісів, віднесені в категорію заповідну, підзону регульовану. В зв'язку з високою пожежною небезпекою і високою ймовірністю виникнення пожеж високої руйнівної сили, на великих площах надання статусу абсолютної заповідності перегуценому сосновим монокультурам і високоповнотним лісам природного походження недоцільне. У межах ПЗ і його околицях наявна велика кількість мертвої деревини на різній стадії розкладу з багатим видовим складом дереворуйнівних грибів. Старовікові ділянки соснових лісів доцільно охороняти в заповідному режимі з проведенням певних природоохоронних

заходів (втручання). При виявленні пралісових дубових деревостанів на територіях, що будуть приєднуватися до заповідника, їм необхідно надавати статус абсолютної заповідності. У зв'язку з катастрофічним всиханням дібров, останні роки в околицях ППЗ надій на їх (дібров) виявлення майже нема. Штучні перегушені монокультури сосни необхідно відносити до буферної зони. Низька стійкість лісових екосистем нинішнього Поліського заповідника до впливу пожеж і вітровалів значно ускладнює виділення територій із повним невтручанням людини. Сінокісні ділянки і місця прогону худоби необхідно включити в буферну зону, наявні орні землі, наділи працівників заповідника, садиби адміністрації заповідника та лісництв - у зону антропогенних ландшафтів. Необхідно передбачити можливість переведення певної категорії земель з однієї зони в іншу. Так після заліснення й заболочування полишених сільськогосподарських земель з'явиться необхідність переведення їх в лісові площі буферної зони. У зв'язку з інтенсивними лісовими пожежами, котрі відбулися в 2002 р., на значних площах на схід від заповідника, та подібними до представлених у заповіднику ландшафтами, розширення території в цьому напрямку було визнане як недоцільне.

Можна з впевненістю зазначити, що після створення ПБЗ в цьому регіоні корінним чином покращаться умови для збереження природних екосистем і можливості для сталого розвитку даних районів. Поліпшиться при цьому і соціально- економічний стан місцевих жителів, бо створення ПБЗ передбачає й появу додаткових робочих місць, особливо в плані на перспективу.

Схема зонування

Поліського біосферного заповідника



Умовні позначення:

	- державний кордон,
	- межі біосферного заповідника (з вилученням земель у землекористувача);
	- межі біосферного заповідника (без вилучення земель у землекористувача);
	- городище Древлянського міста Нор, фрагментовані ліси кряжу та Святі криниці;
	- Камінне Село, святі камені-мегаліти, ділянка пралісу «Свята діброва»;
	- населені пункти,
	- заповідна зона,
	- буферна зона,
	- зона антропогенних ландшафтів.

5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

В Україні завершився проект “Смарагдова мережа” за програмою Європейської комісії і Ради Європи ЄС “Natura-2000”. Однак співпраця Євросоюзу з Україною в екологічному напрямку й справі охорони природного середовища продовжиться.

Узгоджуються відповідні плани роботи. Збереження довкілля, охорона флори та фауни повинні стати ще одним спільним об’єднавчим фактором, що допоможе здолати негативні наслідки будь-якої кризи й вийти з неї сильнішими. 28 країн Європейської спільноти вже давно впроваджують спільну програму розвитку природно-заповідних територій. Європейська комісія також ефективно реалізує положення Конвенції про біологічне різноманіття в країнах східного регіону.

Сьогодні найефективнішим способом збереження видів та екосистем залишаються створення нових природоохоронних територій, розширення площі природно-заповідних об’єктів через запровадження спеціальних об’єктів “Смарагдової мережі” – системи природоохоронних територій, що забезпечує збереження біологічного різноманіття на основі екологічних принципів, передбачаючи незначну експлуатацію природних ресурсів. Житомирщина в цих планах – не виняток. До об’єктів такої мережі внесено Поліський природний заповідник. В області та й в цілому в Україні досліджують подібні території.

Покращення екологічної ситуації завдяки співпраці України з Європейською комісією ЄС хоча й повільно, та все ж відбувається.

Так завдяки розширенню мережі об’єктів природно-заповідного фонду на Житомирщині відтворено 12 видів рослин, занесених до Червоної книги України (підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis* L.), любка зеленоквіткова (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (*Utricularia minor* L.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), пухирник середній (*Utricularia intermedia* Hayne), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), лілія лісова (*Lilium martagon* L.), гудієра повзуча (*Goodyerarepens* (L.) R. Br.), ситняг карніолійський (*Eleocharis carniolica* W.D.J.Koch), журавлина дрібноплода (*Oxycoccus microcarpus* Turcz. ex Rupr.), росичка середня (*Drosera intermedia* Hayne).

Благополуччя суспільства й окремої людини прямо залежить від різноманіття екологічних систем. Їх стабільність, стійкість, біологічний прогрес визначаються видовою різноманітністю; тобто чим більше видів флори та фауни поширені на певній ділянці території, тим більше виникає зв’язків і взаємодій між різними організмами й складовими елементами неживої природи.

Становище людини в суспільстві, її майбутнє залежать від різноманіття її напрямків діяльності, інтересів, широти мислення, глибини і обсягу світогляду.

Криза духовності, моралі, економічна, екологічна починається з руйнування безлічі природних зв'язків часто завдяки нерозумній діяльності людства.

5.5. Рекреаційна діяльність на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду.

За наявністю рекреаційних ресурсів Житомирщина посідає одне з провідних місць у державі.

У Житомирській області 1096,09 тис.га лісів, лісистість території становить близько 34,1%, на одного мешканця припадає 0,7 га лісу.

Територією області протікає 221 річка довжиною понад 10 км, загальною протяжністю 5366 км, на річках побудовано 41 водосховище з запасами води понад 160 млн.м³.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених чинним законодавством, можуть використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;
- в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;
- у освітньо - виховних цілях;

для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

На території області нараховується 23 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва; в тому числі: 5 – загальнодержавного і 18 місцевого значення загальною площею – 348,47 га, які використовуються в естетичних, виховних та оздоровчих цілях.

Ботанічний сад Житомирського національного агроекологічного університету використовується з метою ведення навчальної й освітньої роботи.

Поліський природний заповідник, як і інші природоохоронні установи України, має екологічні стежки, видає недорого літературу, співпрацює з засобами масової інформації з метою поширення знань на природоохоронну тематику. До складу екологічних стежок входять водяний млин, землянка, лісовий курінь, українська хата-світлиця. На території заповідника відвідувачі мають можливість пройти екологічними стежками різної протяжності. Науковими співробітниками заповідника накопичений вагомий об'єм екологічних знань, традицій та звичаїв місцевого населення.

Окрім цього, Поліський природний заповідник організовує орнітологічні тури для всіх зацікавлених. З 20 березня по 20 квітня на околицях заповідника є можливість відвідати глухарині і тетерукові токовища, послухати шлюбні глоси, навчитись проводити обліки сірого журавля та рідкісних видів сов, навчитись визначати сліди різних видів тварин на піщаних лісових дорогах і спеціально підготовлених мінералізованих смугах.

6. Земельні ресурси та ґрунти

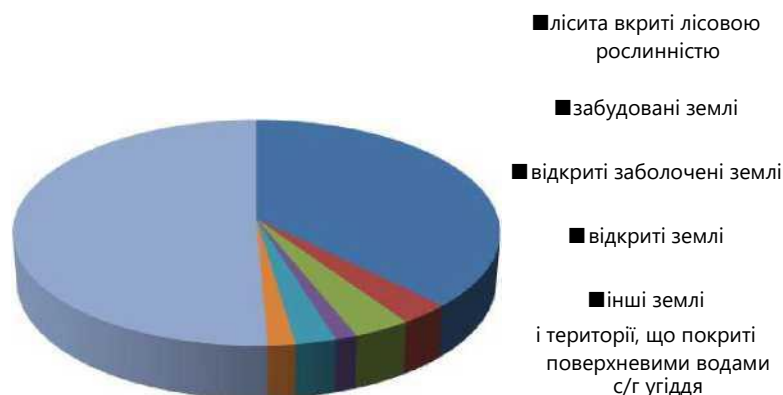
6.1. Структура та стан земельних ресурсів

Земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2021 року становить 2982,7 тис. га, в тому числі землі:

- сільськогосподарських підприємств складають 559,2 тис. га;
- громадян - 760,4 тис. га;
- закладів, установ і організацій - 36,1 тис. га;
- промислових та інших підприємств - 14,1 тис. га;
- підприємств і організацій транспорту, зв'язку - 29,9 тис. га;
- частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони - 33,1 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення - 20,4 тис. га;
- лісогосподарських підприємств - 1048,1 тис. га;
- водогосподарських підприємств - 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб - 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) - 470,4 тис. га.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Структура земельного фонду по основних видах угідь та функціональному використанню



Динаміка структури земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна територія	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
у тому числі:								
1. Сільськогосподарські угіддя	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6
з них:								
рілля	1112,	27,3	1112,	27,3	1112,	27,3	1112,	27,3
перелоги	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1
багаторічні насадження	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8
сіножаті і пасовища	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4
2. Ліси і інші лісовкриті площі	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7
з них вкриті лісовою	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3
	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0
3. Забудовані землі								
4. Відкриті заболочені землі	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4
5. Відкриті землі без рослинного	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3
	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4
6. Інші землі								
Усього земель (суша)	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4
Території, що покриті поверхневими	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6

Примітка*

Структура земельного фонду регіону надана відповідно до форм державної статистичної звітності (форми №6-зем, №2-зем) станом на 1 січня 2016.

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529 (набрав чинності з 01.01.2016) наказ Державного комітету статистики України від 05.11.98 № 377, який зареєстрований в Міністерстві юстиції 14.12.1998 за № 788/3228 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з

земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем), було визнано таким, що втратив чинність.

Отже, останні данні про кількісний склад земель, які сформовані відповідно до форм державної статистичної звітності з кількісного обліку земель, затверджених зазначеним наказом, є дані станом на 01.01.2016.

6.1.2. Стан ґрунтів

Область має вигляд хвилястої рівнини із загальним зниженням на північ і північний схід (від 280 – 220 м до 150 м і менше).

За характером рельєфу область поділяється на південно-західну, підвищену частину, розташовану в межах Придніпровської та Волино-Подільської височин, та північно-східну – низинну, слабо розділену, в межах Поліської низовини. Поверхня області в межах Поліської низовини плеската, мало розчленована, в межах Придніпровської височини, густо порізана ярами, річковими долинами, які місцями досягають глибини 50-70 метрів.

В місцях високого залягання кристалічних порід розвинуті денудаційні форми рельєфу у вигляді пагорбів, скель із крутими схилами, що простягаються на десятки кілометрів. Це Словечансько-Овруцький, Білокоровичсько-Топильнянський, Озернянський та інші кряжі. Найвища точка Словечансько-Овруцького кряжу, сягає 316 метрів над рівнем моря.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледенінь та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше міста Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислотою реакцією ґрунтового розчину.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Землі з ґрунтами високої природної родючості представлені наступним складом:

чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лесових породах – 112,5 тис. га;

лучно-чорноземні та чорноземно-лучні незасолені не солонцюваті суглинкові – 79,7 тис. га;

темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах глеюваті – 38,6 тис. га;

підзолисто-дернові суглинкові – 0,1 тис. га;

торфовища глибокі і середньо глибокі осушені – 0,8 тис. га.

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га, площа сільськогосподарських угідь – 1510,1 тис. га або 50,6% території.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 раза більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали.

6.1.3. Деградація земель

За поширеністю основних екзогенних геологічних процесів в Житомирській області відбувається характерне розмежування між Поліссям і Лісостепом, яке насамперед пов'язане з особливостями геологічної будови, процесами ґрунтоутворення, природним географічним розподілом атмосферних опадів та зволоженням земель, особливостями осадконакопичення, рівнями та об'ємами ґрунтових вод, формуванням та розподілом стоку річкових систем, а також природною захищеністю території лісовими екосистемами.

Полісся Житомирщини знаходиться в зоні природного підтоплення рівнинної території, для якої характерне високе багаторічне стояння ґрунтових вод та повільні швидкість стоку річкової мережі. В північній частині Полісся на території Прип'ятьської низовини спостерігається сильний прояв процесів підтоплення, але ці території є мало заселеними і виконують переважно лісогосподарські, природоохоронні та кліматостабілізуючі функції.

Винятковим і унікальним геологічним утворенням, яке знаходиться на півночі Житомирської області є підняття Словечансько-Овруцького кряжу, ґрунти якого складені переважно лесовидними суглинками, з сильним поширенням яружно-балкової системи та інтенсивними процесами водної ерозії. В Овруцькому районі, на схилах Словечансько-Овруцького кряжу, еродовані землі займають понад 13 тис. га і розвиток ерозійних процесів на цій території дуже інтенсивний. Окремі яри, на території кряжу, можуть поширюватись зі швидкістю до 100 метрів за рік.

Основний ареал поширення дефляційних процесів в Житомирській області - рівнинна територія зони Полісся із значними площами піщаних і супіщаних

грунтів, сформованих на глибоких пісках. Площа таких земель сягає 114,5 тис. га, а загальний відсоток дефляційно небезпечних ґрунтів досить великий (40 %). Поширення ерозійних процесів стримується тільки завдяки щільній лісистості Поліської частини Житомирщини. Дефляційно нестійкі піщані ґрунти найбільш поширені в Малинському районі, площа яких становить близько 17 %. Вітрова ерозія на Поліссі проявляється, головним чином, на осушених торф'яниках та легких ґрунтах, де критична швидкість вітру для відкритої поверхні ґрунту, за якої починається дефляція, становить: для мінеральних ґрунтів - 5-6 м/сек, органічних - 8-9 м/сек.

Лісостепова частина області знаходиться в зоні поширення площинної ерозії. Ціла низка природних і антропогенних факторів, які присутні у сільськогосподарському виробництві призводить до поширення ерозійних процесів сільськогосподарських угідь Лісостепової частини області. Найбільша площа ерозійно нестійких (слабо, середньо та сильно змитих) земель у Бердичівському районі (в межах колишніх: Ружинського району - 32 %, Любарського - 26 %, Попільнянського - 16 %). На даний час 21,3 тис. га ріллі розташовано на схилах крутизною більше 5°, з них 6,7 тис. га на схилах більше ніж 7°. У цілому по Лісостепу сильно і середньо змитих земель близько 13 %.

В Житомирській області площі малопродуктивних земель, на яких спостерігаються деградаційні процеси, досягають 460 тис. га, в тому числі заболочені 284,9, тис га, перезволожені 79,2 тис. га, піддано вітровій ерозії 27,0 тис. га, водній ерозії - 68,9, тис. га, у т. ч. середньо та сильно змитих - 23,5 тис. га.

Екологічний стан орних земель за проявом деградаційних процесів приведено в таблиці 6.1.3.1. Ці дані свідчать, що перезволоження земель має найбільшу питому вагу серед деградаційних процесів (60 %), що являється додатковим чинником ризику у зв'язку з радіоактивним забрудненням Поліських територій.

Екологічний стан орних земель області за проявом деградаційних процесів

Таблиця 6.1.3.1

Природна зона	Перезволоження		Заболочення		Підкислення		Ерозія		Дефляція		Радіоактивне забруднення	
	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал	%	бал
Полісся	51	4	11	2	10	2	4	1	11	2	30	3
Лісостеп	9	1	10	2	4	1	20	2	5	1	-	-
Область	39	3	10	2	8	1	8	1	10	1	13	2

Висновок щодо деградації ґрунтів підтверджують результати агрохімічних обстежень. Найбільший вміст гумусу в ґрунтовому покриві ріллі встановлено в 1966-1970 роках. Помітне зниження його відбулося в 1981 - 1985 роках. Ця тенденція продовжується і в останній період. У результаті вміст гумусу на даний час, порівняно з вихідним, знизився відповідно в зоні Полісся в 1,27 рази, в зоні Лісостепу - в 1,17 рази в ґрунтовому покриві області - в 1,2 рази.

Як засвідчують результати аналізу, призупинити деградаційні процеси в агроландшафтах області можливо, лише запровадивши цілий комплекс організаційних, агротехнічних, агрохімічних, гідротехнічних й інших заходів, та при науково обґрунтованих підходах і достатньому фінансуванні.

Через дію різних природних, а здебільшого антропогенних факторів, на значній площі території Житомирської області, й насамперед на землях сільськогосподарського призначення, спостерігається погіршення якісного стану ґрунтового покриву, чому сприяє вирощування не районованих культур (соняшник, кукурудза) на ґрунтах з низькими показниками природної родючості у Поліській частині області (табл. 6.1.3.2).

Площа ерозійно-небезпечних ґрунтів зони Полісся.

Таблиця 6.1.3.2.

Показник	Площа, тис. га	Питома вага, %
Дефляційно небезпечні ґрунти	154,2	100
Після вітрової ерозії:	16,3	10,6
Слабоеродовані	12,5	8,1
Середньоеродовані	3,1	2,0
Сильноеродовані	0,7	0,5
Ґрунти, розташовані на схилах	24,0	100
Після водної ерозії:	7,6	31,6
Слабозмиті	4,0	16,6
Середньозмиті	2,0	8,3
Сильнозмиті	1,6	6,7
Ерозійно небезпечні ґрунти	178,2	

Загальна площа сільськогосподарських угідь Житомирщини, розташована на схилах, становить більше 63 тис. га. Серед них майже 66 % займають пологі схили, близько 30 % покаті схили крутістю 3-5° і 14 % - круті схили з ухилом поверхні більше 7°.

На пологих схилах розвивається, головним чином, площинна водна ерозія. Проходить цей процес непомітно, особливо на початкових стадіях свого розвитку. З ґрунту виносяться мікро- і макроагрегати, що сформовані активною

частиною гумусу. В результаті, ґрунти втрачають значну кількість водостійких агрегатів, зростає розпиленість та глибистість їх поверхні. Поступово змивається орний шар і оголюється нижній горизонт, колір ґрунту набуває світлішого відтінку.

Швидкість змиву ґрунту, значною мірою, залежить від способу його використання. Відсутність науково-обґрунтованої агротехнічної організації території, ігнорування ґрунтозахисними технологіями вирощування сільськогосподарських культур, обумовлюють змив ґрунту на крутих схилах, який призводить до утворення ярів та балок, зменшення площ орних земель.

Для запобігання змиву, схили які мають крутизну більше ніж 5° , повинні бути виведені з обробітку і переведені під залуження та заліснення.

В умовах Полісся водна ерозія проявляється значно слабше ніж у Лісостепу, що пояснюється відносно рівнинною територією з пологими схилами. На Поліссі водна ерозія ґрунтів переважно існує на території Словечансько-Овруцького кряжу Овруцького району та на лесових підвищеннях у межах Житомирського району.

Іншим видом деградації земель, за масовістю і факторами шкідливого впливу на людину та живі біологічні об'єкти, являється їх радіоактивне забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Радіаційний ризик значно підвищується на заболочених і підтоплених ділянках та на кислих ґрунтах. При цьому тривала дія радіації, навіть у малих дозах, є значно шкідливішою для людей ніж для тварин і об'єктів рослинного світу. Найбільша міграційна здатність радіонуклідів на ґрунтах з легким гранулометричним складом, високим показником кислотності (низьким рівнем рН), заболочених і перезволожених ґрунтах.

Зазначені вище міграційні чинники можуть поєднуватись, сприяючи швидкій міграції радіонуклідів по трофічним ланцюгам екосистем із накопиченням у великих дозах в грибах, ягодах, лікарських рослинах та диких мисливських тваринах.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи значні площі угідь Полісся забруднені радіоізотопами (найбільш поширені: цезій-137, стронцій-90). Щільність забруднення ґрунтів сільськогосподарських угідь області цезієм-137 більше 1 Кі/км^2 виявлено на площі 148,4 тис. га (13,0 %), з них більше 5 Кі/км^2 - на площі 10,1 тис. га, що становить 0,9 % обстежених земель. Найбільше забруднені цезієм-137 угіддя Коростенського району (в межі якого включені території Овруцького, Народицького, Лугинського, Олевського районів зі щільністю забруднення територій понад 1 Кі/км^2 відповідно 36,6; 35,5; 25,5 та 23,1 тис. га або 47,6 %; 74,6 %; 89,5 % та 92,8 % обстежених земель, та менш забруднених Ємільчинського Малинського та Хорошівського районів).

За видами сільськогосподарських угідь, щільність забруднення яких цезієм-137 перевищує 1 Кі/км^2 , до орних угідь відноситься 126,6 тис. га земель, 47,4 тис. га - до сіножатей та пасовищ.

Середній показник забруднення сільськогосподарських угідь області цезієм-137 становить $0,55 \text{ Кі/км}^2$ і в розрізі районів варіює від $0,06$ до $2,95 \text{ Кі/км}^2$. Найвищі середні величини вмісту цезію-137 в ґрунтах Коростенського району (в колишніх межах Олевського, Овруцького, Коростенського, Луганського та Народицького районів, відповідно: $1,21$; $1,39$; $1,84$; $1,95$ та $2,95 \text{ Кі/км}^2$).

На орних землях, середній вміст цезію на $0,09 \text{ Кі/км}^2$ нижчий ніж в цілому по сільськогосподарських угіддях і становить $0,46 \text{ Кі/км}^2$. Як і в цілому по сільськогосподарських угіддях, найнижчий він в ґрунтах ріллі Житомирського району (в межах колишніх Пулинського, Романівського, Житомирського та Черняхівського районів) - $0,06 - 0,07 \text{ Кі/км}^2$, найвищий - в орних землях Коростенського району (в межах колишніх Олевського, Овруцького, Коростишівського, Лугинського та Народицького районів, відповідно: $1,16$; $1,39$; $1,79$; $1,92$ та $2,82 \text{ Кі/км}^2$).

У ґрунтах пасовищ та сіножатей величина середній вміст цезію-137 становить відповідно $0,66$ та $1,26 \text{ Кі/км}^2$. Найвища середньозважена величина цього елемента відмічена в угіддях Коростенського району (в межах колишніх Олевського, Овруцького, Коростенського, Лугинського та Народицького районів): $1,23 - 5,79 \text{ Кі/км}^2$.

Набагато складніша ситуація із забрудненням сільськогосподарських угідь стронцієм-90. За рівнем забруднення цим радіонуклідом $768,5$ тис. га або $65,5 \%$ угідь відноситься до зони посиленого радіологічного контролю. Угіддя з щільністю забруднення вище $0,15 \text{ Кі/км}^2$ займають $39,5$ тис. га ($3,4 \%$). Найбільше площ ґрунтів угідь з щільністю забруднення $0,02-0,15 \text{ Кі/км}^2$ виявлено в Коростенському районі – 253 тис. га (в межах колишніх Лугинського, Народицького, Олевського, Овруцького, Коростенського та Малинського районах, відповідно: $22,1$; $25,0$; $27,7$; $32,0$; $47,3$; $47,6$ та $51,3$ тис. га). Найбільше ґрунтів з щільністю забруднення стронцієм-90 від $0,15$ до $3,0 \text{ Кі/км}^2$ в межах Народицької селищної ради, Лугинської селищної ради та Овруцької міської ради, де вищезазначені ґрунти займають відповідно: $13,2$; $9,2$ та $12,5$ тис. га або $51,2$; $37,0$ та $26,2$ відсотка обстежених земель.

Величина середньозваженого показника вмісту стронцію-90 в ґрунтах сільськогосподарських угідь становить $0,037 \text{ Кі/км}^2$ і в розрізі районів варіює від $0,015$ до $0,149 \text{ Кі/км}^2$. Найвища величина вмісту цього елемента виявлена в ґрунтах сільськогосподарських угідь Коростенського району на території Лугинської селищної ради, Овруцької міської ради та Народицької селищної ради, відповідно: $0,125$, $0,129$ та $0,149 \text{ Кі/км}^2$.

У ґрунтах орних земель вміст стронцію-90 становить $0,033 \text{ Кі/км}^2$. Як і в цілому по сільськогосподарських угіддях, найвищий він в ґрунтах ріллі Коростенського району в межах Лугинської селищної ради, Овруцької міської ради та Народицької селищної ради - $0,125$; $0,129$ та $0,149 \text{ Кі/км}^2$ відповідно.

В ґрунтах сіножатей величина середньозваженого показника вмісту стронцію-90 становить $0,120 \text{ Кі/км}^2$, що в $3,6$ рази більше ніж в орних землях.

Найвища величина середньозваженого показника вмісту стронцію-90 виявлена в ґрунтах сіножатей Коростенського району в межах Лугинської селищної ради, Овруцької міської ради та Народицької селищної ради, відповідно: 0,148; 0,154 та 0,670 Кі/км².

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість екосфери України, в тому числі і в Житомирській області.

За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Житомирській області загальна площа земель, що потребують консервації становить 56 536,977 тис. га, з них знаходиться у державній власності – 49 823,174 га, у комунальній власності – 4 589,253 га, у приватній власності – 2 124,55 га, в тому числі:

- деградовані землі – 6 651,01 га;
- малопродуктивні землі – 19 927,747 га;
- техногенно-забруднені, включаючи радіоактивно забруднені землі – 22 185, 8 га.

Найбільшу небезпеку, для здоров'я людини, становить забруднення земель і ґрунтів радіоактивними ізотопами, важкими і рідкоземельними елементами внаслідок Чорнобильської катастрофи, що спричиняють токсичну і мутагенну дію, а також небезпечними хімічними речовинами - хімічними засобами захисту рослин при здійсненні інтенсивного землеробства і порушенні правил поводження з такими речовинами.

Радіоактивне забруднення земель Полісся (Народницький, Овруцький, Олевський, Коростенський, Лугинський, Малинський, Ємільчинський, Новоград-Волинський, Хорошівський райони) при низькому показнику рН (переважають кислі і сильно кислі ґрунти), легкому механічному складі та перезволожені землі, значно ускладнює їх екологічно-безпечне сільськогосподарське використання.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси Лісостепового регіону є сільське господарство, промисловість та транспорт.

Найбільшу загрозу для фізичної структури ґрунтів і земель, представляють ерозійні явища.

В результаті інтенсивного землеробства, сільськогосподарське освоєння території області становить 50,6%, а розораність сільськогосподарських угідь - 64,33%. Хоча розораність сільськогосподарських угідь по районах області має досить високу строкатість у показниках, вона має досить тісний зв'язок із природною родючістю ґрунтового покриву. Найбільше розорана (74%) лісостепова частина, особливо у Бердичівському - 77%, Попільнянському - 79%, Ружинському - 80% районах, у перехідній зоні розораність становить 47%, у

Поліській частині - 29%.

За низької культури сільськогосподарського природокористування, посилюються несприятливі процеси у ландшафтних комплексах. Це призвело до того, що природне середовище втратило притаманні йому властивості до саморегуляції, що має критичні прояви у посушливу пору року та у зв'язку із тенденцією зниження рівня ґрунтових вод і рівнів водності водних об'єктів.

Що стосується хімічної меліорації ґрунтів, то вона практично призупинена. Для прикладу, за період 1986-1990 років було провапновано 174,4 тис. га, тоді як у 2001-2005 рр.- 5,2 тис. га, у 2006-2010 рр. - 7,3, у 2011 р. - 3,4, у 2012 р. - 3,7 тис. га.

6.3. Охорона земель

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Основним завданням охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель. Закон України «Про охорону земель» чітко регламентує основні напрямки охорони земель при здійсненні різноманітних видів господарської діяльності (здійсненні меліорації, веденні лісового та водного господарства, спорудженні та експлуатації лінійних інженерних споруд, веденні містобудівної діяльності тощо).

Захист земель від ерозії повинен здійснюватиметься відповідно до цільових програм і планів на основі землевпорядних, містобудівних і інших проектів, що забезпечують підвищення протиерозійної стійкості території. З цією метою на землях сільськогосподарського призначення має широко впроваджуватися ґрунтозахисна система землеробства з контурно-меліоративною організацією території, що передбачає диференційоване використання земель залежно від рельєфу, ґрунтово-екологічних умов.

6.3.1. Практичні заходи

Протягом 2020 року практичні заходи у сфері охорони земель за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища не здійснювались.

7. Надра

7.1. Мінерально-сировинна база

Потужний потенціал добувної галузі Житомирщини базується на розвіданих природних ресурсах регіону.

У надрах області виявлено поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

На території області суб'єктам господарювання надано 180 спеціальних дозволів на користування надрами з метою розробки родовищ корисних копалин та 15 на геологічне вивчення перспективних ділянок.

У добувній галузі функціонує 51 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва гірничо видобувне та гірничо переробне підприємство.



Фото 7.1.1. Збагачувальна фабрика Іршанського ГЗК

Запаси титану на Житомирщині складають понад 85% усіх розвіданих запасів титанових руд України. Відповідно до спеціальних дозволів на користування надрами, розробку титанових (ільменітових) родовищ в області здійснюють філія «Іршанський ГЗК» Публічного акціонерного товариства «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», ТОВ «Валки-Ільменіт», ТОВ «Межиріченський гірничо-збагачувальний комбінат». Зазначені підприємства спільно з Вільногірським гірничо-металургійним комбінатом, розташованим у Дніпропетровській області, повністю забезпечують товарними концентратами заводи України, значна частина яких експортується. Водночас в області розробляються тільки розсипні родовища титанових руд.

Стратегічним напрямом розвитку гірничої галузі є залучення до розробок розвіданих корінних комплексних родовищ титано-апатитових руд у Коростенському, та Житомирському районах.

Особливого значення в Україні в умовах сьогодення набуває формування та освоєння рідкіснометалевої та рідкісноземельної сировинної бази. Серед попередньо детально вивчених об'єктів слід відмітити перспективну Суцано-Пержанську рудну зону (Олевський район). В межах рудного поля відкрито унікальне Пержанське родовище берилію, Ястребецьке родовище фтор-рідкісноземельно-цирконових руд, Юрівське апатит-ільменітове та Суцанське дистенове родовища, Центральний рудопрояв ітрофлюориту, колумбіт-циркон-каситеритові розсипи та ін. При цьому підраховані запаси промислових категорій та прогнозні ресурси корисних копалин можуть бути суттєво збільшені при подальшому вивченні території та окремих об'єктів. Наведені родовища та перспективні рудопрояви розміщені в безпосередній близькості одне від одного, а враховуючи подібність технологічних властивостей руд, можуть відпрацьовуватись єдиним гірничо-збагачувальним підприємством.

Позитивні результати геологорозвідувальних робіт і економічні розробки останніх років показали можливість створення в межах Пержанського рідкіснометалевого рудного району стратегічно-важливої сировинної бази рідкісних та рідкісноземельних металів, яка за світовим досвідом освоєння подібних районів може забезпечити розвиток гірничодобувної промисловості в цьому регіоні Поліського краю принаймні на 100 років.

Існують перспективи пошуків родовищ сульфідного нікелю на північному заході Українського щита у Красногірсько-Житомирській зоні.

Область володіє унікальним Волинським родовищем п'єзокварцу, запаси якого також вміщують супутню сировину - різноманітне напівдорогоцінне каміння: моріон, берил, топаз, гірський криштал, аметист, опал, халцедон, агат.

Однією з перспективних бурштиноносних зон в Україні є Барашівська зона в Житомирській області, яка є продовженням Клесівської зони Рівненської області, де на сьогодні розробляється значне за запасами Клесівське родовище бурштину. Родовища і рудопрояви бурштину Житомирської області мало вивчені.

Враховуючи, що пошуки покладів бурштину, які в минулому розпочаті спеціалізованими державними підприємствами, не завершено. Держгеонадра України надало 6 спеціальних дозволів на користування надрами з метою геологічного вивчення перспективних ділянок в Овруцькому та Олевському районах.

У геологічній будові надр Житомирщини велику роль відіграють міцні кристалічні породи.

Група нерудних корисних копалин представлена кварцитами унікальних Овруцького та Товкачівського родовищ, розвіданих в Коростенському (колишньому Овруцькому районі), на яких сконцентровано майже 84% усіх

запасів цієї сировини в Україні. Щороку видобування кварциту на родовищах складає майже 80% від загальнодержавного обсягу, що повністю задовольняє потреби вітчизняних металургійних заводів. Завершено будівництво нових сучасних ліній з випуску щебеневої продукції з кварцитів, що дозволить щороку переробляти понад 3 млн. тон гірничої маси.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади гранітів, габро, лабрадоритів, які забезпечують мінерально-сировинну базу для підприємств по видобутку та виробництву декоративно-облицювального каменю та виробів з нього.

Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

Видобування та обробку природного каменю віднесено до пріоритетних видів економічної діяльності.

Технологія розробки
блочного кар'єру



Фото 7.1.2. Блочний карер в Коростенському районі

На Житомирщині користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³, до розробки вже залучено понад 70 родовищ, які зосереджені в Коростенському та Житомирському районах.

Водночас, невід'ємним наслідком щільної зосередженості гірничих і каменепереробних підприємств в окремих районах області є поступове накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідходами від переробки природного каменю. В переважній більшості вторинний ресурсний потенціал цих відходів практично не використовується. Водночас сьогодні необхідно розглядати як тверду некондиційну мінеральну сировину та шламо-муловідходи від переробки природного каменю як вторинну ресурсозберігаючу сировинну.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії, (виробництво Італії, Китай) що розраховані на обробку пульпових рідких відходів: шлам фільтрується, обезводнюється, пакується в біг-беги або після пресування брикетується. В подальшому, може частково використатись в будівництві та випуску на його основі нової будівельної продукції.

Проте відсоток каменярів області з сучасним європейським поглядом на ведення бізнесу є незначним.

Інша частина, а це переважно невеликі цехи і майстерні, що працюють за застарілою технологією, яка не враховує сучасні екологічні вимоги ведення господарської діяльності.

Для врегулювання екологічних проблем та обслуговування каменеобробних підприємств, рішенням сесії обласної ради створено Комунальне підприємство «ЕКО-СЕРВІС» Житомирської обласної ради - основними напрямками діяльності якого стануть: збирання, приймання, оброблення (перероблення), перевезення, реалізація продукції з відходів, розміщення і утилізація відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері для каменеобробних підприємств.

У 2020 році підприємством отримано фронтальний навантажувач та вантажний автомобіль-самоскид, почалась практична діяльність щодо укладання договорів на приймання буту від каменеобробних підприємств Житомирського району.

Область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю будового. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю дробленого в області становить 32,8% від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польовошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими.

Сировина польовошпатна - важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузливецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, розпочато детальні пошуки нових ділянок в межах перспективних площ. На сьогодні ДП «ШПАТ» підготовлено та буде введено в експлуатацію ділянку «Вільха», розвідану в межах родовища «Гірне». На Грузливецькій площі пошуки продовжуються.

Сланці пірофілітові представлені двома родовищами - Нагорянським і Кур'янівським. Пірофіліт Нагорянського родовища, згідно з позитивним висновком за результатами науково-дослідних робіт, виконаних в останні роки, планується використовувати в металургії.

На території Житомирщини знаходяться одні із найвідоміших в державі каолінових родовищ, на базі яких ще наприкінці ХУІІІ ст. працювали фарфоро-фаянсові заводи.

Після завершення детального геологічного довивчення розпочато перший етап освоєння, одного з найбільших в Україні - Велико-Гадоминецького родовища каолінів в Бердичівському районі, з загальними запасами сировини 315 млн. тон.

За рахунок накопичення продуктів фізичного та хімічного руйнування кристалічних порід в області сформовано значні запаси будівельних пісків, керамічних та цегельно-черепичних глин.

Пісками будівельними область забезпечена повністю. Проте, кількість виданих спеціальних дозволів на користування надрами недостатня і не враховує місцевий попит на будівельну сировину.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн. м³.

Підземні прісні води в області для питного та виробничо-технічного постачання розвідано на 36 ділянках, на 9 - лікувальні мінеральні води.

За наявністю родовищ торфу високої якості в області існують значні перспективи нарощування добування торфу як паливно-енергетичного призначення так і для виготовлення добрив на основі торфу для потреб сільських господарств. Розвідано 187 родовищ торфу, з яких фактично розробляється 2 в Олевському районі, та готуються дозвільні документи на розробку 1 родовища в Овруцькому районі. З метою розвідки площ для видобування торфу в якості добрив для сільського господарства планується розпочати геологічне вивчення з дослідно-промисловою розробкою перспективної ділянки в Брусилівському районі.

Головним базовим підприємством з розробки торфородовищ є державне підприємство «Житомирторф», філії якого виготовляють паливний фрезерний торф та торф сільськогосподарського призначення. При планових обсягах виробництва запаси родовищ, що підготовлені та розробляються, забезпечать роботу більш як на 50 років.

Поряд з цим в області виявлено та детально розвідано родовища цементної, керамзитової, карбонатної сировини, пірофілітового сланцю, апатитів, піщано-гравійної суміші та природного каменю, розробка яких на сьогодні потребує залучення інвестиційних коштів.

8. ВІДХОДИ



Фото 8.1. Полігон ТПВ, м. Житомир

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження. Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Станом на 01.01.2021 р. в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 845 сміттєзвалищ. Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттевого видалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складаються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різномірність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами. Через відсутність на території області переробних та сортувальних комплексів, на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та

продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства.

Аналіз поводження з відходами у цілому по області проводиться за інформацією, розміщеною на вебсайті Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами та суб'єктами господарювання області утворено 387,0 тис. т відходів I – IV класів небезпеки.

По містах обласного значення та районах загальна кількість накопичених відходів I-IV класів небезпеки склала 5,43 млн т. (інформація за 2019 рік).

В основному це відходи сільського, лісового та рибного господарства, переробної промисловості, відходи видобувної промисловості розроблення кар'єрів, відходи домогосподарств.

Відходи I-III класу небезпеки у 2020 році склали 1,2 тис. т. Основна частина утворених відходів це відходи кислот, лугів чи солей; відпрацьовані оливи; люмінесцентні лампи; енергозберігаючі лампи; батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані; масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані; матеріали фільтрувальні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; матеріали обтиральні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; шини зіпсовані перед початком експлуатації відпрацьовані, пошкоджені чи забруднені під час експлуатації; залишки очищення резервуарів, що містять нафтопродукти; суміш речовин мастильних та масл з вод стічних; осад промислових стоків; абсорбенти зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені, тощо.

Відповідно до Наказу Мінприроди України від 23.01.2017 за № 17 «Про затвердження Положення про електронний сервіс» в області запроваджено електронний сервіс «esomara.gov.ua», «Інтерактивна мапа Міністерства екології та природних ресурсів України», що в свою чергу забезпечує своєчасне реагування на електронні звернення громадян про виявлення місць чи об'єктів несанкціонованих та неконтрольованих звалищ відходів.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року і з метою недопущення забруднення навколишнього природного середовища кожна з областей України має розробити власний регіональний план управління відходами, який врахує структуру економіки, обсяги утворення різних типів відходів, наявні та необхідні потужності для екологічно безпечного оброблення відходів. Дана система управління відходами має враховувати думки на місцях, саме регіональні плани є запорукою як розвитку області так і громад, та необхідною умовою для залучення інвестицій у галузь управління відходами. Таким чином, для розробки регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області та його стратегічної екологічної оцінки, передбачено кошти в сумі 1 300,00 тис. грн.

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Аналіз поводження з токсичними відходами у цілому по області проводиться за інформацією Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами області утворено 387,0 тис. т відходів (таблиця 8.1.1).

Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки (тис. т).

Таблиця 8.1.1

№ з/п	Показники	2018	2019	2020
1	Утворено	486,2	474,5	387,0
2	Одержано від інших підприємств	–	–	-
3	Спалено	44,1	57,2	41,0
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	38,9	40,5	25,2
4	Утилізовано	48,9	53,3	16,7
5	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	199,5	205,4	224,3
6	Передано іншим підприємствам	–	–	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	–	–	-
8	Наявність на кінець звітнього року у сховищах організованого складування та на території підприємств	5318,5	5427,8	-

за даними на сайті Головного управління статистики у Житомирській області, дата останньої модифікації: 26.05.2021

Протягом 2020 року на Житомирському міському полігоні по захороненню побутових відходів ТОВ «ЛНК» утилізовано 2,27 млн м³ звалищного біогазу.

Показники утворення відходів у динаміці за 2018 -2020 роки (тис. т).

Таблиця 8.1.2

	Утворено ²	Утилізовано	Спалено	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів) ³
2018	486,2	48,9	44,1	199,5	5318,5
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,1	0,4	0,0	–	–
2019	474,5	53,3	57,2	205,4	5427,8
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,2	1,0	0,0	0,1	–
2020	387,0	16,7	41,0	224,3	-
У т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,0	0,9	0,1	0,1	–

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. На підприємствах Житомирської області протягом 2020 року утворилось 387,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 87,5 тис. т менше ніж у 2019 році. (табл. 8.1.3).

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (тис. т).

Таблиця 8.1.3

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т. ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				Отримання енергії	теплового перероблення	
Усього	386975,9	16724,3	40976,5	25167,4	15809,1	224260,1
Використані розчинники	4780,8	–	–	–	–	5862,0
Відходи кислот, лугів чи солей	315,0	308,0	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	100,5	24,3	–	–	–	–
Хімічні відходи	5,0	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	10944,6	–	–	–	–	357,0
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	126,2	409,5	–	–	–	106,2
Відходи від медичної допомоги та біологічні	5,3	–	19,4	19,4	–	–
Відходи чорних металів	5585,6	2045,2	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	195,6	–	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	237,4	–	0,3	0,3	–	–
Скляні відходи	380,1	–	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	1861,7	–	–	–	–	–
Гумові відходи	241,3	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	380,0	110,1	–	–	–	–
Деревні відходи	80762,3	6761,8	40500,1	25086,6	15413,5	84,3
Текстильні відходи	221,0	–	7,3	7,3	–	0,1
Відходи, що містять поліхлор-дифеніли	0,7	–	–	–	–	–
Непридатне обладнання	35,0	–	–	–	–	–
Непридатні транспортні засоби	0,0	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	25,3	–	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	5853,1	–	–	–	–	–
Відходи рослинного походження	32026,4	331,6	448,3	53,5	394,8	222,8

Тваринні екскременти, сеча та гній	75,0	–	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	109581,8	–	0,7	–	0,7	210876,5
Змішані та недиференційовані матеріали	1658,5	364,0	0,4	0,3	0,1	21,0
Залишки сортування	4446,3	4306,7	–	–	–	–
Звичайний осад	6291,8	–	–	–	–	6287,5
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	2290,2	1539,8	–	–	–	–
Інші мінеральні відходи	99102,2	522,6	–	–	–	416,4
Відходи згоряння	1447,4	0,7	–	–	–	0,3
Ґрунтові відходи	1831,0	–	–	–	–	–
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	15857,0	–	–	–	–	–
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні відходи, що утворюються після переробки	311,8	–	–	–	–	26,0

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

На підприємствах Житомирської області протягом 2020 року утворилось 387,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 87,5 тис. т менше ніж у 2019 році.

Утилізовано – 16,7 тис. т відходів.

Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти 224,3 тис. т відходів.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Станом на 01.01.2021 року в обласному реєстрі зареєстровано 845 об'єктів місць видалення відходів та 6 полігонів для зберігання твердих побутових відходів. Площа зайнята цими відходами складає близько 632 га. Майже всі з них експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон. За попередні роки проведена певна організаційна робота щодо створення та ведення реєстрів об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 за № 1360.

На даному етапі, згідно Наказу Мінприроди від 25.01.2016 № 25 проводиться оновлення реєстру паспортизації місць видалення відходів

(заповнення електронних версій паспортів місць видалення відходів і реєстрових карт об'єктів утворення відходів) та створюється їх загальний реєстр.

**Інформація про кількість сміттєзвалищ (місць видалення відходів)
станом на 01.01.2021 року**

Таблиця 8.2.1

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	2	3	4	5
	Сміттєзвалища			
1	Андрушівський район	30	18,6	-
2	Баранівський район	37	21,8	-
3	Бердичівський район	30	9,5	-
4	Брусилівський район	32	22,9	-
5	Хорошівський район	21	15	-
6	Ємільчинський район	37	33,9	-
7	Житомирський район	24	22,07	-
8	Коростенський район	40	34,4	-
9	Коростишівський район	30	30,0	-
10	Лугинський район	19	8,2	-
11	Любарський район	32	17,9	-
12	Малинський район	38	33,0	-
13	Народицький район	18	9,0	-
14	Новоград-Волинський район	55	34,0	-
15	Овруцький район	108	31,4	-
16	Олевський район	31	20,8	-
17	Попільнянський район	28	33,5	-
18	Радомишльський район	67	28,0	-
19	Романівський район	25	17,2	-
20	Ружинський район	31	10,4	-
21	Пулинський район	37	6,5	-
22	Черняхівський район	46	37,0	-
23	Чуднівський район	28	21,6	-
24	м. Бердичів	1	5,1	-
25	м. Новоград-Волинський	1	5,0	-
	Всього	845	508,77	-
				-
	Полігони			
1	Радомишльський район	1	28,0	-
2	м. Бердичів	1	26,9	-
3	м. Коростень	1	30,0	-
4	м. Новоград-Волинський	1	18,0	-
5	м. Житомир	1	20	-
6	м. Коростишів	1	7,0	-
	Всього	6	129,9	-

Інформація про полігони побутових відходів в Житомирській області

Таблиця 8.2.2

№	Назва полігону	Фактична адреса	Власник	Балансоутримувач	Наявність проекту полігону	Проектна потужність існуючого об'єкта	Площа земельної ділянки	Рік введення в експлуатацію	Відповідність об'єкта нормам екобезпеки	Потреба у паспортизації об'єкта	Потреба у рекультивациі об'єкта	Наявність системи збирання і знезараження фільтрату
1	Полігон ТПВ в м.Коростишів	м.Коростишів, 1825510100	КП «Коростишівський комунальник», вул.Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	КП «Коростишівський комунальник», вул. Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	ні	1,9 га, наземне	7 га	-	так	не потребує	ні	ні
2	Радомишльський полігон по знешкодженню твердих побутових відходів	Радомишльський район, 3 км від м. Радомишль, 1825010100	МКП ” Радомишль”, м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	МКП ” Радомишль”, м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	ні	4319м3/рік, 28000м ² , наземне	28000 м ²	-	ні	не потребує	так	ні
3	Полігон твердих побутових відходів м. Бердичів	м. Бердичів, вул.Чуднівська, буд.156 а, 1810400000	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	ні	405495,0 т, S=5,1га, наземне	5,1га	1956	так	не потребує	ні	ні
4	Житомирський міський полігон по захороненню ТПВ	м. Житомир, вул. Андріївська,29	Територіальна громада міста Житомира	Комунальне підприємство "Автотранспортне підприємство 0628" Житомирської міської ради (КАТП 0628)	ні	21,567 га	21,567 га	1957	так	не потребує	ні	ні

5	Полігон твердих побутових відходів м.Коростень	1 км на захід від с. Грозино	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	ні	61,852 тис.т	14,1 га наземне	1972	так	не потребує	ні	ні
6	Полігон твердих побутових відходів	0,3 км. від м. Новоград-Волинський	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Новоград-Волинський, вул. Чехова,5	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Новоград-Волинський, вул. Чехова,5	ні	238тис. т 7,8 га.	7,8 га.	-	ні	не потребує	ні	ні

Захоронення твердих побутових відходів (ТПВ) на полігонах (звалищах).

Таблиця 8.2.3

Тверді побутові відходи та їх компоненти, які захоронюються на об'єктах поводження з ТПВ	Номер рядка	Обсяги захоронення на полігоні (звалищі) – всього		у тому числі:			
				від початку експлуатації полігону (звалища)		за звітний період	
		м ³	т	м ³	т	м ³	т
А	Б	1	2	3	4	5	6
Змішані ТПВ	01	27759632,50	26730809,54	26409685,54	7010994,35	1349947,00	321124,04
Великогабаритні ТПВ	02						
Неперероблюваний залишок (несортований, некомпостований, піролізний, золошлаковий тощо)	03						
Відходи зеленого господарства	04	161337,52	33666,28	161337,52	33666,28		
Вуличний змет	05	12150,01	3040,50	12150,01	3040,50		
Будівельні відходи	06	179,78	42,73	179,78	42,73		
Промислові відходи 3 класу небезпеки	07	9997,50	2632,64	9997,50	2632,64		
Промислові відходи 4 класу небезпеки	08						
Інші	09						
Всього	10	27943297,31	26770191,69	26593350,35	7050376,50	1349947,00	321124,04

Перелік суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з побутовими відходами у Житомирській області станом на 01.01.2021 року.

Таблиця 8.2.4

№ п/п	Код згідно з ЄДРПОУ	Назва суб'єкта господарювання	Форма власності	Населений пункт**, на території якого суб'єкт господарювання надає послугу поводження з побутовими відходами, зокрема:		
				вивезення	перероблення	захоронення
1	2	3	4	5	6	7
1	03328327	Комунальне підприємство «Автотранспортне підприємство 0628» Житомирської міської ради	комунальне	м. Житомир, с. Тетерівка, с. Станишівка		м. Житомир
2	36549046	Приватне підприємство «Виробниче житлове ремонтно-експлуатаційне підприємство №4»	приватне	м. Житомир	м. Житомир сортування	м. Житомир
3	35533809	Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛНК»	приватне		м. Житомир*	
4	38797172	Приватне підприємство «КВЖРЕП №8»	приватне	м. Житомир		м. Житомир
5	32510836	КП «Армійське»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини
6	41568022	КП «Полісся»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини
7	31674885	Комунальне підприємство «Слава» по обслуговуванню комунальної власності села Липники Липниківської сільської ради	комунальне	с. Липники		с. Липники
8	24698873	Озерянський торфозавод філія державного підприємства «Житомирторф»	з часткою комунальної власності	смт. Миролюбів		смт Миролюбів

9	36115361	ПКП «Добробут»	комунальне	с. Поліське с. Рудня с. Ушомир с. Ковбасина с. Рудня Ушомирська		с.Поліське, с.Рудня, с.Ушомир, с.Ковбасина, с.Рудня Ушомирська
10	33555045	Гулянецьке комунальне підприємство	комунальне	с. Гулянка		с. Гулянка
11	24700185	КП «Червоненський селищний ринок»	комунальне	смт Червоне		смт Червоне
12	33168020	ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Спіка»	приватне	с. Глинівці		с. Глинівці
13	33341154	Комунальне підприємство «Народичікомунсервіс» Народицької селищної ради	комунальне	смт Народичі		смт Народичі
14	40569774	КП «Овруч» Овруцької міської ради	комунальне	м. Овруч		м. Овруч
15	34403525	КП «Коростишівський комунальник»	комунальне	м. Коростишів		м. Коростишів
16	4344386	Відділ благоустрою та житлово-комунального господарства Баранівської міської ради	комунальне	м. Баранівка		м. Баранівка
17	37572944	КП «Першотравенське»	комунальне	смт Першотравенськ		смт Першотравенськ
18	41342757	КП «Конкурент»	комунальне	смт Довбиш, смт Марянівка		смт Довбиш, смт Марянівка
19	35144258	КП «Фаянсовик»	комунальне	смт Кам'яний Брід		смт Кам'яний Брід
20	38395068	КП «Гранітне-комунгосп»	комунальне	смт Гранітне		смт Гранітне
21	34841924	Комунальне підприємство «Сервіс»	комунальне	смт Романів		смт Романів
22	25303925	Комунальне підприємство «Миропільське»	комунальне	смт Миропіль		смт Миропіль

23	36083673	КБП «Пулинський водоканал» Пулинської селищної ради	комунальне	смт Пулини		смт Пулини
24	13566750	ТОВ Олевське орендне підприємство теплових мереж»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ
25	35215119	ДП «Будпослуги №2» ПП «Будпослуги № 1»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ
26	34546838	Новобілокоровицьке багатогалузеве комунальне підприємство	комунальне	смт Нові Білокоровичі, смт.Бучмани		смт Нові Білокоровичі, смт Бучмани
27	41964025	КП «Райківське» Райківської сільської ради	комунальне	с. Райки		с. Райки
28	41908149	Комунальне підприємство «Благоустрій» Ємільчинської селищної ради	комунальне	смт Ємільчине с. Руденька		смт Ємільчине с. Руденька
29	34657972	Товариство з обмеженою відповідальністю «Полісся Екосфера»	приватне	м. Бердичів		м. Бердичів
30	36402607	КП «Благоустрій міста» Радомишльської міської ради	комунальне	м. Радомишль		м. Радомишль
31	32226306	Мале комунальне підприємство «Господарник»	комунальне	смт Ружин		смт Ружин
32	4344707	Відокремлений виробничий підрозділ «Господарник» Ружинської селищної ради	комунальне	смт Ружин с. Заріччя		смт Ружин
33	20417050	КП «Іршанське комунальне підприємство»	комунальне	смт Іршанськ		смт Іршанськ
34	30393828	Новоборівське житлово- комунальне підприємство	комунальне	смт Нова Борова		смт Нова Борова
35	35485609	Хорошівське житлово-комунальне підприємство	комунальне	смт Хорошів		смт Хорошів

36	41168224	Комунальне підприємство «Екоресурс» Малинської міської ради Житомирської області	Комунальне	м. Малин		м. Малин
37	32876007	Малинське комунальне підприємство «Благоустрій»	Комунальне	м. Малин		м. Малин
38	37808214	Товариство з обмеженою відповідальністю «Міськкомунсервіс»	приватне	м. Новоград-Волинський		м. Новоград-Волинський
39	03364889	Комунальне виробничо-господарське підприємство	комунальне	м. Коростень		м. Коростень
40	41255505	КП «Добробут»	комунальне	смт Брусилів		смт Брусилів
41	2718702198	ФОП «Коструба Андрій Миколайович»	приватне	смт Брусилів		смт Брусилів
42	36328136	КП «Добробут» Любарської селищної ради	комунальне	смт Любар		смт Любар
43	36899630	КП «Гарант»	комунальне	смт Попільня		смт Попільня
44	33662206	КП «Корнин»	комунальне	смт Корнин		смт Корнин
45	1528855	ПСП «Кам'янка»	приватне	с. Кам'янка		с. Кам'янка
46		ПП Згортюк Б.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
47		ПП Висловух І.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
48		ПП Краснодемський С.А.	приватне	с. Соколів Брід		с. Соколів Брід
49	32777234	Чуднівське міське комунальне підприємство	комунальне	м. Чуднів		м. Чуднів
50	34546877	КП «Черняхів-добробут»	комунальне	смт Черняхів		смт Черняхів
51	34283298	КП «Головино-добробут»	комунальне	смт Головино		смт Головино
52	37260069	КП Андрушівської міської ради «Андрушівка Благоустрій»	комунальне	м. Андрушівка		м. Андрушівка

Використання відходів, як вторинної сировини

На території Житомирської області впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів у містах: Баранівка, Бердичів, Коростишів, Радомишль, Новоград-Волинський, Олевськ, Житомир, Малин, Коростень; селища міського типу: Черняхів, Попільня, Ружин; селах: Наталівка (Новоград-Волинський район), Дружба, Новоозерянка, Журжевичі, Жубровичі, Олександрівка (Коростенський район).

Впровадження роздільного збирання побутових відходів (ТПВ) станом на 01.01.2021 року.

Таблиця 8.2.5

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців в населеному пункті, тис. чол.	Кількість населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів, тис. чол.	Відсоток населення охопленого роздільним збиранням побутових відходів, %	Рік впровадження роздільного збирання ТПВ	Об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. м ³ на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. м ³ на рік	Кількість контейнерів за видами окремих компонентів. Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо
1	м. Баранівка	11,8	3,15	27	2016	15,1	-	- контейнери металеві сітчасті для пластика -15 шт; - контейнери металеві фарбовані для скла -15 шт;
2	м. Бердичів	77	31,1	40,39	2015	10,3	2,1	Скло, пластмаса, папір, пакети «ТетраПак», батарейки.
3	м. Коростишів	25,7	8,7	33,85	2009	11,6	1,021	Скло, пластмаса, чорний метал, текстиль, папір, пакети «ТетраПак»
4	м. Радомишль	13,4	8,5	63	2014	2,3	0,08	35(ТПВ)/25 (скло,пет)
5	с. Наталівка	1,4	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)
6-12	м. Олевськ та 6 населених пунктів району (смт. Дружба, смт.	42	26,7	63,57	2013	53,7	20,5	Контейнерів - 8 Скло, пластмаса, чорний метал, папір,

	Новоозерянка, с.Журжевичі, с. Жубровичі, с. Варварівка, с. Рудня-Бистра)							
13	с.Олександрівка	0,5	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград- Волинський)
14	м. Коростень	66	29,8	45,2	2008	94,535	1,67	Папір 38од, скло 38од, пластик 38 од, батареїки.
15	м. Житомир	265,6	256,5	95	2012	450	12,1	Папір, полімер, скло, батареїки.
16	м. Новоград- Волинський	56,1	34,6	62	2009	54,6	5,1	8 конт. Пластик, скло,батареїки.
17	сmt Черняхів	9,5	5,7	60	2017	6,7	0,9	Пластик 4 конт
18	сmt Попільня	5,6	3,9	69	2017	3,8	0,4	6 контейнерів пластик
19	м. Малин	26,1	26,1	100	2018	39	6	32. Пластик, плівка, скло, папір, метал
20	сmt Ружин	4,78	0,652	13,6	2017-2018	2,396	0,124	5 (пластик)
			1,35	28,2	2017-2018	2,396	0,22	Пункт збору ТПВ (скло)

В області налічується 4 підприємства, які займаються переробкою та утилізацією відходів III класу небезпеки (поліетиленового та поліпропіленового виробництва) загальною потужністю 1,5 тис. т/рік та відходів IV класу небезпеки (паперової та картонної макулатури) – потужністю 154,5 тис. т/рік.

Таблиця 8.2.6

№ з/п	Назва підприємства або виробництва, адреса	Спеціалізація (види відходів, що утилізуються)	Потужність т /рік	Утилізовано відходів за звітний рік, т
1.	ТОВ «Жерок-Альфа», м. Житомир, вул. Промислова, 1/154. Утилізація відходів поліамідного, поліетиленового та поліпропіленового виробництва.	Відходи поліамідного, поліетиленового та поліпропіленового виробництва Київського науково-промислового об'єднання «Укрпластик» та ін.	1460	149,1
2.	ТОВ «Папір – Мал», м. Малин, вул. Гамарника, 2. Виробництво паперу туалетного, обгорткового та ін..	Паперова макулатура	54000	32892,7
3.	ТОВ «Житомирський картонний комбінат» м. Житомир, майдан Станішівський, 7	Паперова та картонна макулатура	90000	77772,817
4.	ТОВ «Паперова фабрика» м. Коростишів, вул. Паперова, 31	Паперова та картонна макулатура	9500-10500	7205,0

Перелік підприємств або виробництв,
які займаються збиранням відходів I-IV класів небезпеки.

Таблиця 8.2.7

Назва підприємства	Місцезнаходження
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВ "МАЛИНСЬКА ПАПЕРОВА ФАБРИКА-ВАЙДМАНН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ПРИХОДЬКА, БУД. 66
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВОДОКАНАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, М.РАДОМИШЛЬ, ВУЛ.МАЛА ЖИТОМИРСЬКА, БУД. 119
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ	М.КИЇВ, ПЕЧЕРСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ІНСТИТУТСЬКА, БУД. 9
КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БАРАНІВКА МІСЬКВОДОКАНАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., БАРАНІВСЬКИЙ Р-Н, М.БАРАНІВКА, ВУЛ.ЗВ'ЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 123
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ГОГОЛІВСЬКА, БУД. 4
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БУД-МАШ"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПОКРОВСЬКА, БУД. 48
ВИРОБНИЧИЙ КООПЕРАТИВ "ВЕРНІСАЖ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.СЕЛЕЦЬКА, БУД. 35
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВІКТОРІЯ-ЦЕНТР"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.БЕРДИЧІВ, ВУЛ.ЛОМОНОСОВА, БУД. 120/21
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОНВІ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КОРОЛЬОВА, БУД. 150-А
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МОНОЛІТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ Р-Н, С.НАТАЛІВКА, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 5
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВ'ЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ЖИТОМИРСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО "ПОЛІССЯ" ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ШЕВЧЕНКА, БУД. 18-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ " ЖИТОМИРВТОРРЕСУРСИ "	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ВІТРУКА, БУД. 2/144
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.НОВОГРАД- ВОЛИНСЬКИЙ, ВУЛ.Л'ЯНГУСА, БУД. 101
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАПІР-МАЛ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ГАМАРНИКА, БУД. 2
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МАЛИНВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ОГІЄНКА, БУД. 57
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВ'ЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ГОГОЛІВСЬКА, БУД. 4

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПОЛІССЯСПЕЦПАРТНЕР"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КООПЕРАТИВНА, БУД. 7
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ПОПІЛЬНЯНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ПОПІЛЬНЯ, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 2
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.БОГУНСЬКА, БУД. 50
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖЕРОК-АЛЬФА"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 1/154
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ, ВУЛ.ЛЯНГУСА, БУД. 101
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГАМА-ПЛАСТИК"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, С.ІРША, ВУЛ.ГАГАРИНА, БУД. 20
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТО-МИРСЬКИЙ Р-Н, С.ОЛІВКА, ВУЛ.ЗВЯГЕЛЬСЬКА, БУД. 12-Б
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ПОПІЛЬНЯНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ПОПІЛЬНЯ, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 2
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4-А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.БОГУНСЬКА, БУД. 50
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО НОВА"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., БАРАНІВСЬКИЙ Р-Н, М.БАРАНІВКА, ВУЛ.ІВАНА ФРАНКА, БУД. 104А
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БЕРДИЧІВКОМУНСЕРВІС"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.БЕРДИЧІВ, ВУЛ.ЧУДНІВСЬКА, БУД. 156
ФІЛІЯ "ЧУДНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЧУДНІВСЬКИЙ Р-Н, С.ТЮТЮННИКИ, ВУЛ.ЛОНСЬКОГО, БУД. 2
ФІЛІЯ "БИСТРИЦЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РУЖИНСЬКИЙ Р-Н, С.БИСТРИК, ВУЛ.МАТВІЙЧУКА, БУД. 5
ВИРОБНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ "АГРОФІРМА "ГОРОПАЇВСЬКЕ" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ХМІЛЬНИЦЬКЕ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЛЮБАРСЬКИЙ Р-Н, С.ГОРОПАЇ
ФІЛІЯ "РОМАНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РОМАНІВСЬКИЙ Р-Н, СМТ РОМАНІВ, ВУЛ.ПРОГРЕСІВСЬКА, БУД. 24
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (№71)"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.КОРОСТЕНЬ, ВУЛ.БЛОКОРОВИЦЬКЕ ШОСЕ, БУД. 4
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ГРАНТЕХ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТОМИРСЬКИЙ Р-Н, С.ДОВЖИК, ВУЛ.НЕСКОРЕНИХ, БУД. 22
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮНІКАМ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЖИТОМИРСЬКИЙ Р-Н, С.СТАРОШИЙКА

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЖИТОМИРСЬКИЙ КОМБІНАТ СИЛКАТНИХ ВИРОБІВ"	М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПРОМИСЛОВА, БУД. 10
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГРАНД ЛАЙТ"	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., КОРОСТИ-ШІВСЬКИЙ Р-Н, М.КОРОСТИШІВ, ВУЛ.БІЛЬШОВИЦЬКА, БУД. 59-А, ОФ. 1/16

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Державний екологічний контроль за транскордонним перевезенням відходів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацію/видалення із Жовтого та Зеленого переліків відходів», Наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 08.08.99 р. № 204 «Про затвердження Положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць».

За 2020 рік випадків несанкціонованого ввезення на територію України чи вивезення з території України відходів Державною екологічною інспекцією Поліського округу не зафіксовано.



Фото 8.2.1. Роботи на полігоні ТПВ, м. Житомир

8.4. Державне регулювання у сфері поводження з відходами

1. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

2. В області діє обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2020 роки, відповідні розділи включені до Національної стратегії управління відходами та регіонального плану управління відходами Житомирської області.

Згідно з дорученням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 21.10.2019 р. № 6684/2-19/42 «Про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів

захисту рослин» Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації узагальнено інформацію про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

Станом на 01.01.2021 р., на території області знаходиться 598,506 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню.

3. Рішенням обласної ради від 05.03.2020 р. № 1832, зі змінами від 25.06.2020 р. № 1903 затверджено кошторис витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2020 рік та передбачено фінансування коштів по програмі «Утилізація відходів» в розмірі 2 700 тис. грн.

Кошти передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення заходу забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, та розподіл:

1. Олевська міська ОТГ – 1 568 000 грн;
2. Овруцька міська ОТГ – 626 000 грн;
3. Народицька селищна ОТГ – 506 000 грн.

При цьому тільки Олеквською міською радою використано кошти на придбання металевих контейнерів та бочок на загальну суму 579,7 тис. грн. Залишки невикористаних коштів повернено до бюджету області.

Для розробки регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області та його стратегічної екологічної оцінки, передбачено кошти в сумі 1 300,00 тис. грн, 26.05.2020 р. на вебпорталі Уповноваженого органу з питань закупівлі, оприлюднено оголошення про проведення відкритих торгів - код національного класифікатора України ДК 021:2015 71320000-7. Послуги з інженерного проектування (Розробка регіонального плану управління відходами до 2030 року на території Житомирської області та його стратегічної екологічної оцінки), ідентифікатор закупівлі на PROZORRO UA-2020-05-26-008673-b.

У даний час закупівля перебуває в статусі «Кваліфікація переможця».

4. Відповідно до Постанови КМУ від 18 лютого 2016 року за № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи та її форми» за 2020 рік зареєстровано 438 декларацій про відходи.

5. Відповідно до Положення про електронний сервіс «Інтерактивна мапа Міністерства екології та природних ресурсів України» затвердженого наказом Мінприроди України від 23.01.2017 р. № 17, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24.05.2017 р. № 658/30526, Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації приймає електронні звернення заявників, які надходять з електронного сервісу «Інтерактивна мапа Міндовкілля» та надсилає для розгляду по суті до районних державних адміністрацій, голів міських, сільських, селищних рад, об'єднаним територіальним громадам тощо.

Станом на 01.01.2020 р., до Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації на електронний сервіс «Інтерактивна мапа Мінприроди України», надійшло 83 звернення. Із них: ліквідовано 75 сміттєзвалища; підтверджено заявниками на вебсайті Міндовкілля – 35 звернень; чекає на підтвердження заявниками про виконання – 40 звернень.

6. Проведена певна робота по виконанню Постанови КМУ від 3 серпня 1998 року № 1216 «Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів».

7. Проводиться робота по створенню реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1360 «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» Житомирської облдержадміністрації.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічні проблеми спричиняють небезпеку існування людини на усіх рівнях починаючи від локального і закінчуючи глобальним. Такі проблеми для України постають достатньо гостро, серед яких має місце сильна концентрація небезпечних виробництв, неефективне використання природних ресурсів, недостатня забезпеченість виробничих та контролюючих структур кваліфікованими фахівцями у вказаній галузі. Екологічна безпека розглядається як такий стан навколишнього природного середовища, при якому відбувається попередження погіршення екологічної обстановки та усунення небезпеки для життя і здоров'я людей.

Екологічну безпеку можна поділити на декілька видів:

- залежно від територіальних показників;
- залежно від способів забезпечення;
- залежно від об'єкта захисту.

Складовими екологічної безпеки є: екологічний аудит, моніторинг, прогноз розвитку екологічної ситуації, екологічний менеджмент тощо. Враховуючи вище викладене та відповідно до «Положення про Державну екологічну інспекцію Поліського округу», затвердженого наказом Державної екологічної інспекції України від 01.06.2021 року № 252, дане питання не відноситься до компетенції Інспекції.

9.2. Об'єкти що становлять підвищену екологічну небезпеку

Таблиця 9.2.1

№ з/п	Назва об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)
1	2	3	4
<i>Атмосферне повітря</i>			
1.	Бердичівське управління магістральних газопроводів (м. Бердичів)	Транспортування газу трубопроводами	Державний комітет нафтової, газової та нафтопереробної промисловості
2.	Філія Житомирський завод ізоляційних матеріалів «ОБІО»	Виробництво високоякісних теплозвукоізоляційних плит	Товариство з обмеженою відповідальністю
3.	ТОВ "Церсаніт Інвест"	Виробництво керамічних санітарно-технічних виробів	Товариство з обмеженою відповідальністю
4.	ПрАТ «Коростенський завод МДФ»	Виробництво МДФ, ХДФ, ламнату	Акціонерні товариства
5.	КП "Житомиртеплокомуненерго" (м. Житомир)	Виробництво та розподіл тепла	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети

<i>Відходи</i>			
1.	КП «Шляхрембуд», Новоград-Волинської міської ради (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
2.	Комунальне виробничо- господарське підприємство, м. Коростень (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
3.	КП «Екоресурс» Малинської міської ради, (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
4.	Радомишльське міське комунальне підприємство (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
5.	ТОВ «Полісся-Екосфера», м. Бердичів (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Підприємства України засновані фізичними особами
6	КАТП – 0628, м. Житомир (Полігон ТПВ)	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
7	КП «Коростишівський комунальник»	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
8	КП «Овруч» Овруцької міської ради	Оброблення відходів	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
<i>Водні ресурси</i>			
1	ТОВ «КЕС» м. Бердичів	Збирання очищення та розподілення води	Товариство з обмеженою відповідальністю
2	БУ №3 Житомирської КЕЧ р-ну, (смт. Озерне)	Оборона	Міноборони
3	Коростишівське МКП "Водоканал" (м. Коростишів)	Збирання очищення та розподілення води	Міські, районні у містах ради та їх виконавчі комітети
4	Макарівська КЕЧ р-ну	Оборона	Міноборони
5	МКП «Бердичівкомунсервіс»	Відведення талих та зливових вод на території м. Бердичів	Комунальна власність
6	КП «Джерело» Ігнатпільської сільської ради Овруцького району	Збирання очищення та розподілення води	Комунальна власність
7	КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської селищної ради Хорошівського району	Збирання очищення та розподілення води	Комунальна власність

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території

На 1 червня 2015 року в Житомирській області до зон радіоактивного забруднення постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 23 липня 1991 р. № 106 (з поточними змінами та доповненнями) «Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи», з урахуванням Закону України № 76-УТТТ від 28.12.2014 р., включено 371 населених пункти в 8 адміністративних районах області.

Кількість населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення, по районах, згідно адміністративно-територіального устрою, визначеним Постановою Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ

Таблиця 9.3.1.1

Район	Всього населених пунктів віднесених до зон радіоактивного забруднення	Зона відчуження	Зона безумовного (обов'язкового) відселення	Зона гарантованого добровільного відселення
Ємільчинський	52	-	-	52
Коростенський	319	7	63	249
Всього	371			

Кількість населених пунктів, визначених постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 23 липня 1991 р. № 106, віднесених до зон радіоактивного забруднення, по районах, згідно попереднього адміністративно-територіального устрою України

Таблиця 9.3.1.1

Район	Всього населених пунктів віднесених до зон радіоактивного забруднення	Зона відчуження	Зона безумовного (обов'язкового) відселення	Зона гарантованого добровільного відселення
Ємільчинський	44	-	-	44
Коростенський	27	-	1	26
Лугинський	39	-	4	35
Малинський	1		1	-
Народицький	76	4	36	36
Новоград-Волинський	8	-	-	8
Овруцький	129	3	19	107
Олевський	47	-	2	45
ВСЬОГО	371	7	63	301

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Загальна кількість об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі Державного спеціалізованого підприємства «Київський державний міжобласний спеціальний комбінат», на території області - 29, з них:

- пунктів зберігання відходів дезактивації (ПЗВД) - 28;
- пунктів складування відходів дезактивації (ПСВД) – 1.

Фахівцями ДСП «Київський ДМСК» у весінній період 2019 року проведено обстеження 7 пунктів зберігання відходів дезактивації в Лугинському районі, 2 ПЗВД в Олевському районі, 1 ПЗВД в Коростенському районі.

За результатами обстеження встановлено, що технічний стан об'єктів незадовільний: відсутня огорожа, ворота, водовідвідні канали, радіаційний стан об'єктів задовільний.

Останні регламентні роботи на об'єктах в Народицькому районі були виконані у весінній період 2015 року, в Овруцькому районі - в осінній період 2017 року. Під час обстеження об'єктів у цих районах встановлено, що технічний стан на 6 ПЗВД задовільний, 13 ПЗВД – незадовільний, що пов'язано з відсутністю огорожі та в'їзних воріт.

Усі 28 ділянок ПЗВД та 1 ділянка ПСВД мають радіоактивне забруднення, однак існуюча ситуація вважається задовільною, у зв'язку з тим, що параметри радіаційного забруднення поверхні об'єктів не перевищують раніше узгоджені Житомирською обласною СЕС «Рівні радіоактивного забруднення поверхні об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі ЦСЕ КДМСК Укр ДО «Радон».

Характеристика об'єктів

Таблиця 9.3.2.1

№ з/п	Назва району	Кількість ПЗВД/ ПСВД	За класифікацією відходів дезактивації		за розташуванням		
			Низько-активні радіо-активні	Радіо-активно забруднені	зона гарантованого добровільного відселення	зона безумовного (обов'язкового) відселення	зона відчуження
1.	Народицький	ПЗВД 11	9	2	2	9	-
2.	Овруцький	ПЗВД 8	5	3	1	4	3
3.	Лугинський	ПЗВД 7	5	2	4	3	-
4.	Олевський	ПЗВД 2	1	1	1	1	-
5.	Коростенський	ПСВД 1	даних немає	даних немає	1	-	-
	Всього:	29	20	8	9	17	3

9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

У відповідності до ст. 1 і ст. 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» до територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, в межах України належать території, на яких виникло стійке забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами понад доаварійний рівень, що з урахуванням природно- кліматичної та комплексної екологічної характеристики конкретних територій може привести до опромінення населення понад $1,0 \text{ м}^3$ в (0,1 бер) за рік, і яке потребує вжиття заходів щодо радіаційного захисту населення та інших спеціальних втручань, спрямованих на необхідність обмеження додаткового опромінення населення, зумовленого Чорнобильською катастрофою, та забезпечення його нормальної господарської діяльності.

Залежно від ландшафтних та геохімічних особливостей ґрунтів, величини перевищення природного доаварійного рівня накопичення радіонуклідів у навколишньому середовищі, пов'язаних з ними ступенів можливого негативного впливу на здоров'я населення, вимог щодо здійснення радіаційного захисту населення та інших спеціальних заходів, з урахуванням загальних виробничих та соціально-побутових відносин територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони.

Зона відчуження - це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році.

В Житомирській області до зони відчуження віднесено 7 населених пунктів Коростенського району загальною площею 217,6 га:

Народицька селищна рада - 103,4

1. с. Довгий Ліс - 6,6 га
2. с. Мотилі - 7,4 га
3. с. Нове Шарне - 76,6 га
4. с. Омельники - 12,8 га

Овруцька міська рада - 114,2 га

1. с. Деркачі - 26,3 га
2. с. Журба - 50,4 га
3. с. Липські Романи - 37,5 га

10. Промисловість та її вплив на довкілля

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

У 2020 році підприємства області реалізували промислової продукції на 47,1 млрд.грн.

73,7% у загальному обсязі реалізованої продукції займала продукція переробної промисловості. З видів діяльності переробної промисловості найбільше реалізовано продукції підприємствами з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (12,0 млрд. грн.), з виготовлення виробів з деревини, з виробництва паперу та поліграфічної діяльності (6,7 млрд. грн.), з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (5,7 млрд. грн.), машинобудування (3,3 млрд. грн.). Підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря реалізували 14,9% усієї промислової продукції (6,9 млрд. грн.), з водопостачання, каналізації, поводження з відходами - 1,3% (0,6 млрд. грн.).

Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності за 2019- 2020 роки

Таблиця 10.1

	2019		2020	
	тис. грн.	у % до підсумку	тис. грн.	у % до підсумку
Промисловість	45480471,6	100,0	47068902,3	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4212525,0	9,3	4741473,7	10,1
Переробна промисловість з неї	33557189,7	73,8	34703755,5	73,7
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	11514213,2	25,3	12038456,5	25,6
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів із шкіри та інших матеріалів	2031024,0	4,5	2077628,7	4,4
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	6507687,9	14,3	6708370,4	14,3
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-	-	-	-
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1142493,6	2,5	1290769,8	2,7
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	963531,0	2,1	1075695,6	2,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	5831789,9	12,8	5702056,9	12,1

Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2951756,9	6,5	2249462,2	4,8
Машинобудування	2313079,2	5,1	3283586,6	7,0

Попередні дані Головного управління статистики у Львівській області. Дані сформовані за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності підприємств формуються за однорідними видами економічної діяльності) із урахуванням розподілу даних структурних підрозділів підприємства, які розташовані в інших адміністративно-територіальних угрупованнях, ніж саме підприємство.

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Металургійна промисловість забруднює атмосферу і водойми викидами і скидами забруднених речовин. У повітря потрапляють окисли азоту, вуглецю, сірчаного ангідриду, пилю та інші шкідливі речовини. Вода, що використовується для охолодження, забруднюється дрібними частками та завислими речовинами, розчинниками, гідроокислами кальцію, нафтопродуктами, сульфатами, хлоридами, вуглеводами, фенолами, аміаком, ціанідами, родамінами, тощо. На цих підприємствах, як правило, є накопичувачі, в яких концентруються значні об'єми відходів виробництва і забруднених стічних вод.

10.2.2. Металургійна промисловість

Нині найважливішим напрямом науково-технологічного прогресу є створення і впровадження маловідходних технологій, які дозволяють не лише зменшити забруднення довкілля, а й підвищити ефективність металургійного виробництва.

Кольорова металургія створює більше проблем з організації безвідходного виробництва, оскільки в галузі спостерігається великий вихід відходів на одиницю продукції: у більшості галузей на 1 т металу витрачається 100-200 т руди (іноді навіть тисячі т). Відходи часто відзначаються великою токсичністю, містять сполуки сірки, миш'яку, сурми, селену, телуру тощо. В ряді випадків токсичними є і залишкові кольорові метали: свинець, цинк, мідь, кадмій, ртуть. Головним забруднювачем атмосфери у виробництві цинку, нікелю та міді є діоксид сірки. Якщо він не утилізується як сировина для виробництва сірчаної кислоти, забруднення атмосфери стає вагомим чинником виникнення в районі виробництва зони екологічного лиха.

Великі проблеми створюють і скиди стічних вод: у них спостерігається висока концентрація хлору, при виробництві нікелю - сульфату і хлориду натрію.

Під час електролітичного виробництва металів за технологією високотемпературного електролізу - утворюються як газоподібні, так і тверді відходи, які містять важкі метали, рідкоземельні елементи та їх сполуки.

З огляду на специфічний склад шлаків кольорової металургії одним із найперспективніших напрямів у вирішенні проблем їх використання є принцип комплексної переробки, що має три стадії:

- 1) попереднє вилучення кольорових і рідкісних металів;
- 2) вилучення заліза;
- 3) використання силікатних залишків шлаків для виробництва будівельних матеріалів.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Джерелом істотного забруднення довкілля є хімічна промисловість, яка поступається тут лише перед енергетикою, металургійним комплексом і автомобільним транспортом. Номенклатура продукції, що її випускає хімічна промисловість розвинутих країн, є вельми різноманітною. У світі використовується понад 300 тис. видів хімічних речовин і щорічно до них додається 1-2 тис. нових, 50 речовин виробляються в кількостях, що перевищують 1 млн т на рік, а 1500 речовин - 500 т на рік. Досі в довкілля надійшло близько 3 млн нових речовин і сполук, які невластиві біосфері; серед них є надзвичайно шкідливі для нормального функціонування живої клітини.

Хімічна промисловість належить до галузей, які споживають велику кількість сировини, води та енергії. Вона вирізняється складними багатостадійними процесами. Під час виробництва утворюється велика кількість побічної продукції, яка поки що не завжди може бути використана як вторинні ресурси, а накопичується у вигляді відходів. У багатьох випадках відходи вимагають повного знищення через їхню надмірну токсичність.

В основній хімічній промисловості найбільшу кількість твердих відходів дають виробництва мінеральних добрив і сірчаної кислоти. У виробництві мінеральних добрив головною є переробка фосфоритів та апатитів. У процесі їх збагачення утворюється велика кількість твердих відходів - нефелінових «хвостів» і пилу. Понад 90 % видобутку калійних солей також використовується як мінеральні добрива, а під час їх переробки та збагачення щорічно утворюються мільйони т твердих галітових відходів і сотні тисяч т глинисто-сольових шлаків. Тверді відходи сірчаної кислоти із сірчаного колчедану-піритні недогарки, пил і шлаки щорічно складаються сотнями тисяч.

Практично кожне підприємство хімічної промисловості є серйозним забруднювачем довкілля. Так завод штучного волокна викидає в атмосферу тисячі тонн метиленхлориду та ацетону за рік.

Всі хімічні виробництва належать до водомістких. Їх функціонування супроводжується утворенням великої кількості стічних вод із високим вмістом хлорорганічних сполук, кислот і лужних речовин, вуглеводневих сполук. Скидання їх безпосередньо у водойми та міську каналізацію нині заборонено.

Тому на території кожного хімічного підприємства чи поблизу нього утворюються великі шлаконакопичувачі, ставки-відстійники, де вміст токсичних речовин перевищує 100 гранично допустимих норм, і через це вони - самостійне джерело забруднення довкілля такими речовинами, як солі важких

металів, цианіди, органічні сполуки, які вже за концентрації 0,1-1 мг/л спричиняють отруєння мікроорганізмів або гальмують процеси ферментації.

Основним напрямом боротьби із забрудненням довкілля в хімічній промисловості є удосконалення існуючих і розроблення нових технологічних процесів.

10.2.4. Харчова промисловість

Внаслідок повільного введення в дію очисних споруд підприємства багатьох галузей харчової промисловості інтенсивно забруднюють водні джерела. Це передусім стосується підприємств цукрової, кондитерської, тютюнової та ефіроолійної промисловостей, які всі стічні води скидають без очищення, що веде до подальшого забруднення поверхневих вод.

За ступенем інтенсивності впливу харчової промисловості на навколишнє середовище (негативного впливу) серед об'єктів навколишнього середовища чільне місце посідають водні ресурси.

Найбільш водомісткими галузями є цукрова, консервна, спиртова, крохмало-патокова, пивоварна. В цих галузях середньорічні нормативні витрати води на одиницю переробної сировини становлять від 10 до 40 м³. Їх великі об'єми становлять значну небезпеку для навколишнього середовища. Причому самі по собі стічні води харчової промисловості не є токсичними, але, потрапляючи в озера, ставки і ріки, вони швидко виснажують запаси кисню, що викликає загибель мешканців цих водойм.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Основним забруднювачем навколишнього природного середовища є промисловість, тому екологізація всієї економічної діяльності є необхідною і обов'язковою.

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. Заходи екологізації спрямовані на зменшення або повну ліквідацію шкідливих відходів, що забруднюють довкілля.

Головний напрямок – це перехід до використання замкнених технологій, для яких характерна відсутність обміну речовин із зовнішнім середовищем. Важливим сучасним напрямком екологізації є утилізація, тобто повторне використання відходів. Найбільш важливий захід це регенерація первинних відходів. Є три шляхи, або напрямки:

- повернення відходів у той самий виробничий процес з якого його отримано;
- використання відходів в інших виробничих процесах;
- використання у вигляді сировини для інших виробництв.

Перехід України до екологічно збалансованого стійкого розвитку можна забезпечити шляхом формування відповідного фінансово-економічного механізму екологізації промислового виробництва, який забезпечить

накопичення, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів для вирішення екологічних проблем. В області постійна увага приділяється питанням мінімізації енергозатрат, енергозбереженню, використанню альтернативних джерел енергії, таких як солома, торф, відходи деревини для побутового використання.

Зменшення шкідливого впливу промислового виробництва вирішується за кількома напрямками:

1) шляхом удосконалення очищення шкідливих викидів і скидів від промислового виробництва, підвищення ефективності роботи очисних споруд, суворого дотримання нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище;

2) шляхом удосконалення технологічних процесів з метою очищення відходів виробництва, випуску екологічно чистої продукції;

3) шляхом зміцнення режиму екології;

4) шляхом запровадження маловідходної і безвідходної технології, заснованої на комплексному використанні природних ресурсів, при замкнутому циклі виробництва.

Загальні вимоги охорони навколишнього природного середовища в процесі господарювання повинні охоплювати всі стадії господарського процесу: до експлуатаційну, експлуатаційну і після експлуатаційну.

До експлуатаційна стадія включає розміщення об'єкта, проектування, будівництво, приймання в експлуатацію. Експлуатаційна передбачає дозвіл на викиди, встановлення нормативів викидів та лімітів використання природних ресурсів, контроль за виконанням відповідних правил. Після експлуатаційна стадія включає випуск продукції і розміщення відходів.

Екологічна безпека і охорона навколишнього середовища забезпечується шляхом нормування і лімітування, сплати екологічного податку, здійснення екологічного контролю.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

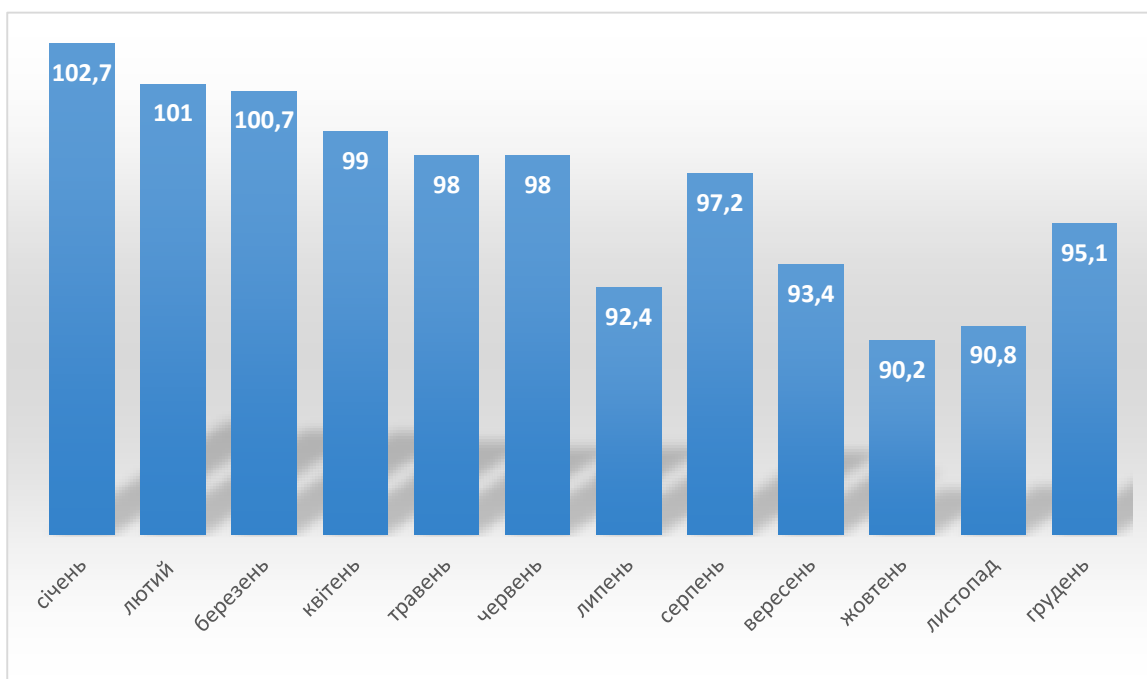
11.1 Тенденції розвитку сільського господарства

Діяльність агропромислового комплексу області, складовими якого є сільське господарство та харчова і переробна промисловість, направлена на збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, розширення виробництва органічної продукції, забезпечення продовольчої безпеки регіону та держави в цілому.

Обсяг сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств у постійних цінах 2016 року, відповідно остаточних статистичних даних, у 2020 році склав 26033,0 млн. грн.

Індекс сільськогосподарського виробництва у порівнянні до 2019 року склав 95,3 %. За цим показником область займає 13 місце в державі.

Динаміка обсягів сільськогосподарського виробництва у 2020 році
(у % до 2019)



У 2020 році індекс обсягу виробництва продукції рослинництва порівняно з 2019 роком становив 95,1 %, у т. ч. в аграрних підприємствах – 89,4 %, у господарствах населення – 102,9 %.

Загальний індекс споживчих цін у 2020 році до 2019 року склав 104,6 %, по Україні 105,0 %, у т.ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 103,6 %, по державі 104,9 %.

У 2020 році всіма категоріями господарств вирощено 2526,1 тис. тонн зерна, у тому числі зерна продовольчих культур одержано 821,0 тис. т (32,5 % загального обсягу), фуражних – 1705,1 тис. т (67,5 %). Серед зернових культур зросло у порівнянні до 2019 року виробництво жита на 14,4 %, вівса – 28,7 %, проса – 56 %, зернобобових – 36 %.

Сільськогосподарськими підприємствами вирощено 2145,9 тис. т зерна, що на 216,2 тис. тонн, або 9,2 % менше у порівнянні до 2019 року, господарствами населення – 380,2 тис. т (на 4,1 тис. тонн, або 1,1 % більше).

Урожайність зернових культур по всіх категоріях господарств у 2020 році становила 48,2 ц/га, що на 10,7 ц/га більше у порівнянні з 2019 роком. Сільськогосподарськими підприємствами у минулому році зібрано по 51,9 ц/га зернових та зернобобових культур, що на 13,6 ц/га менше показника 2019 року.

Аграріями області у 2020 році збільшено виробництво соняшнику на 6,6 %, картоплі – 10,9 %, овочів – 2,4 %.

У розрахунку на одну особу вироблено:

культур зернових і зернобобових – по 2102 кг, що менше у порівнянні до 2019 року на 153 кг, або 6,8 %;

цукрових буряків - 368 кг, що менше на 127 кг, або 25,6 %;

картоплі – 1476 кг (більше на 159 кг, або 12,1 %);

овочів - 336 кг (більше на 12 кг, або 3,7 %);

плодових та ягідних культур - 36 кг (менше на 3 кг, або 7,7 %).

Найбільшими агропромисловими підприємствами області є: ПАФ «Єрчики» і ПСП «Україна», які здійснюють господарську діяльність на території Житомирського (Попільнського) району; ПСП АФ «Світанок», здійснює господарську діяльність на території Бердичівського (Андрушівського, Бердичівського) і Житомирського (Попільнянського) районів; ТОВ «УкрАгроРТ» і ТОВ «Спіка» - на території Бердичівського (Андрушівського) району; ТОВ «АТК» - Бердичівського (Андрушівського, Бердичівського) і Житомирського (Чуднівського) районів; ТОВ «АСТ» - Бердичівського, Житомирського (Попільнянського, Ружинського, Радомишльського та Брусилівського) районів; ТОВ «Сігнет Центр» - Житомирського (Попільнянського, Ружинського) районів; ТОВ СП «Нібулон» - Житомирського (Ружинського, Чуднівського та Романівського) районів; ТОВ ПК «Зоря Поділля» у Житомирського (Ружинському) районі; ПрАТ «Райз-Максимко» і ТОВ «АФ Терещенка» Житомирського (Чуднівського) району; ТОВ «Коростишівземінвест» Житомирського (Коростишівського) району; ПП «Галекс Агро» Новоград-Волинського району; ТОВ ВП «Полісся» на території Коростенського (Овруцького, Малинського, Народицького) та Житомирського районів; СТОВ «Птахівник» і ПСП «Граніт» у Новоград-Волинському районі; ТОВ «АФ Брусилів» і ПП «Україна» Житомирського (Брусилівського) району; СТОВ «Мирославель-Агро» Новоград-Волинського (Баранівського) району; СТОВ «Ліщинське» Житомирського району.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1.Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Згідно статистичних даних обсяги внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами під посіви сільськогосподарських культур урожаю 2020 року склали 814,0 тис.ц (114,2 % до 2019 р.), в тому числі 564,0 тис.ц азотних, 112,0 тис.ц фосфорних, 138,0 тис.ц калійних. На 1 га

посівної площі внесено 127,0 кг д.р. мінеральних добрив. Площа удобрена мінеральними добривами становить 561,1 тис. га, або 87,3 % до посівної площі.

Всього під урожай 2020 року внесено 814,0 тис.ц. мінеральних добрив, 127,0 кг д.р. на 1 га, з них 0,75 тис.ц. під багаторічні насадження (123,0 кг д.р. на 1 га обробленої площі (76,0 кг д.р. на 1 га посівної площі).

Органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур внесено 461,9 тис. т (123,2 % до 2019 р.), на 1 га посівної площі 0,7 тонн. Частка удобреної площі становить 7,9 %.

11.2.2. Використання пестицидів

Згідно статистичних даних в Житомирській області в 2020 році сільгосп підприємствами закуплено та використано 873,2 тонн пестицидів, в тому числі: гербіцидів – 637,1 тонн, інсектицидів та акарицидів – 50,0 тонн, фунгіцидів та бактерицидів – 156,3 тонн, регуляторів росту – 27,6 тонн, інших засобів захисту - 2,2 тонн. На 1 га посівної площі внесено 1,4 кг пестицидів.

Зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів у 2020 році.

Таблиця 11.2.2.1.

№ з/п	Назва об'єктів зберігання ХЗЗР в розрізі населених пунктів, сільськогосподарських підприємств із зазначенням форми власності	Кількість складів	Стан складських приміщень				Всього тонн	Дані про пестициди, що зберігаються у складі, тонн			
			добрій	задовільний	Із них паспортизованих	Незадовільний		А Рідкі	Б Тверді	Охороняються (так)	Неохороняються (ні)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	16
1	Андрушівський	4				4	15,0				+
2	Бердичівський	7	1	3		3	17,575	2,2		+	-
3	Ємільчинський	9				9	9,1				+
4	Житомирський	4				4	16,0				+
5	Коростенський	12		8		4	35,74				+
6	Лугинський	7				7	23,6				+
7	Народицький	12		1		11	25,27		15,2		
8	Нов-Волинський	16	1	3		12	20,411			+	
9	Овруцький	15		3		12	55,08				+
10	Олевський	14	3			11	275,48				+
11	Попільнянський	1	1				7,0				+
12	Пулинський	9	1			8	69,3			+	-
13	Радомишльський	7				7	3,15				+
14	Хорошківський	5		2		3	14,1				+
15	Черняхівський	5				5	10,5				+
16	Чуднівський	1				1	1,2				
	ВСЬОГО	128	7	20		101	598,506	2,2	15,2		

З метою оновлення та актуалізації даних щодо кількості непридатних хімічних засобів захисту рослин головою Житомирської облдержадміністрації від 21.10.2019р. № 6684/2-19/42 доручено провести комплексну інвентаризацію

місце зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин. На виконання пункту 3 даного доручення Управління екології та природних ресурсів провело узагальнення оновленої інформації.

Відповідно до зібраних актів інвентаризації, відомостей від районних державних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад на території області знаходиться 598,506 тонн непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню (таблиця додається).

Умови зберігання більшості вказаних хімічних засобів захисту рослин не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам.

Рішенням обласної ради від 18.12.2019 за № 1730, із змінами затверджено кошторис витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2020 рік та передбачено фінансування коштів по програмі «Утилізація відходів» в розмірі 2700 тис. грн.

Кошти передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення заходу забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, та розподіл:

1. Олевській міській ОТГ – 1 568 000 грн;
2. Овруцькій міській ОТГ – 626 000 грн;
3. Народицькій селищній ОТГ – 506 000 грн.

Природоохоронні заходи управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації проводяться згідно календарного плану в межах затвердженого кошторису витрат обласного фонду, який затверджується сесією Житомирської обласної ради.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Житомирщина має більше мільйона гектарів надмірно перезволожених земель або 70 відсотків сільськогосподарських угідь. Саме тому, за рахунок державних вкладень у свій час було побудовано меліоративних систем на площі 425,4 тисячі гектарів. Сьогодні меліоративні землі складають четверту частину сільськогосподарських угідь, а це – 380 меліоративних систем.

Меліорація в Житомирській області поліпшила сільськогосподарські угіддя, перетворила несприятливі природні умови на оптимальні, які забезпечують підвищення родючості ґрунтів, отримання високих і сталих урожаїв сільськогосподарських культур шляхом застосування науково-обґрунтованих технологій, збереження та відтворення біологічного різноманіття і екологічну рівновагу в навколишньому природному середовищі.

11.2.4. Тенденція в тваринництві

У 2020 році індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з 2019 роком становив 96,0 %, у т.ч. в аграрних підприємствах – 108,7 %, господарствах населення – 93,1 %.

Виробництво основних видів продукції тваринництва за 2020 рік характеризується такими даними:

Таблиця 11.2.4.1.

	Усі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення		Частка господарств населення у загальному виробництві, %	
	2020р	2020р. у % до 2019р.	2020р	2020р. у % до 2019р.	2020р	2020р. у % до 2019р.	2020р.	2019р.
М'ясо (вирощування)	72,0	91,9	19,4	112,8	52,6	86,1	73,1	78,0
М'ясо (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), тис.т	84,5	96,0	22,8	112,3	61,7	91,1	73,0	76,9
Молоко, тис.т	506,0	97,8	119,7	105,4	386,3	95,6	76,3	78,0
Яйця, млн.шт	705,8	101,8	80,3	120,0	625,5	99,8	88,6	90,4

Господарствами всіх категорій порівняно з 2019 р. збільшено виробництво яєць на 12,3 млн штук, або на 1,8 %.

У сільськогосподарських підприємствах збільшено виробництво молока на 6,1 тис. тонн (5,2 %), продукції вирощування худоби і птиці у порівнянні з попереднім роком на 12,8% (2,7 тис. тонн), реалізацію худоби і птиці у живій вазі - на 2,5 тис. тонн (на 12,3 %).

У структурі реалізації худоби та птиці на забій частка великої рогатої худоби становила 29,2 % (у 2019р. – 30,0 %), свиней – 42,1 % (42,4 %), птиці свійської – 20,5 % (19,7 %).

Відношення загального обсягу вирощування худоби та птиці до реалізації тварин на забій у 2020 р. склало 85,2 % (у 2019р. – 89,0 %).

Середній надій молока від однієї корови у 2020 році по всіх категоріях господарств становив 4958 кг, що більше у порівнянні з 2019 роком на 338 кг, або на 7,3 %; у тому числі у сільськогосподарських підприємствах надосно на корову по 5540 кг молока та більше у порівнянні до 2019 року на 712 кг, або на 14,7 %; у господарствах населення в середньому від корови отримали по 4798 кг, що більше ніж у 2019 році на 235 кг, або 5,2 %.

У 2020 році вироблено на 1 особу за рік: м'яса (у забійній вазі) – 45,4 кг, молока – 421,0 кг, яєць - 587 штук.

За станом на 01.01.2021 чисельність сільськогосподарських тварин характеризується такими даними:

Таблиця 11.2.4.2.

Кількість голів на початок року	Усі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення		Частка господарств населення у загальному виробництві, %	
	на 01.01. 2021	2021 р. у % до 2020 р.	на 01.01. 2021	2021 р. у % до 2020 р.	на 01.01. 2021	2021 р. у % до 2020 р.	на 01.01. 2021	2021 р. у % до 2020 р.
Велика рогата	168,0	93,8	51,5	97,2	116,5	92,4	69,3	70,4
у т.ч. корови	97,8	96,1	23,5	100	74,3	94,9	76,0	76,9
Свині	135,5	107,0	61,6	149,5	73,9	86,5	54,0	67,5
Вівці та кози	21,5	94,7	2,5	69,9	19,0	99,5	88,8	84,1
Птиця всіх видів	7205,2	97,2	550,0	85,4	6655,2	98,3	92,4	91,3

Порівняно з 1 січня 2020 р. по області зросло поголів'я свиней на 10,2 тис. голів, або на 8,1%, у т. ч. у сільськогосподарських підприємствах зросло поголів'я свиней на 21,7 тис. голів (52,7%).

На початок січня 2021 р. населенням утримувалось 69,3% загальної кількості великої рогатої худоби, у т.ч. корів – 76,0%, свиней – 54,0%, овець і кіз – 88,8%, птиці свійської – 92,4%.

11.3. Органічне сільське господарство

Одним з основних і на часі затребуваних напрямів над яким працює агропромисловий комплекс області є – органічне виробництва.

Розвиток органічного виробництва можна назвати довгостроковою інвестицією, адже перехідний період та сертифікація потребують додаткових коштів та затрати часу. Проте прибуток в органіці – це всього лиш справа часу.

Житомирщина уже має відповідну історію розвитку органічного виробництва. Станом на 2021 рік на території області виробництво органічної продукції проводять 20 сільськогосподарських підприємств у різних галузях. Протягом останніх років зросла і кількість сертифікованих видів діяльності. Якщо у 2014 році це було лише рослинництво і тваринництво, то у 2020 році, окрім перерахованих, додалася переробка, заготівля дикорослих продуктів, експорт/імпорт та торгівля органічними продуктами. Це свідчить про збільшення обсягів органічного виробництва регіону та розширення ринків її збуту.

Основними характеристиками органічної продукції та її виробництва є: висока якість, свіжість, кращі смакові якості, екологічна безпека, збереження та підвищення родючості ґрунтів, підтримка та розширення біологічних циклів в системі ведення господарства та переробки, зведення до мінімуму забруднення навколишнього середовища, охорона водних ресурсів.

Яскравим представником органічної Житомирщини є приватне підприємство «Галекс-Агро» Новоград-Волинського району, де вперше в Україні реалізована повноцінна модель екосистеми, що поєднує землеробство і

органічне тваринництво. Це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів. В 2014 році у його складі введено в експлуатацію перше в Україні сертифіковане підприємство з виробництва органічної молочної продукції ТОВ «Органік Мілк», пізніше ще два – ТОВ «Органічний м'ясний продукт» та ФГ «Домашня курочка».

ТОВ «Дача Органік» – сільськогосподарське підприємство, яке спеціалізується на вирощуванні органічних курей на органічному землеробстві.

Ще однією гордістю регіону є підприємство, яке виробляє органічне морозиво – ПАТ «Житомирський маслозавод».

Враховуючи інтенсивний розвиток у світі ринку органічної продукції та маючи уже відповідний позитивний досвід в органічному виробництві, Стратегією розвитку Житомирської області на період до 2027 року визначено смарт-спеціалізацію регіону – інноваційне органічне сільськогосподарське виробництво та переробка його продукції.

Основна мета впровадження даного напрямку розвитку аграрного сектору – забезпечити ефективний розвиток екологічного та органічного виробництва продукції сільського господарства та харчової промисловості.

В області виробникам органічної продукції надається всіляке сприяння. Починаючи із 2016 року Програмою розвитку агропромислового комплексу Житомирської області передбачено фінансову підтримку для часткового відшкодування вартості витрат на сертифікацію відповідності виробництва органічної продукції сільськогосподарським підприємствам.



Фото 11.3.1. Продукція ТОВ «Органічний м'ясний продукт»

12. Енергетика та її вплив на довкілля

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2020 р. становив 96,0 млн кВт / год, теплоенергії – 1701,8 Гкал/год.

Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок в 2020 р. становила 195,3 тис. кВт, установлена теплова потужність – 2278,2 Гкал/год (таблиця 12.1.1).

Потужність і відпуск енергії за джерелами постачання енергії за 2020 рік

Таблиця 12.1.1

	Установлена електрична потужність, тис.кВт	Обсяг відпуску електричної енергії, млн. кВт год	Установлена теплова потужність, Гкал/год	Обсяг відпуску теплової енергії, тис. Гкал
Усього	195,3	96,0	2278,2	1701,8
у тому числі				
теплові електростанції	к-	к-	-	-
теплоелектроцентралі	к	к	к	к
атомні електростанції	-	-	-	-
вітрові електростанції	-	-	-	-
сонячні електростанції	155,5	82,8	-	-
гідроелектростанції	4,3	3,4	х	х
теплогенеруючі установки, котельні	х	х	2159,8	1625,3
інші енергогенеруючі установки	16,0	0,1	к	к

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

В 2020 році обсяг використання теплоенергії становив 1161972 Гкал, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) склали 778406 Гкал, у тому числі: промисловість – 619598 Гкал, сільське, лісове та рибне господарство – 104013 Гкал, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 102239 Гкал.

Обсяг використання електроенергії в 2020 році становив 1268438 тис. кВт год, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) 1133817 тис. кВт год, у тому числі: промисловість – 937519, сільське, лісове та рибне господарство – 65029, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 26244 (таблиця 12.1.2).

Використання теплоенергії та електроенергії за основними видами економічної діяльності в 2020 році.¹

Таблиця 12.1.2

	Теплоенергія, Гкал		Електроенергія, тис.кВт-год	
	обсяг використання теплоенергії - усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	обсяг використання електроенергії - усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Усього	1161972	778406	1268438	1133817
у тому числі				
сільське, лісове та рибне господарство	104013	103421	65029	64456
промисловість	619598	597082	937519	900143
будівництво	к	к	к	к
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	18351	18033	97922	97533
фінансова та страхова діяльність	к	к	к	к
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	71153	24827	40235	7959
освіта	202412	к	27414	231
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	102239	к	26244	408
інші види діяльності	32973	24563	62063	51390

¹ На виробничо-експлуатаційні та господарські потреби підприємств, установ, організацій без урахування обсягів відпущених населенню.

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог 3 акону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Структура витрат палива за напрямками використання у 2020 році (відсотків)

Таблиця 12.1.3

	Викори стано ¹	У тому числі			
		на перетворення в інші види палива та енергію	для неенергетичних потреб	кінцеве використання ¹	втрати при розподілі, транспортванні та зберіганні
Усього	100	26,8	2,4	67,4	3,4
Вугілля	100	56,0	-	44,0	-
Газ природний	100	28,7	-	64,4	к
Бензин моторний	100	к	-	100,0	-
Газойлі (паливо дизельне)	100	0,0	к	100,0	-
Гас	-	-	-	-	-
Мазути паливні важкі	100	к	к	к	-

Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі	100	-	100,0	к	-
Пропан і бутан скраплені	100	-	-	99,8	к
Дрова для опалення	100	53,4	-	46,6	-
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини	100	47,5	-	52,5	-
Стружка і тріска деревні	100	93,1	-	к	-
Інше тверде біопаливо рослинного походження	100	96,2	-	3,8	-

¹ Дані про використання палива на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби підприємств, організацій та установ, з урахуванням обсягів реалізованих населенню та роздрібного продажу через автозаправні станції.

Використання палива за окремими видами економічної діяльності у 2020 році

Таблиця 12.1.4

	Викорис- тано ¹	Частка використання за окремими видами економічної діяльності, %				
		сільське, лісове та рибне господарство	промисловіс- ть	будівниц- тво	транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	підприємства та організації інших видів діяльності
Усього, тис.т умов. палив	1223,9	9,7	37,0	1,1	3,4	48,8
у тому числі за окремими видами палива						
Вугілля, тис.т	9,3	к	34,1	-	к	58,6
Газ природний, млн.м ³	522,9	2,4	43,4	0,1	1,2	52,9
Бензин моторний, тис.т	44,5	8,9	7,0	1,0	0,5	82,6
Газойлі (паливо дизельне), тис.т	161,5	29,9	20,9	2,1	12,2	34,9
Мазути паливні важкі, тис.т	к	-	к	к	-	к
Гас, тис.т	-	-	-	-	-	-
Пропан і бутан скраплені, тис.т	44,5	10,7	9,0	0,5	3,1	76,7
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, тис.т	3,6	23,0	48,2	14,7	13,1	1,0
Дрова для опалення, тис.м ³ щільних	424,3	7,6	25,0	0,1	0,3	67,0

Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, тис.т	7,2	24,2	53,4	к	к	18,6
Стружка і тріска деревні, тис.т	116,8	14,1	83,2	-	-	2,7
Інше тверде біопаливо рослинного походження, тис.т	116,9	10,2	87,8	-	к	к

¹ Дані підприємств, організацій та установ про використання палива на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби, з урахуванням обсягів реалізованих населенню та роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Протягом минулого року підприємствами комунальної теплоенергетики проведено роботу з модернізації, технічного переоснащення, реконструкції теплових мереж, заміни котельного обладнання на суму 55,2 млн грн.

Середньозважена питома витрата умовного палива на відпущену теплову енергію склала 161,1 кг у п/Гкал, питома витрата електричної енергії становила 35,1 кВт год/Гкал.

З метою економії природного газу, зменшення частки газової складової у енергетичному балансі області, підприємствами теплоенергетики та установами бюджетної сфери вживаються заходи з переведення котелень на альтернативні види палива (відходи деревини, пелети, дрова, опалення електричною енергією).

За 12 місяців 2020 року твердопаливне котельне обладнання встановлено на 8 котельнях бюджетної сфери. Вартість робіт склала 2,96 млн грн., заміщено 0,2 млн м³ природного газу.

12.3. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.

Станом на 01.01.2021 року на альтернативне паливо переведено 55,3 % котелень від загальної кількості, які надають послуги з теплопостачання населенню, установам та організаціям бюджетної сфери та іншим споживачам.

Частка сумарної потужності котелень, працюючих на альтернативному паливі, становить 23 % до загальної потужності котелень регіону.

По мірі дорожчання паливно-енергетичних ресурсів все активніше знаходять використання нетрадиційні джерела електричної та теплової енергії на основі сонячних колекторів. Так, у 2020 році побутовими споживачами області змонтовано та прийнято в експлуатацію 447 одиниць приватних сонячних станцій, загальною потужністю генерації близько 12,3 МВт/рік.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Житомирської області.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Транспортна система області представлена залізничним, автомобільним, трубопровідним і повітряним транспортом. Провідними з них є залізничний і автомобільний. Загальна довжина залізниць у межах області становить 1125 км, у т. ч. електрифікованих 160 км.

Основні залізниці: Київ-Львів, Київ - Брест, Санкт-Петербург - Одеса, Овруч-Шепетівка та ін. Найбільші залізничні вузли: Коростень, Житомир, Бердичів, Новоград-Волинський, Овруч.

Автомобільний транспорт обслуговує переважно внутріобласні перевезення. Основні автомобільні шляхи: Київ - Житомир - Рівне, Санкт-Петербург - Житомир - Ізмаїл, Київ - Коростень - Ковель. Територією області проходить траса нафтопроводу "Дружба". У Житомирі є аеропорт.

Транспортний комплекс і зв'язок

Таблиця 13.1.1.1.

Наявність підприємств		
Залізничний транспорт		
Залізничних станцій	53	одиниць
Авіаційний транспорт		
Наявність: авіакомпаній	1	одиниць
аеропортів	2	одиниць
Автомобільний транспорт		
Підприємств (АТП)	138	одиниць
Виконують перевезення:		
пасажирські	24	одиниць
вантажні	84	одиниць
Наявність автомобільних доріг		
Дороги державного значення		
Міжнародні	630,4	км
Національні	192,2	км
Регіональні	282,1	км
Територіальні	520,3	км
Разом:	1625,0	км
Дороги місцевого значення:		
Обласні	1756,9	км
Районні	5184,6	км
Разом:	6941,05	км
Морський та річковий транспорт		
Підприємств	-	одиниць
Вантажних	-	одиниць
Пасажирських	-	одиниць
Порти: морські	-	одиниць
річкові	-	одиниць

Вантажні перевезення у січні-грудні 2020 року

Таблиця 13.1.1.1

	Вантажообіг		Перевезено вантажів	
	млн.ткм	у % до 2019 року	тис.т	у % до 2019 року
Транспорт	3983,0	89,4	18482,2	89,7
з нього:				
залізничний ¹	3520,8	94,9	15437,7	122,2
автомобільний	462,2	62,2	3044,5	38,1
авіаційний	–	–	–	–

¹ З урахуванням обсягів відправлених вантажів залізничним транспортом, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії "Південно-західна залізниця" АТ "Укрзалізниця".

Вантажообіг зменшився на 11,0% і склав 3,98 млрд. ткм. Основна частина перевезених вантажів (83,5%) та вантажообігу (88,4%) припала на залізницю. Автоперевезення вантажів склали 3,04 млн. т, що на 72,0% менше, ніж у 2019 році; вантажообіг становив 462,2 млн.ткм. (на 38,0% менше).

Обсяг перевезених вантажів за видами транспорту

Таблиця 13.1.1.2.

Рік	Залізничний*, тис. т	Автомобільний**, тис. т
2016	16085	39858
2017	18915	43366
2018	17338	43259
2019	13363	38992
2020	15963	43177

*- Обсяг відправлених вантажів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця».

** - З урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб.

У 2020 році залізничним та автомобільним транспортом області перевезено 59,14 млн. т вантажів, що на 13 % більше, ніж у 2019 році. Залізничним транспортом у 2020 році відправлено 15,96 млн. т вантажів, що на 19 % більше, ніж у попередньому році.

Автотранспортом області у 2020 році доставлено споживачам 43,17 млн. т вантажів, що на 10% більше 2019 року.

Кількість перевезених пасажирів за видами транспорту

Таблиця 13.1.1.3.

Рік	Залізничний*, тис	Автомобільний (автобуси)***, тис	Авіаційний***, тис	Трамвайний, тис	Тролейбусний, тис
2016	8877	66721	к	7589	36788
2017	2889	61356	к	7845	43994
2018	к	59361	к	7490	38957
2019	к	59310	к	7282	34593
2020	к	37566	к	4546	21338

*- Кількість відправлених пасажирів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд.

**_- з урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

***_- за даними Державної авіаційної служби України.

Символ (к) – Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Пасажирським транспортом області у 2020 році перевезено 1147,9 млн. пасажирів – на 4,2 % більше, ніж у 2019 році.

Автотранспортом області у 2020 році перевезено 37 млн. осіб – на 36 % менше, ніж у 2019 році. Електротранспортом у 2020 році перевезено 25,88 млн. осіб, в тому числі тролейбусами – 21,3 млн. осіб, трамваями – 4,5 млн. осіб, при цьому перевезення пасажирів тролейбусами і трамваями становило проти 2019 року 62,5 % та 61,7 % відповідно.

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автотранспорт є потужним джерелом викидів забруднюючих речовин, що значно погіршує умови розсіювання, створює їх високі концентрації в районах автомагістралей і прилеглих до них житлових забудов, де, як правило, проживає і працює значна кількість населення. Також функціонування транспорту створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та протікання паливно - мастильних матеріалів, призводить до утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє середовище та безпосередньо на людину.

У середньому при пробігу 15 тис. км на рік кожен автомобіль спалює 2 т палива і близько 26 – 30 т повітря, у тому числі 4,5 т кисню, що в 50 разів більше річних потреб людини.

Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

При цьому автомобіль приблизно викидає в атмосферу (кг/рік): чадного газу – 700, діоксиду азоту – 40, незгорілих вуглеводнів – 230 і твердих дрібнодисперсних часток (РМ) – 2 – 5.

Негативний вплив транспортних засобів на довкілля пов'язаний насамперед із викидами в атмосферу токсинів з відпрацьованими газами транспортних двигунів, а також дещо меншою мірою – із забрудненням поверхневих водних об'єктів, утворенням твердих відходів та несприятливим впливом транспортних шумів і вібрацій.

Найбільшим забруднювачем навколишнього середовища в транспортній галузі є автомобільний транспорт та інфраструктура автотранспортного комплексу: шкідливі викиди в атмосферу від автомобілів за обсягами в багато разів перевищують відповідний сукупний показник від усіх інших видів транспорту.

В останні роки спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту у зв'язку зі збільшенням його кількості.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для розв'язання екологічних проблем на *автомобільному* транспорті необхідно:

- забезпечити пріоритетність розвитку у великих містах України пасажирського транспорту загального користування на електротязі з послідовним скороченням автобусного сполучення;
- забезпечити жорсткіші екологічні нормативи щодо конструкції нових моделей автомобілів та двигунів;
- розробити та впровадити систему сертифікації автомобілів та двигунів на екологічну безпеку і контролю за їх відповідністю сертифікатам;
- розробити комплекс технологій, методик та технічних засобів для оцінки екологічної безпеки автомобілів при їх експлуатації;
- розробити комплекс технологій і технічних засобів для оцінки та захисту довкілля від забруднення у виробничих зонах автопідприємств.

Для розв'язання екологічних проблем на *залізничному* транспорті необхідно розробити:

- нормативні вимоги до рухомого складу щодо додержання екологічних нормативів;
- методики визначення шкоди, що її можуть завдати довкіллю підприємства залізничного транспорту;
- технології утилізації та ліквідації залишків нафтопродуктів та інших відходів;
- методи зменшення викидів у повітря сипких вантажів під час перевезення.

14. Збалансоване виробництво та споживання

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Економічна ситуація в сільському господарстві характеризується перш за все тим, що через обмеженість платоспроможності населення, значний монополізм у суміжних галузях, і особливо в переробній промисловості та торгівлі, а також великий обсяг імпорту, сільськогосподарські виробники не можуть підвищувати ціни на свою продукцію відповідно до збільшення витрат на виробництво.

Загальний індекс споживчих цін у 2020 році до 2019 року склав 104,6 %, по Україні 105,0 %, у т. ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 103,6 %, по державі 104,9 %.

Індекс сільськогосподарського виробництва у порівнянні до 2019 року склав 95,3 %. Виробництво м'яса (у живій вазі) у 2020 році проти 2019 року зменшилося на 3,9 %, молока - на 2,2 %, яєць на 1,7 %.

Згідно даних моніторингу роздрібних цін, проведеного органами

державної статистики, протягом 2020 року на споживчому ринку області відбулося зростання цін на такі види продукції:

- хліб з борошна першого ґатунку – на 12,1 % до 23,58 грн/кг;
- хліб з борошна житньо-пшеничного – на 8,3 % до 21,63 грн/кг;
- яловичину – на 5,1 % до 135,11 грн/кг;
- цукор – на 11,5 % до 15,99 грн/кг;
- рис – на 4,9 % до 23,61 грн/кг;
- яйця курячі – на 3,2 % до 17,90 грн/дес.;
- ковбаси варені I сорту – на 5,3 % до 101,23 грн/кг;
- молоко – на 1,9 % до 24,11 грн/л;
- сметану – на 3,6 % до 61,42 грн/кг;
- сир м'який – на 13,9 % до 96,08 грн/кг;
- олію соняшникову – на 1,97 % до 34,08 грн/л;
- крупу гречану – на 54,2 % до 33,07 грн/кг;
- макаронні вироби – на 7,85 % до 17,42 грн/кг.

Протягом вказаного періоду зменшилися ціни на:

- борошно пшеничне вищого ґатунку – на 5,9 % до 10,87 грн/кг;
- масло вершкове – на 0,6 % до 205,4 грн/кг;
- м'ясо птиці – на 9,1 % до 53,83 грн/кг;
- свинину – на 4,9 % до 104,98 грн/кг;
- сало – на 4,9 % до 57,05 грн/кг;
- картоплю – на 10,1 % до 10,57 грн/кг;
- капусту – на 54,5 % до 5,30 грн/кг;
- моркву – на 58,8 % до 6,70 грн/кг;
- буряк – на 58,7 % до 5,49 грн/кг;
- цибулю ріпчасту – на 52,4 % до 8,37 грн/кг.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Забезпечення сталого споживання – один з найбільших викликів на шляху до сталого розвитку людства. Сьогодні споживання в світі характеризується двома полюсами: значна частина людства перебуває за межею бідності, не будучи спроможною задовольнити навіть базові потреби, а інша охоплена хворобою конс'юмеризму – бажанням купувати дедалі більше товарів і послуг незалежно від реальних потреб. Так, частка сукупного приватного споживання, що припадає на найбагатшу п'яту частину людства, становить 76,6 %, тоді як найбідніша п'ята частина обмежується лише 1,5 %.

Водночас, населення країн з перехідною економікою (наприклад, Китаю та Індії), чий рівень добробуту значно зріс за останні десятиліття, наслідує споживацькі тенденції розвинених країн, купуючи все більше автомобілів, споживаючи дедалі більше м'яса, генеруючи більше відходів, а відтак збільшуючи навантаження на екосистеми.

В сучасний після кризовий період із ростом промислового виробництва стає зрозумілим, що гармонійне співіснування природи і технічно «озброєного» суспільства можливе лише за умови науково обґрунтованого компромісу між законами розвитку природи і законами розвитку людства. Одним з основних

чинників сталого розвитку України є її природні умови і ресурси.

Протягом тривалого часу економічний розвиток України супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів.

Погіршення стану, деградація і виснаження ресурсів довкілля зумовлені передусім такими чинниками, як недостатньо екологічно обґрунтоване використання природно-ресурсного потенціалу, відсутність комплексності у веденні господарської діяльності, в освоєнні та експлуатації територій і корисних копалин тощо.

У процесі господарської діяльності порушується генетична цілісність ландшафтів. До цього призводять екологічна незбалансованість структури сільськогосподарських угідь, ігнорування екологічної ємності та ерозійної стійкості ландшафтів під час їх використання, надмірна у багатьох регіонах країни розораність території, нераціональне ведення лісового господарства без урахування екологічних функцій лісів тощо.

Для істотного зменшення техногенного навантаження на довкілля, припинення процесів його деградації необхідно докорінно змінити існуючу практику господарювання.

Критерієм сталого розвитку повинен бути не приріст обсягів виробництва, а потенціал його зростання в умовах збереження та переходу до покращення якісних показників навколишнього природного середовища.

Соціально-економічний розвиток має ґрунтуватися на принципах врахування можливостей природних комплексів витримувати антропогенні навантаження і забезпечувати нормальне функціонування біосфери і локальних екосистем. Від цього вирішальною мірою залежать їх корисна продуктивність, якість і комфортність життєвого середовища, екологічне та економічне благополуччя населення того чи іншого регіону.

Основними завданнями у сфері екологізації є: – забезпечення переходу економіки на інноваційну модель розвитку; – структурна перебудова економіки шляхом прискорення розвитку високотехнологічних галузей, всебічний розвиток вітчизняних інформаційних технологій; – упровадження сталих економічних механізмів природокористування; – стимулювання впровадження екологобезпечних, енергетично ефективних та ресурсозберігаючих технологій; – розвиток технологій замкнутого циклу і технологій очищення, перероблення та утилізації відходів; – підтримка екологічно ефективного виробництва енергії, враховуючи використання відтворювальних джерел енергії та вторинних енергетичних ресурсів та ін.

Поширення несталих моделей споживання, поряд зі стрімким зростанням чисельності людства, є причиною не тільки екологічної, а й енергетичної та продовольчої криз, з якими вже сьогодні зіштовхнувся світ і які загрожують набути катастрофічних масштабів у майбутньому. Організації громадянського суспільства відіграють особливу роль у цьому процесі, адже саме їхня діяльність здатна сприяти поширенню в суспільстві нової моделі сталої (екологічно-дружньої) споживацької поведінки.

Слід зауважити, що хоч саме в комплексному підході до споживання і виробництва полягає ключ до успіху у забезпеченні сталого розвитку, аналіз

документів політики та практики впровадження сталому споживанню та виробництву у різних країнах свідчить про те, що сталому споживанню традиційно приділяється значно менше уваги, ніж сталому виробництву.

Водночас, таке викривлення здатне звести нанівець зусилля щодо зменшення навантаження на екосистеми, адже темпи зростання споживання можуть перевищити темпи підвищення екологічної ефективності продукції. Важливою умовою досягнення економічного зростання, побудови соціально та екологічно орієнтованої економіки є збереження та раціональне використання природних ресурсів, необхідних для забезпечення здорового та повноцінного життя населення шляхом впровадження екологічно чистих виробництв.

15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища

15.1. Національна та регіональна екологічна політика України

Реалізація екологічної політики на території області у 2020 році здійснювалась відповідно до Конституції України, Закону України від 25.06.1991 № 1264 «Про охорону навколишнього природного середовища», якими визначено політичні пріоритети та стратегічні напрями щодо реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Основними серед них є наступні:

- утвердження екологічної політики, як інтегрованого чинника соціально-економічного розвитку держави, з метою переходу до екологічно збалансованого розвитку;
- формування і впровадження екологічно збалансованої системи природокористування, зміни нераціональних моделей виробництва, еколого-інноваційної модернізації економіки України;
- поліпшення екологічного стану річок;
- збереження біотичної та ландшафтної різноманітності, розвиток природно-заповідної справи.

З метою реалізації національної екологічної політики, стабілізації екологічної ситуації, підвищення ефективності використання природних ресурсів на території області впроваджується ряд загальнодержавних та регіональних екологічних програм, серед яких - «Загальнообласна програма «Питна вода Житомирської області на 2006-2020 роки», «Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 року та прогноз до 2020 року», «Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки» та ряд інших.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Удосконалювати систему управління у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки можливо за допомогою наступних дій: загальних, які здійснюють законодавчі, виконавчі і правові органи, та спеціальних, які

здійснюються суб'єктами, що мають спеціальні повноваження відповідно до чинного законодавства.

До загальних дій належать:

1) законодавчо нормативного регулювання (формування й розвиток законодавчо-правової, нормативної сфер у галузі охорони довкілля; використання ресурсів навколишнього природного середовища; регулювання антропогенної діяльності тощо);

2) планування й прогнозування (розробка, затвердження, впровадження на практиці природоохоронних програм і проектів на основі системно-екологічного підходу; передбачення негативних та кризових ситуацій, планування природо-охоронних заходів у всіх галузях економіки);

3) організація і координування – організація всіх видів робіт з екологічного менеджменту на різних рівнях та в установах; організація виконання запланованих природоохоронних рішень та дотримання екологічних нормативів; погодження інтересів держави й бізнесу в галузі охорони довкілля. Управління у сфері охорони довкілля покладено на Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації;

4) контролювання, проведення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства організаціями незалежно від форм власності на всіх рівнях. Здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства на території області покладено на Державну екологічну інспекцію Поліського округу.

До спеціальних дій відносять:

1) розподіл і впорядкування навколишнього природного середовища та його ресурсів - планування, організація та контроль просторово-територіального устрою довкілля, виокремлення територій з особливим статусом охорони, надання об'єктів довкілля в оренду, лісовідновлення;

2) облік та статистична звітність – планування, ведення, оновлення, використання кадастрів природних ресурсів (сукупності кількісних, якісних та інших характеристик господарського, екологічного, правового стану природних ресурсів), формування і аналіз екологічної статистичної звітності;

3) нормування – розробка нормативів гранично-допустимих викидів і скидів та інших видів шкідливого впливу, обґрунтування значень гранично допустимої концентрації (ГДК) для об'єктів довкілля;

4) моніторинг – проведення спостережень, збір та обробка інформації про стан довкілля суб'єктами моніторингу довкілля. Нині, моніторинг довкілля на регіональному рівні здійснюється суб'єктами моніторингу довкілля, за своїми програмами і планами робіт, визначеними центральними органами виконавчої влади;

5) інформування громадськості, органів влади, суб'єктів бізнесу про стан навколишнього природного середовища, можливі ризики і загрози. Основними документами для інформування громадськості, що підлягають оприлюдненню, є Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області;

6) ліцензування – надання дозволів на здійснення певної діяльності: розвідка та експлуатація корисних копалин, економічно небезпечних видів діяльності;

7) стандартизація – розробка затвердження, гармонізація всіх видів нормативних документів, методик, термінології, значень ГДК тощо;

8) аудит – незалежна оцінка аудиторськими фірмами відповідності екологічного стану, діяльності, систем управління якості, систем екологічного управління екологічним вимогам та розробка рекомендацій щодо поліпшення всіх видів діяльності організацій, що мають вплив на навколишнє середовище;

9) маркетинг – організація і спрямування діяльності установи, пов'язаної з екологічно орієнтованим попитом на товари і послуги, що сприяють збереженню якісного та кількісного рівня довкілля протягом усього життєвого циклу, зниження навантаження на навколишнє природне середовище, діяльність зі збереження середовища існування людини, генофонду біосфери, екологічне маркування товарів.

Протягом останніх трьох десятиріч в Україні була сформована система управління природоохоронною діяльністю.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності:

- механізм сплати екологічного податку;
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
- державний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища у складі відповідних бюджетів.

Екологічний податок - це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

За рахунок надходжень екологічного податку в області створено і діє система фондів охорони навколишнього природного середовища. Фонди охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів є базовим механізмом державного фінансування природоохоронних заходів. Фонди створено з метою концентрації коштів і цільового фінансування заходів, пов'язаних з охороною довкілля.

Законом України від 28.12.2014 р. № 79-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» внесено зміни до Бюджетного кодексу України, відповідно до яких зарахування екологічного податку, які були основним джерелом наповнення фондів охорони навколишнього природного середовища, передані із спеціального фонду бюджету до загального, за рахунок чого збільшено базу доходів місцевих бюджетів.

У 2019 році підприємствами, організаціями, установами області за забруднення навколишнього природного середовища до спеціального фонду всіх бюджетів сплачено 13 572,2 тис. грн, з них:

- екологічний податок становить 11 741,5 тис. грн;
- інші надходження – 1 830,7 тис. грн.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Забороняється використання коштів природоохоронних фондів на заходи, не передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами).

15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Протягом 2020 року Управлінням державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області Державної екологічної інспекції Поліського округу проведено 755 ресурсних перевірок.

Перевірено 327 об'єктів державного нагляду. В результаті проведених перевірок та рейдів складено 1599 адміністративних протоколів, з яких 32 передано для розгляду в судові органи.

До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 1566 осіб. Сума накладених штрафів склала 365,408 тис. грн., стягнуто 324,447 тис. грн. Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 20638,048 тис. грн. в т.ч. нанесених невстановленими особами 12443,004 тис. грн. Пред'явлено до сплати 124 претензії на суму 8127,67 тис. грн., з яких стягнуто 89 на суму 1438,511 тис. грн. 46 матеріалів передано до правоохоронних органів.

1. Контроль за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів

По контролю за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів проведено 174 перевірки. До адміністративної відповідальності притягнуто 294 осіб на загальну суму штрафів 45,802 тис. грн., стягнуто 42,127 тис. грн. Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 323,154 тис. грн. По фактах самовільного водокористування суб'єктам господарювання пред'явлено 39 претензії.

2. Контроль за охороною атмосферного повітря

По контролю за охороною атмосферного повітря проведено 185 перевірки. До адміністративної відповідальності притягнуто 167 осіб на загальну суму штрафів 30,838 тис. грн., стягнуто 28,456 тис. грн. Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 2438,210 тис. грн.

3. Контроль за охороною та використанням земель та надр

По контролю за охороною земель та надр проведено 105 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 114 особи на загальну суму штрафів 34,917 тис. грн., стягнуто 24,404 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 2527,172 тис.

4. Контроль за поводженням з відходами і хімічними речовинами

У сфері поводження з відходами і хімічними речовинами проведено 213 перевірок. До адміністративної відповідальності притягнуто 234 осіб на загальну суму штрафів 58,169 тис. грн., стягнуто 64,847 тис. грн.

Розраховані та пред'явлені збитки: Чуднівська філія Державного підприємства «Житомирський лікєро-горілочний завод» (забруднення земельної ділянки) – 42,001 тис.грн. ГК «Папірник» (засмічення земельної ділянки)- 4,195 тис. грн.

За результатами позапланової перевірки КП «Шляхрембуд», а саме за фактом порушення правил експлуатації полігону ТПВ до сектору юридичного забезпечення передано матеріали перевірок для звернення до суду стосовно призупинення діяльності.

5. Контроль за охороною, захистом, використанням рослинних ресурсів

По охороні рослинного світу протягом звітного періоду до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 442 особи. Сума накладених штрафів склала 154,343 тис. грн., стягнуто 126,021 тис. грн.

По фактах пошкодження дерев та незаконних рубок розраховано збитки на суму 13770,505 тис. грн., в т.ч. 4982,578 тис. грн. нанесених невстановленими особами. До Баранівського відділення поліції передано 1 матеріал з ознаками кримінального правопорушення: розраховано збитки на суму 63,192 тис. грн. гр. Домашин Ю.Г. по факту незаконних рубок дерев вздовж узбіччя автодороги між населеними пунктами смт. Баранівка та смт. Довбиш (ст.65-1 КУпАП) ознаки ст. 246 ККУ.

Відкрито 1 кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 246 КК України (за результатами розгляду справи щодо незаконної порубки дерев на території Новобратської с/р, Малинського р-ну). Одна справа, а саме на суму 1356,456 тис. грн. – незаконна порубка дерев в лісовому масиві поблизу с. Цвіля Пулинського р-ну на території Куренської с/р передана до Житомирської обласної прокуратури. Пред'явлено до сплати 41 претензії на суму 2225,651 тис. грн.

6. Контроль за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу

По охороні тваринного світу протягом звітного періоду проведено 17 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства. Складено 183 адміністративних протоколів.

Сума накладених штрафів склала 28,782 тис. грн., стягнуто 28,224 тис. грн. Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 446,000 тис. грн. Розраховані збитки та пред'явлені збитки: ГО «НРО «МРК

«Полісся» - незаконне використання об'єктів тваринного світу – 466,000 тис. грн.

7. Контроль за охороною, використанням та відтворенням рибних ресурсів

Протягом звітнього періоду по охороні рибних ресурсів складено 158 адміністративних протоколів. Загальна сума накладених штрафів склала 12,557 тис. грн. стягнуто 11,368 тис. грн. Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 1113,007 тис. грн., в т.ч. 1107,975 тис. грн. нанесених невстановленими особами.

8. Інформація щодо перевірених об'єктів із переліку 100

До об'єктів із переліку 100 найбільших забруднювачів довкілля в Україні на території Житомирської області відноситься та здійснює господарську діяльність Коростишівський МКП "Водоканал". За результатами проведеної перевірки Коростишівського МКП "Водоканал" розраховані збитки, заподіяні державі внаслідок скиду недостатньо-очищених стічних вод становлять 91645,56 тис. грн.

9. У сфері використання об'єктів природно-заповідного фонду.

Протягом січня-грудня 2020 року державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Поліського округу проведено 4 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства про природно-заповідний фонд. За результатами проведених перевірок складено 7 протоколів про адміністративне правопорушення.

10. Аварійні забруднення об'єктів навколишнього природного середовища.

У звітному періоді аварійних забруднень об'єктів навколишнього природного середовища на території області не виявлено.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена рішенням Житомирської обласної ради від 21.12.17 № 880 обласна комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища на 2018 – 2022 роки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Програма спрямована на реалізацію державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних та економічних особливостей регіону.

Основною метою Програми є:

– поліпшення стану довкілля в області шляхом зменшення скидів забруднених стічних вод у водойми та негативного впливу промислових і побутових відходів на довкілля;

- забезпечення екологічної безпеки території області;
- охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища;
- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;
- мобілізація матеріальних та фінансових ресурсів;
- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;
- створення геосистеми моніторингу довкілля.

Досягнення мети Програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Перелік регіональних (місцевих) природоохоронних програм

Таблиця 15.4.1.

№ з/п	Назва програми	№ та дата прийняття	Кількість коштів у звітному році за програмою		
			виділено, тис. грн	фактично профінансовано, тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
1	Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і с/г угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 р. та прогноз до 2020 р.	Постанова Кабінету Міністрів України № 901 від 03.07.2006	У межах фінансового ресурсу	-	-
2	Програма реформування водопровідно-каналізаційного господарства у Житомирській області на 2012-2020 роки	Розпорядження голови обласної державної адміністрації № 48 від 14.02.2012	22918,9	-	-
3	Обласна програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2018-2022 роки	Рішенням сесії VI I скликання Житомирської обласної ради № 880 від 21.12.2017	У межах фінансового ресурсу	-	-
4	Програма проведення інвентаризації земель на території Житомирської області на 2020 рік	Рішення Житомирської обласної ради від 05.03.2020 № 1805	У межах фінансового ресурсу	-	-

Житомирській області на 2020 рік за бюджетною програмою КПКВК 2708070 „Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення” було передбачено асигнування у сумі 1 711, 1 тис. грн., які відповідно до паспорту бюджетної програми КПКВК 2708070 були призначені:

1. На утримання Житомирського обласного центру радіологічного контролю та виконанню заходів по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (Центр) – 660, 8 тис. грн.

2. На утримання Народницької районної спеціалізованої станції по догляду за землями зони безумовного відселення (Станція) – 1 050, 3 тис. грн. Кошти в 2020 році надійшли 100% до річного плану та були спрямовані на виконання природоохоронних заходів.

Кошти в 2020 році надійшли 100% до річного плану.

Спеціалістами Житомирського обласного центру радіологічного контролю по виконанню заходів з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС протягом 2020 року проводилася робота з організації радіологічного контролю сільськогосподарської та лісової продукції.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Обласна система моніторингу довкілля - це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля в Житомирській області, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Обласна система моніторингу довкілля (далі - система моніторингу) є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля, яка у свою чергу є складовою частиною національної інформаційної інфраструктури, сумісної з аналогічними системами інших країн.

Обласна система моніторингу довкілля - це відкрита інформаційна система, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів населення регіону; збереження природних екосистем; відвернення кризових змін екологічного стану довкілля і запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Створення і функціонування обласної системи моніторингу ґрунтується на принципах:

- узгодженості нормативно-правового та організаційно-методичного забезпечення, сумісності технічного, інформаційного і програмного забезпечення складових частин;

- інтеграції даних еколого-інформаційних систем Житомирської області;

- систематичності спостережень за станом довкілля та техногенними об'єктами, що впливають на нього;

- своєчасності отримання, комплексності оброблення та використання екологічної інформації, що надходить і зберігається в системі моніторингу;

- об'єктивності первинної, аналітичної і прогнозної екологічної інформації та оперативності її доведення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, засобів масової інформації, населення Житомирської області.

Метою створення обласної системи моніторингу, є підвищення ефективності управління екологічним станом області за рахунок:

- інтеграції екологічної та екологічно-значущої інформації, що надходить від суб'єктів моніторингу довкілля;
- аналізу екологічного стану довкілля та прогнозування його змін;
- підвищення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях;
- підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів у галузі охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів Житомирської області, ефективності їх здійснення;
- розвитку міжнародного співробітництва.

Основними завданнями системи моніторингу є:

- організація систематичних спостережень за станом складових довкілля;
- виявлення ступеня антропогенного впливу на довкілля та здоров'я населення, факторів та джерел такого впливу;
- виявлення зон підвищеної екологічної небезпеки;
- розробка критеріїв допустимих та критичних рівнів впливу на природне середовище;
- організація моніторингу відгуку біоти на антропогенний вплив;
- оцінка екологічного, економічного та естетичного збитків від техногенного та антропогенного навантаження;
- прогнозування стану довкілля та його змін;
- обґрунтування пріоритетів природоохоронної діяльності (обґрунтування та розробка природоохоронних управлінських рішень).

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», постанови Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації «Положення про обласну систему моніторингу довкілля» (далі - Положення) від 26.01.05 № 14.

В Положенні визначені суб'єкти обласної системи моніторингу довкілля, до яких належать:

- організації, що здійснюють координацію та контроль проведення природоохоронних заходів та природоохоронної діяльності у цілому на підвідомчій їм території, дотримання вимог природоохоронного законодавства і приймають управлінські рішення;
- організації, що здійснюють спостереження за станом навколишнього природного середовища та державний санітарний нагляд об'єктів, які спричиняють антропогенний вплив на довкілля.

Моніторинг довкілля мають здійснювати:

1. Управління екології та природних ресурсів Житомирської ОДА.
2. Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять Державного агентства водних ресурсів України.
3. Житомирська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України».
4. Комунальне підприємство «Житомирводоканал».

5. Житомирський обласний центр з гідрометеорології (ЦГМ).
6. ДУ «Житомирський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України».
7. Державна інспекція захисту рослин Житомирської області.
8. Комунальне підприємство Новоград-Волинської міської ради «Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства, м. Новоград-Волинський».
9. Міське КП «Бердичівводоканал», м. Бердичів.
10. КП «Комунальник» Овруцької міської ради.
11. ТОВ «Малиненергоінвест», м.Малин.
12. Комунальне підприємство «Водоканал», м.Коростень.
13. Поліський філіал Українського ордена «Знак пошани» науково - дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького» (УкрНДЦЛГА).
14. Банкотно-монетний двір Національного банку України, м. Малин.
15. Управління ДСНС України в Житомирській області.
16. Житомирське обласне управління лісового та мисливського господарства.
17. Житомирське обласне комунальне агролісогосподарське підприємство «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради.
18. Головне управління Держгеокадастру у Житомирській області.
19. Департамент містобудування, архітектури, будівництва та житлово-комунального господарства ЖОДА.
20. Державна екологічна інспекція Поліського округу.
21. ПрАТ «Біомедскло».
22. КП «Житомиртеплокомуненерго» Житомирської міської ради.
23. ПАТ «Житомирський комбінат силікатних виробів».

Основними завданнями суб'єктів системи моніторингу є:

- довгострокові систематичні спостереження за станом довкілля;
- аналіз екологічного стану довкілля та прогнозування його змін;
- інформаційно-аналітична підтримка прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів;
- інформаційне обслуговування органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також забезпечення екологічною інформацією населення області, зацікавлених установ і організацій.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17.11.2001 № 1551 «Про утворення міжвідомчої комісії з питань моніторингу довкілля», затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації від 05.03.09 № 59 «Положення про обласну міжвідомчу комісію з питань моніторингу довкілля у новій редакції та нового складу обласної міжвідомчої комісії з питань моніторингу довкілля».

Обласна міжвідомча комісія з питань моніторингу довкілля (далі - Комісія) є консультативно-дорадчим органом при облдержадміністрації для координації діяльності суб'єктів регіональної системи моніторингу довкілля, розгляду поточних питань, пов'язаних з проведенням моніторингу довкілля на основі

державної, регіональної та відомчих програм моніторингу довкілля.

До складу Комісії входять керівники (заступники) місцевих органів виконавчої влади, обласних установ, організацій та підприємств що є суб'єктами системи моніторингу довкілля Житомирської області. Для підвищення ефективності та контролю роботи обласної міжвідомчої комісії з питань моніторингу довкілля за напрямами моніторингу навколишнього природного середовища при обласній міжвідомчій комісії з питань моніторингу довкілля утворені постійно діючі секції:

- секція моніторингу атмосферного повітря;
- секція моніторингу поверхневих вод суші і підземних вод;
- секція моніторингу земельних ресурсів;
- секція контролю і поводження з відходами;
- секція моніторингу лісового фонду.

Комісія відповідно до покладених на неї завдань:

- аналізує і координує діяльність суб'єктів моніторингу та інших місцевих органів державної виконавчої влади щодо створення та функціонування системи моніторингу, здійснення заходів, передбачених регіональною програмою моніторингу довкілля в Житомирській області;

- готує та розглядає пропозиції щодо вдосконалення роботи системи моніторингу довкілля, взаємодії РІАЦ Житомирської області та суб'єктів моніторингу, нормативно-правової бази, впровадження результатів науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектно-конструкторських та технологічних робіт з питань створення, функціонування і вдосконалення системи моніторингу.

Управління екології та природних Житомирської обласної державної адміністрації відповідно до постанови КМУ від 30.03.1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» забезпечує організаційну інтеграцію суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля, методологічне і метрологічне забезпечення складових частин і компонентів системи, координацію дій щодо побудови системи моніторингу, оперативне управління інформацією системи.

На виконання наказу Мінекоресурсів України від 26.04.2007 р. № 218 Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації ведеться збір та узагальнення інформації від суб'єктів системи моніторингу НПС області. Постійно надають інформацію наступні суб'єкти моніторингу, а саме: Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять Державного агентства водних ресурсів України; Житомирський обласний центр з гідрометеорології; КП «Житомирводоканал»; КП «Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства» м. Новоград-Волинський; комунальне підприємство «Водоканал», м.Коростень; КП «Бердичівводоканал»; банкнотно-монетний двір Національного банку України, решта суб'єктів інформацію надають частково, або не надають взагалі.

Житомирська обласна державна адміністрація і Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації на балансі не мають обладнання, що використовується для забезпечення вимог постанови Кабінету Міністрів

України від 30.03.1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

Забезпечити виконання вимог законодавства щодо здійснення моніторингу довкілля суб'єктами на основі існуючої матеріально-технічної бази на належному рівні є проблематично. Адже в оснащенні аналітичних лабораторій і пунктів спостережень суб'єктів моніторингу значна кількість приладів є застарілими, що не дозволяє повною мірою ефективно контролювати вміст забруднювальних речовин. Потрібні, як нові прилади так і витратні матеріали, навчання персоналу. Скорочення фінансування за відомчими програмами моніторингу ускладнює отримання наявної інформації від деяких суб'єктів моніторингу.

Мережа спостережень за станом довкілля на території Житомирської області у 2020 році

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								грунти
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Житомирський ЦГМ, Центральна геофізична обсерваторія імені Бориса Срезневського	1 місто (2 ПСЗ)	0	6 водних об'єктів (8 пунктів, 14 створів)	0	0	0	0	0	Вміст важких металів – 1 місто (50 точок відбору)

15.6. Оцінка впливу на довкілля

З 18 грудня 2017 року введено в дію Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», прийнятий Верховною Радою 23.05.17 р. (№ 2059).

Закон впроваджує нову європейську модель процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) замість екологічної експертизи, передбаченої Законом «Про екологічну експертизу», що в свою чергу, втратив чинність.

Процедура ОВД спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Дотримання висновку про оцінку впливу на довкілля став обов'язковим для отримання дозволу на провадження господарської діяльності.

Процедура оцінки впливу на довкілля передбачає підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля, проведення його громадського обговорення, аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки трансграничного впливу, а також надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля.

Упродовж 2020 року, Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної адміністрації, 19 суб'єктам господарювання було видано висновки з оцінки впливу на довкілля щодо планованої діяльності на території Житомирської області.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Існування екологічного податку зумовлено необхідністю часткової компенсації негативного впливу на природу різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів. Екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу. Відтак, сума сплаченого екологічного податку повинна покривати витрати на фінансування заходів, необхідних для відновлення навколишнього середовища, відповідати сумі нанесеній навколишньому середовищу шкоди.

Держава зацікавлена у тому, щоб обсяги сплаченого екологічного податку збільшувались, оскільки податок є одним з джерел доходів бюджетів. При цьому, ціллю державної екологічної політики є зменшення забруднення навколишнього природного середовища. Для держави також важливо зберегти рівень ділової активності, отже зміни у екологічному оподаткуванні не повинні спричинити припинення або скорочення діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до Бюджетного кодексу України було визначено зарахування коштів від сплати екологічного податку та коштів від відшкодування збитків,

завданих порушенням природоохоронного законодавства до місцевих бюджетів.

В Бюджетному кодексі України з 2018 року внесено зміни щодо зменшення фінансування природоохоронних заходів за рахунок екологічного податку, зокрема:

- на **25%** зменшено зарахування до спеціального фонду обласних бюджетів екологічного податку. Відтепер до обласних бюджетів зараховується 30% (замість 55%), до державного бюджету – 45% (замість 20%). Зміни внесено до статей 29 та 69¹ Кодексу;

- до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25 %.

Крім важливої регулюючої функції, екологічний податок є вагомим джерелом бюджетних доходів.

В структурі екологічного податку платежі за викиди в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел становлять 40,6% , за розміщення відходів – 33,4%, за скиди забруднюючих речовин у водойми – 26,0% .

Відповідно до функцій екологічного податку надходження від його сплати повинні бути джерелом фінансування природоохоронних заходів, а його обсяги мають бути достатніми для реалізації заходів з компенсації шкоди, яку нанесли навколишньому природному середовищу забруднювачі. Відтак, держава зацікавлена, з одного боку, у максимізації надходжень екологічного податку, оскільки він є одним з джерел доходів бюджету, а з іншого, у мінімізації забруднень, які погіршують стан навколишнього природного середовища.

За 2020 р. фактично сплачено та надійшло до казначейства 20557, 2 тис.грн. екологічних платежів, в т.ч. до державного бюджету - 9250, 7 тис.грн., до місцевих бюджетів 5139, 3 тис.грн., до бюджету області – 6167, 2 тис.грн.

Одним із шляхів збільшення надходжень коштів від сплати збору за забруднення навколишнього середовища до загального фонду, це виявлення контролюючими органами, екологічною інспекцією та ДФСУ нових суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність без дозволу на викиди в атмосферне повітря та відповідно не сплачують податки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Еколого–економічний механізм природоохоронної діяльності діє з 1991 року з прийняттям Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності базується на:

1. Засадах платності за спеціальне використання природних ресурсів, забруднення та шкідливий вплив на довкілля.

2. Цільовому використанні коштів, отриманих від екологічного податку та платежів, на ліквідацію джерел забруднення і відновлення та підтримання природних ресурсів в належному стані.

Головним завданням економічного механізму природокористування і природоохоронної діяльності є:

1. Шляхом впровадження еколого-економічних інструментів стимулювати природокористувачів та забруднювачів до:

- раціонального та ощадливого використання природних ресурсів;
- зменшення енерго- і ресурсомісткості одиниці продукції;
- зменшення шкідливого впливу на довкілля.

2. За рахунок коштів, отриманих від екологічного податку та платежів, створити незалежне і автономне від державного та місцевих бюджетів джерело фінансування природоохоронних заходів та робіт.

Відповідно до Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” в Україні сформований економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності.

Найважливішими елементами економіко-правового механізму природокористування і природоохоронної діяльності в Україні стали:

- екологічний податок;
- збір за спеціальне використання природних ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, біологічних);
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля (водні ресурси, атмосферне повітря, земельні ресурси, рибні ресурси);
- система державного фінансування природоохоронних заходів (через державний та місцеві екологічні фонди).

Кошти фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватися тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, в тому числі наукових досліджень з цих питань, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Фінансування природоохоронної галузі за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища збільшилось, однак залишається значно меншим від необхідного.

Місцевою владою постійно проводиться організаційна та практична робота з питань ефективного планування та раціонального використання коштів на виконання природоохоронних заходів.

Обласний фонд охорони навколишнього природного середовища являється практично єдиним гарантованим джерелом фінансування природоохоронної діяльності. Проте, проведення більшості заходів потребує великих капіталовкладень, яких не вистачає, що не дозволяє фінансувати масштабні природоохоронні заходи.

Державна екологічна політика та державні фінансові ресурси мають бути направлені на запобігання та вирішення основних екологічних проблем у регіонах, з метою недопущення екологічних катастроф.

Надходження та використання коштів
обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис. грн.

Табл. 15.7.1.1.

№ п/п	Обсяг коштів	Рік		
		2018	2019	2020
1	Залишок коштів на початок звітнього періоду	8317,2	9737,5	11207,5
2	Надходження коштів у звітньому періоді – всього	11058,4	5988,6	2587,4
3	Використано коштів - всього	9638,1	4518,6	3964,4
4	Залишок коштів на кінець звітнього періоду	9792,2	11207,5	9830,5
5	% використання коштів (дані п.3 поділити на /(дані п.1+дані п.2)x 100)	50	28,7	28,7

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища, враховуючи рекомендації постійної комісії обласної ради з питань Чорнобильської катастрофи, екології та використання природних ресурсів і постійної комісії обласної ради з питань бюджету і комунальної власності Житомирська обласна рада рішенням чотирнадцятої сесії від 21.12.2017 за №880 затвердила обласну програму охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки.

Основною метою Програми є:

- поліпшення стану довкілля в області шляхом зменшення скидів забруднених стічних вод у водойми та негативного впливу промислових і побутових відходів на довкілля;
- забезпечення екологічної безпеки території області;
- охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища;
- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;
- мобілізація матеріальних та фінансових ресурсів;
- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіту населення;
- створення геосистеми моніторингу довкілля.

Ресурсне забезпечення Програми, тис. грн.

Таблиця 15.7.2.1.

Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання Програми	I етап виконання Програми			II етап (2020 - 2021 роки)	III етап (2021 - 2022 роки)	Всього витрат на виконання Програми
	2018 рік	2019 рік	2020 рік			
1	2	3	4	5	6	7
Обсяг ресурсів всього, в тому числі:	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
державний бюджет	-	-	-	-	-	-
обласний бюджет	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
районні, міські (міст обласного значення), бюджети об'єднаних територіальних громад	-	-	-	-	-	-
бюджети сіл, селищ, міст районного значення	-	-	-	-	-	-
кошти небюджетних джерел	-	-	-	-	-	-

У відповідності до затвердженого рішенням обласної ради кошторису витрат обласного фонду ОНПС на 2020 рік передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності на загальну суму 18756,7 тис.грн.

За 2020 року, управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації, як розпорядником коштів, виконано природоохоронних заходів на загальну суму 3964,4 тис.грн., що становить 34,8 % від запланованих.

Були профінансовані дві науково-дослідні роботи «Розроблення проектів створення об'єктів природно-заповідного фонду» та «Дослідження стану лісових рослинних комплексів природно-заповідного фонду Житомирської області та виявлення основних факторів, які загрожують їх існуванню» на загальну суму **190,0 тис.грн.**

Для Новоборівського психоневрологічного інтернату на закупівлю сміттєвих баків виділені кошти в сумі **24,5 тис.грн.** Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації придбані сміттєві баки та передані Новоборівському психоневрологічному інтернату.

З обласного фонду охорони навколишнього природного середовища кошторисом витрат в 2020 році спрямовано 300,0 тис.грн на інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності та зміцнення матеріально-технічної бази закладів освіти м. Житомира та Житомирської області, із них придбано товарів на загальну суму **234,4 тис.грн.** що становить 78,1 % від запланованих, а саме:

- для забезпечення навчального процесу дидактичним, роздатковим матеріалом та наочними посібниками, згідно заявок, КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради, навчальному закладу «Житомирська спеціальна школа" Житомирської обласної ради Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації, були придбані наочні посібники з природоохоронної тематики на загальну суму 10,4 тис.грн.

- для проведення щорічного екологічного квесту «Захисник природи», забезпечення навчального освітнього процесу в дошкільних закладах та закладі освіти Овруцькій Малій академії народних мистецтв та ремесел придбані та передані товари для образотворчого мистецтва на загальну суму 22,6 тис.грн.

- для зміцнення матеріально-технічної бази дошкільних навчальних закладів № 49, № 35 придбано інтерактивний комплект, пристрій для відображення інформації, проєкційний екран, акваріум на загальну суму 66,1 тис.грн,

- для КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради придбано та передано клітки для гризунів на суму 11,4 тис.грн. та модель анатомічного скелета на суму 12,9 тис.грн.

- для навчального закладу «Житомирська спеціальна школа" Житомирської обласної ради з метою можливості використання інноваційних методів формування екологічних знань вихованців, впровадження сучасних анімалтерапевтичних технологій для реабілітації дітей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень Управлінням екології за рахунок коштів фонду ОНПС придбано систему шкільного радіовузла «Теремок» на що спрямовані кошти в сумі 79,0 тис.грн.

- для Овруцької Малої академії народних мистецтв та ремесел задля підвищення ефективності навчального процесу для потреб відділень різьблення на дереві, художньо-обробленої соломки та живопису виділені кошти та придбано лобіковий верстат в сумі 32,0 тис.грн.

В 2020 році міським та селищним ОТГ Управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації перераховані кошти як субвенція з місцевого бюджету на здійснення природоохоронних заходів на загальну суму 5300,0 тис.грн, використані кошти по результатам року в сумі **2915,5 тис.грн.**, 55,0 % від запланованих, а саме:

- реконструкція самопливного існуючого колектора очищених стоків d=400 мм від очисних споруд до скиду в р. Ірша Іршанського ДКП - 1000,0 тис.грн. – кошти використані в повному об'ємі.

- технічне переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС в смт Романів Житомирської області - 1000,0 тис.грн., здійснено коригування проєктно-кошторисної документації, експертизи та роботи з технічного переоснащення КНС на суму 944,8 тис.грн., що становить 94,5 % від запланованих.;

- поліпшення технічного стану та благоустрій водойми (ставу) в смт Ємільчине Житомирської області - 600 тис.грн, - виконані роботи із

днопоглиблення та підготовки до встановлення габіонних конструкцій на суму - 290,9 тис.грн., що становить 48,5 % від запланованих.

- на забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин Овруцькій міській ОТГ – 626,0 тис.грн, Народицькій селищній ОТГ – 506,0 тис. грн та Олевській міській ОТГ – 1568,0 тис. грн., при цьому Олевською міською ОТГ використано коштів на придбання металевих контейнерів та бочок на загальну суму 579,7 тис.грн. залишки невикористаних коштів повернено до бюджету області.

На виконання заходів щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством на території Поліського державного заповідника (в т. ч. придбання матеріально-технічних засобів) Поліському природному заповіднику передбачено кошторисом субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів в розмірі **600,0 тис.грн.**- кошти використані в повному об'ємі.

Нагальною проблемою залишається забруднення річок, зокрема забруднення зворотними водами річки Гнилоп'ять м. Бердичева та р. Хомора в смт Першотравенськ.

Житомирською обласною державною адміністрацією, з огляду на зазначене, було підготовлено рішення шістнадцятої сесії VII скликання Житомирської обласної ради від 31.05.2018 № 1120 «Про звернення депутатів обласної ради до Міністерства екології та природних ресурсів України щодо будівництва очисних споруд у м. Бердичеві».

Данна проблема потребує постійного контролю з боку місцевих органів самоврядування та громадських організацій.

Природоохоронні заходи управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації проводяться згідно календарного плану в межах затвердженого кошторису витрат обласного фонду.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Екологічні стандарти і екологічне нормування - регулятор антропогенного навантаження на екосистеми. Завдяки встановленню екологічних норм і нормативів визначаються межі впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище і забезпечуються належні умови для існування людини.

Основа екологічного нормування складають:

- ГДК - гранично допустимі концентрації;
- ОБРВ - орієнтовно безпечні рівні впливу;
- ГДВ - гранично допустимі викиди (в атмосферу);
- ГДС - гранично допустимі скиди (у водні об'єкти);
- тимчасово погоджені викиди і скиди;
- ліміти використання природних ресурсів, викидів і скидів.

Норми (ГДК і ОБРВ) є єдиними для всієї території України.

Екологічні нормативи (ГДВ, ГДС) розробляють і вводять у дію державні природоохоронні органи, норми охорони здоров'я - інші уповноважені на те державні органи в межах своєї компетенції відповідно до природно-ресурсного законодавства.

Нормування якості навколишнього природного середовища повинне здійснюватись з метою встановлення граничних норм впливу антропогенної діяльності, що гарантують екологічну безпеку населення, збереження генофонду, забезпечують раціональне використання і відтворення природних ресурсів в умовах сталого розвитку господарської діяльності. Виходячи з цього, можна стверджувати, що екологічне нормування обмежує як сам вплив шкідливих факторів, так і фактори навколишнього середовища, які віддзеркалюють цей вплив, а також реакцію навколишнього середовища на нього.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Законом України від 07.02.2017 № 1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» (далі - Закон) внесено зміни до ст. 49 Водного кодексу України, в тому числі змінено орган, уповноважений на видачу дозволу на спеціальне водокористування.

З моменту набрання Законом чинності, а саме: з 04.06.2017 видача (відмова у видачі, переоформлення, анулювання) дозволів на спеціальне водокористування здійснюється територіальними органами Державного агентства водних ресурсів України, а повноваження облдержадміністрацій видавати дозволи на спеціальне водокористування припинено.

Територіальним органом Державного агентства водних ресурсів України у Житомирській області за 2020 рік видано 185 дозволів на спеціальне водокористування.

Державне регулювання у сфері охорони атмосферного повітря, головним чином, відбувається шляхом видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, а саме: встановлення умов та вимог до обладнання, технологічних процесів та дозволених обсягів викидів забруднюючих речовин і заходів щодо їх зниження.

За 2020 рік Управлінням видано 264 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, з них для другої групи - 57 дозволів, для третьої – 207.

З 2012 року, відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», зі змінами, прийом суб'єктів господарювання з питань отримання документів дозвільного характеру здійснюється через Центри надання адміністративних послуг.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи та її форми», суб'єкти господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких показник загального утворення відходів становить від 50 до 1000 умовних одиниць, щороку подають декларацію про відходи.

За 2020 рік Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації було розглянуто та зареєстровано 438 декларацій про відходи.

15.10. Екологічний аудит

Екологічний аудит в Україні проводиться з метою забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Відносини у сфері екологічного аудиту в Україні регулюються Законом України «Про екологічний аудит» та Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Екологічний аудит - це документально оформлений, системний, незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України.

Кінцевою метою екологічного аудиту є визначення відповідності сучасної екологічної ситуації екологічним стандартам, які б забезпечували оптимальний стан довкілля та безпеку життєдіяльності людини.

Об'єктами екологічного аудиту є: підприємства, установи та організації, їх філії та представництва чи об'єднання, окремі виробництва, інші господарські об'єкти.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою концентрації наукових знань та інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики:

- опрацюванням існуючих наукових знань та інформації на предмет їх прикладного використання для реалізації регіональної екологічної політики;
- проведенням наукових пошуків за відповідними напрямками та науковим опрацюванням природоохоронних проектів.

Науково-технічний прогрес за своїм визначенням - це розширення можливостей більш ощадливого використання природно-ресурсного потенціалу і його відтворення, екологізації суспільного виробництва та всієї людської життєдіяльності за умови впровадження технологічних та ресурсозберігаючих інновацій.

У 2020 році з метою ефективного використання наукового потенціалу і наукового забезпечення вирішення екологічних проблем області.

Екологічною проблемою області є проблема зберігання, утилізації та знешкодження відходів, що справляють негативний вплив на стан довкілля. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля: призводять до забруднення підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів, ведуть до зменшення сільськогосподарського виробництва.

Проблема негативного впливу відходів на навколишнє середовище є однією з найбільш болючих у регіоні. Щорічно обсяги накопичення відходів збільшуються, виникають несанкціоновані звалища, не вирішується проблема поводження з небезпечними відходами. У селищах та містах області всього нараховується 845 сміттєзвалищ та 6 полігонів для збирання і зберігання твердих побутових відходів. Площа, зайнята ними, складає близько 632 га.

Крім побутових відходів, значною проблемою є складування промислових відходів, а саме здійснення заходів з видалення та оброблення промайданчиків діючих та зупинених каменеобробних підприємств від твердих побутових відходів і перевезення, накопичення та розміщення цих відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері, із залученням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації та використання в будівельній та шляхобудівельній галузях.

Щорічно обласною державною адміністрацією при затвердженні кошторису витрат з обласного фонду навколишнього природного середовища виділяються кошти на проведення наукових досліджень .

Метою науково-дослідних робіт є розробка проектів створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території Житомирської області, обстежених у 2020 році, вивчення їх ландшафтних комплексів, рослинного та

тваринного світу, рідкісних видів флори і фауни, виділення пріоритетів охорони, розроблення охоронного режиму з метою удосконалення методів їх збереження та відтворення.

Екологічні проблеми України повною мірою торкнулись і Житомирщини. Більш того, найменші відхилення у природно-екологічному балансі цього краю негайно позначаються на екологічному стані інших регіонів країни.

Серйозною проблемою в питаннях поводження з відходами є приведення в безпечний екологічний стан міських звалищ побутових відходів. Звалища відходів в містах Житомирі, Бердичеві, Новоград-Волинському, Коростишеві, Малині експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон.

Вкрай необхідним є будівництво полігонів твердих побутових відходів в містах і селищах області. Розглядається питання щодо будівництва заводу по переробці відходів в м. Житомирі.

Актуальною для області є проблема знешкодження токсичних відходів – непридатних до застосування хімічних засобів захисту рослин.

Згідно з даними комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, проведеної районними державними адміністраціями спільно з органами місцевого самоврядування Житомирської області, на території області зберігається 598,506 т заборонених і непридатних до використання ХЗЗР, що підлягають знешкодженню (утилізації), та більша частина яких знаходиться у вкрай незадовільному стані.

Найбільший обсяг непридатних пестицидів накопичено на територіях Олевської (275 т), Овруцької (27 т) та Народицької (25 т) громад Коростенського району.

На сьогодні з усіх існуючих методів утилізації ХЗЗР найбільш ефективним є спалювання в спеціальних високотемпературних печах, обладнаних сучасними системами очищення димового газу та контролю за викидами і небезпечними рештками.

До 2015 року небезпечні відходи експортувалися в країни ЄС, які мають необхідні потужності для екологічно безпечного знищення ХЗЗР. Однак, у зв'язку із відсутністю законодавчого врегулювання порушеного питання, механізм транскордонного перевезення відходів у нас було заблоковано.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року № 1212 «Про внесення зміни до пункту 11 Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням», дозволено вивіз ХЗЗР за кордон для екологічно безпечної утилізації або здійснення такої утилізації в Україні (у разі наявності відповідних потужностей).

За орієнтовними підрахунками, на проведення усього комплексу робіт із знешкодження ХЗЗР на території Житомирської області необхідно близько 54 млн грн. Житомирський обласний фонд охорони навколишнього природного середовища без державної підтримки не в змозі самостійно здійснювати фінансування робіт з утилізації ХЗЗР, оскільки загальні річні надходження у фонд області становлять 5 – 6 млн грн.

Без державної підтримки, лише за рахунок коштів місцевих бюджетів та екологічних фондів, здійснити вищезгадані роботи неможливо, а стан зберігання ХЗЗР призводить до погіршення санітарно-епідеміологічної ситуації та зростання соціальної напруги серед населення області.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

У своїй діяльності з екологічного інформування громадськості Управління керується положеннями Орхуської конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Законом України «Про інформацію» та іншими законодавчими і нормативними документами. Населення зверталось до управління переважно по питаннях стану навколишнього природного середовища в області та окремих його ресурсів (вода, земля, атмосферне повітря). Необхідна інформація з зазначених питань надавалась, як в письмовій так і в усній формі, в залежності від запиту. Екологічні матеріали також розміщені на сайті управління <http://ecology.zt.gov.ua>.

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

В області зареєстровано біля тридцяти громадських організацій екологічного спрямування. Всі вони функціонують по мірі своїх можливостей. Наводимо основні та діючі у табличному варіанті (таблиця 15.12.1)

**Громадські організації, що діють на території області
(загальнодержавні, місцеві)**

Таблиця 15.12.1

№ з/п	Організації	Юридична адреса
1	2	3
1	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЗООЗАХИСНА ОРГАНІЗАЦІЯ «АДАПТАЦІЯ ТА ДОПОМОГА БЕЗПРИТУЛЬНИМ ТВАРИНАМ»	11500, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ, М. КОРОСТЕНЬ, ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО, БУДИНОК 33, КВ. 53
2	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «СПІЛКА РИБОЛОВІВ «АВРОРА» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ»	10006, М. ЖИТОМИР, ПРОВ. ПЕТРА БОЛБОЧАНА, БУД. 7
3	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «СПІЛКА РИБАЛОК-ЛЮБИТЕЛІВ «ЧИСТІ СТАВИ»	13453, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ, АНДРУШІВСЬКИЙ РАЙОН, С. МАЛА П'ЯТИГІРКА, ВУЛ. ЦЕНТРАЛЬНА, 41
4	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЗОО- ДОЗОР»	10019, М. ЖИТОМИР, ВУЛ. ІВАНА ГОНТИ, БУД. 85
5	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «КОРНИНСЬКА ГРОМАДА-НАШ ДІМ»	13514, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ, ПОПІЛЬНЯНСЬКИЙ РАЙОН, СМТ КОРНИН, ВУЛ. ШКІЛЬНА, БУД. 9, КВ.3
6	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЗООЗАХИСТ ЗВ'ЯГЕЛЬ»	11702, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ, М. НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ, ВУЛ. ЛЕВЧЕНКА, БУД. 6, КВ. 3
7	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЧНА ВАРТА ЖИТОМИРЩИНИ"	11600, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.МАЛИН, ВУЛ.ВОЛОДИМИРСЬКА, БУД. 28, КОРП. А, КВ. 8
8	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ"	12201, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, М.РАДОМИШЛЬ, ВУЛ.ТОЛБУХІНА, БУД. 12, КВ. 25
9	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОСВІТ"	12201, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., РАДОМИШЛЬСЬКИЙ Р-Н, М.РАДОМИШЛЬ, ВУЛ.КОРОЛЬОВА, БУД. 40
10	"ОБЛАСНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ	12101, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ХОРОШІВСЬКИЙ Р-Н, СМТ ХОРОШІВ, ВУЛ.ЩОРСА, БУД. 21
11	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА МОЛОДІЖНА ГРОМАДСЬКА	10025, М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ХЛІБНА, БУД. 27

	ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЧНА НАГЛЯДОВА РАДА"	
12	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "НАШ ЕКОЛОГІЧНИЙ СВІТ"	10029, М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ДОМБРОВСЬКОГО, БУД. 50
13	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	10014, М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.КАФЕДРАЛЬНА, БУД. 4А
14	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ГРОМАДСЬКИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ УКРАЇНИ"	10003, М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ПЕРЕМОГИ, БУД. 29, ОФ. 1
15	ЖИТОМИРСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ОСЕРЕДОК ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ПРАВОЕКОЛОГОЗАХИСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ "ЗЕЛЕНИЙ ТРИЗУБ"	10001, М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, МАЙД.ПЕРЕМОГИ, БУД. 5/1, КВ. 59
16	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ З ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ"	10004, М.ЖИТОМИР, БОГУНСЬКИЙ Р-Н, ПРОВ.1 СОСНОВИЙ, БУД. 9
17	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ЖИТОМИРСЬКА МІСЬКА ПРАВОЕКОЛОГІЧНА ЗАХИСНА АСОЦІАЦІЯ "ЗЕЛЕНИЙ ТРИЗУБ"	10014, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ЧЕРНЯХОВСЬКОГО, БУД. 1, КВ. 15
18	МІСЬКА ДИТЯЧА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЧНИЙ КЛУБ "ЕКОС"	10009, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ВІТРУКА, БУД. 49, КВ. 98
19	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "СПІВДРУЖНІСТЬ ЕКОЛОГІЇ ЛЮДИНИ "ЕКОМІР"	10001, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "СПІВДРУЖНІСТЬ ЕКОЛОГІЇ ЛЮДИНИ "ЕКОМІР"
20	ГРОМАДСЬКЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ "ПРОЛІСОК"	10024, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ПРОЇЗД АКАДЕМІКА ТУТКОВСЬКОГО, БУД. 10
21	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ АЛЬЯНС"	10008, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.ШЕВЧЕНКА, БУД. 35 А, ОФ. №2
22	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ УКРАЇНИ"	10008, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.БОРИСА ТЕНА, БУД. 84-А
23	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО ПОЛІССЯ"	10001, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ВУЛ.МАНУЇЛЬСЬКОГО, БУД. 4, КВ. КВАРТИРА 69

24	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "АСОЦІАЦІЯ МОЛОДИХ ЕКОЛОГІВ"	10007, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, КИЇВСЬКЕ ШОСЕ, БУД. 131, 302
25	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО-ФОНД"	10001, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, ПРОВ.ВОКЗАЛЬНИЙ, БУД. 12, КВ. 39
26	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЧНА САМООБОРОНА"	10014, М.ЖИТОМИР, КОРОЛЬОВСЬКИЙ Р-Н, НОВИЙ БУЛЬВАР, БУД. 4
27	ГРОМАДСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЗЕЛЕНИЙ СВІТ ЛУГІНЩИНИ"	11301, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., ЛУГІНСЬКИЙ Р-Н, СМТ ЛУГІНИ, ВУЛ.ПАВЛОВА, БУД. 24А
28	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ДРЕВЛЯНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА РАДА МІСТА КОРОСТЕНЯ"	11500, ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М.КОРОСТЕНЬ, ВУЛ.1 ТРАВНЯ, БУД. 3, КВ. 27

* За даними Центрально-Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції у Житомирській області

15.12.1. Діяльність громадських рад, об'єднань, тематичних робочих груп і мереж

У 2011 році була створена Громадська Рада неурядових громадських організацій при обласній державній адміністрації, в тому числі, сектор з питань екології та природокористування.

Громадська Рада працює з метою розширення участі громадськості у процесах прийняття екологічно важливих рішень, у формуванні громадянського суспільства. Члени Г ромадської Ради та організації, які вони представляють завжди спільно вирішують нагальні проблеми охорони довкілля в межах нашої області. Постійно відбувається громадське обговорення проектів законів, постанов Уряду.

15.13. Екологічна освіта та інформування

Екологічна освіта в області та й загалом в Україні відіграє дуже важливу роль, адже запорукою чистого довкілля є освіченість людини, а також правильне ставлення до природи, збереження її благ. Лише відповідальне споживання та раціональне використання природних ресурсів може гарантувати нам чисте і здорове майбутнє.

Основною метою освітньої діяльності КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР є формування екологічної свідомості у школярів та якісно нового стереотипу поведінки стосовно довкілля у повсякденному житті. Основні вимоги – це навчання повинне бути цікавим для дітей та бажаним.

Для забезпечення неперервної екологічної освіти і виховання в області створена система в якій діють 4 позашкільні заклади еколого-натуралістичного спрямування, 4 еколого-натуралістичні центри на громадських засадах, 685 еколого-натуралістичних об'єднань і клубів, 315 екологічних стежок, 132 колективів екологічної просвіти, 32 шкільних лісництва.

В області налічується 23 гуртка зоолого-тваринницького напрямку, в яких займається 484 вихованців. Це гуртки таких профілів: юні зоологи, юні орнітологи, юні акваріумісти, юні кінологи, любителі домашніх тварин, юні бджолярі, юні кролівники, основи біоетики. При закладах загальної середньої та позашкільної освіти області діє 223 живих куточків.

У 2020 році 32 шкільних лісництва та 20 гуртків юних лісівників Житомирщини активно працювали з метою примноження, відтворення та збереження лісових ресурсів. Школярі області доглядають понад 8,7 тис. га лісу, закріпленого за шкільними лісництвами. Члени шкільних лісництв опановують ази лісівничої справи, вчаться застосовувати набуті знання на практиці, ефективно співпрацюють з лісовими господарствами Житомирщини. Юні лісівники щорічно висаджують ліс на площі понад 200-250 га та проводять догляд за лісовими культурами на площі близько 50-70 га. На закріплених територіях вони доглядають за мурашниками, підгодовують тварин взимку, щорічно





виготовляють та розвішують біля 3-4 тисяч штучних гніздівель для птахів. В області було створено 24 нових шкільних сади.

У рамках проведення акції «Майбутнє лісу в твоїх руках» юні лісівники висадили саджанці сосни звичайної на площі 0,6 га.

У закладах освіти Житомирщини діють 315 екологічних стежок. Активно використовується в освітньому процесі екологічна стежка

комунального закладу позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради, яка містить 13 зупинок: альпійські гірки, басейн, дендрарій, зелена аптека, сиренгарій, пташине містечко, бабусина грядка, плодовий сад, сад каміння, зимовий сад, зоологічна, акваріумний всесвіт, зелений клас. В умовах екологічної кризи особливо актуальним є формування екологічної свідомості та екологічної культури у дітей.

Екологічна стежина дає можливість забезпечити значний діапазон освітньо-виховного впливу на дитину: від розвитку розумових здібностей до морально-естетичного виховання, від формування навичок трудової діяльності до розвитку естетичних смаків.

Одним з напрямків екологічної освіти та виховання в рамках природоохоронної освіти є розвиток лідерських навичок учнівської молоді. Адже діти, які цікавляться охороною довкілля та беруть участь у спеціальних навчаннях, дослідницьких проектах та природоохоронних акціях повинні вміти бути переконливими та вести за собою інших.

У зв'язку з пандемією Covid-19 обласні заходи відбувалися в онлайн режимі. Так, протягом жовтня 2020 р. було проведено обласний етап Всеукраїнського конкурсу колективів екологічної просвіти «Земля – наш спільний дім». У конкурсі



брали участь 25 команд з міст та ОТГ. Команди надсилали записи своїх виступів, які журі оцінювали.



дипломами, кубками та подарунками.

Комунальний заклад позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради продовжує проводити ряд обласних заходів, які були започатковано у 2018 р.

У 2020 р. проведено обласний фестиваль екологічного кіно «Кіно-Еко-Фест», роботи учасників висвітлювалися на Facebook-сторінці центру. Метою заходу є залучення учнів закладів загальної середньої освіти та вихованців закладів позашкільної освіти області до еколого-просвітницької, науково-дослідницької і практичної діяльності у галузі екології та технології захисту довкілля, пошук та розкриття нових юних талантів, формування в учнівської молоді активної життєвої позиції, готовність брати участь у суспільному і культурному житті країни, подальший розвиток кіноаматорства серед учнівської молоді.

Вперше було проведено обласний конкурс фоторобіт з міжнародною та всеукраїнською участю в рамках освітнього івенту "Емоції природи", у якому прийняло участь близько 100 учасників з різних куточків України, Білорусії та Польщі.

17 листопада 2020 року в комунальному закладі позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради відбувся он-лайн захід з нагоди святкування 95-річчя юннатівського руху в Україні та відзначення кращих юннатів Житомирщини «Юннатівський оскар». Під час вручення «Юннатівського оscarу» було відзначення 9 кращих юннатів та 1 колектив Житомирщини





Комунальний заклад позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради завжди висвітлює результати науково-методичної та освітньої роботи в засобах масової інформації. У 2020 році було започатковано випуск щоквартального електронного журналу «Екосвіт Житомирщини», на сторінках якого можна ознайомитися про життя живих організмів, з регіональними екологічними проблемами та роллю підростаючого покоління у їх вирішенні, почерпнути новий педагогічний досвід гурткової роботи з використанням інноваційних освітніх технологій, організації дослідництва у природничій галузі. З журналом можна ознайомитися на сайті КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР: <http://centum.zt.ua/>.

Діти та учні Житомирщини постійно беруть участь у різноманітних екологічних дослідженнях, екскурсіях, експедиціях, екологічних іграх протягом року.

Таким чином, в результаті проведеної роботи в області було створене необхідне освітнє середовище для всебічного розвитку учнівської молоді у сфері еколого-натуралістичної освіти. Усвідомлюючи роль та значення екологічної освіти і виховання учнівської молоді в сучасних умовах, педагогічні колективи шкіл Житомирщини докладають посильних зусиль в справу організації та здійснення екологічної освіти і виховання школярів.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Необхідність міжнародного співробітництва обумовлюється:

- глобальним характером багатьох екологічних проблем;
- транскордонним характером забруднення;
- міжнародними зобов'язаннями України щодо охорони довкілля;
- вигодами від міжнародного обміну досвідом та технологіями, можливостями залучення міжнародних інвестицій.

Створено всесвітні й регіональні організації з охорони довкілля. Їх налічується понад 200. Провідною є спеціалізована установа - Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), яка покликана координувати й частково фінансувати дії держав у цій діяльності. Важливу роль, під час розроблення екологічної політики, відіграє обмін інформацією різних держав. Створено міжнародну довідкову систему джерел інформації довкілля - ІНФОРТЕРРА. Екологічні проблеми, міжнародного характеру, покликаний розв'язувати також Міжнародний союз з охорони природи та природних ресурсів. Саме він видає, так звану Червону книгу, в яку вносять рідкісні й такі, що зникають, види живих організмів, які потребують охорони. Розв'язання екологічних проблем, неможливе без тісного співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями. Україна співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, насамперед ООН та ЮНЕСКО. Вона здійснює кроки з входження в загальноєвропейську та світову системи екологічної безпеки.

Враховуючи досвід розвинених держав, екологічна політика України повинна діяти на основі науково обґрунтованої системи захисту природи, основними напрямками якої є:

- використання очисних споруд, зокрема й біологічних;
- добір і вирощування рослин, які поглинають забруднювальні частинки;
- створення маловідходних і безвідходних технологій виробництва;
- використання здатності природи до самоочищення.

ВИСНОВКИ

В природоохоронній діяльності існує ряд проблем, які потребують посиленої уваги центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Протягом 2020 року Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації здійснено комплекс заходів спрямованих на удосконалення регіональної системи управління в галузі охорони довкілля, яка забезпечує стабільну екологічну ситуацію в області.

В області діє обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки.

Першочерговими та пріоритетними завданнями в діяльності Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації у 2020 році було виконання політичних пріоритетів, стратегічних напрямів та завдань облдержадміністрації та Міндовкілля України щодо реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів.

Так, управлінням розпочато роботу по забезпеченню екологічно безпечного збирання та зберігання небезпечних відходів, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, а саме кошторисом охорони навколишнього природного середовища передбачено кошти як субвенція з місцевого бюджету на здійснення вищезазначеного заходу; виконуються заходи, передбачені державними та регіональними цільовими програмами щодо охорони та відтворення довкілля; працює відкритий інформаційний простір з питань збереження довкілля, екополітики та сталого розвитку, сприяння впровадженню системи безперервної екологічної освіти, активному залученню громадськості до розв'язання екологічних проблем.

Начальник Управління

Олександр КОНДРАТЮК